T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TOPLUMSAL HAREKETLERDE YENİ BİR DÖNEM OLARAK MEYDAN HAREKETLERİ

Nuray KANER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ertan BEŞE

Çankırı-2022

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TOPLUMSAL HAREKETLERDE YENİ BİR DÖNEM OLARAK MEYDAN HAREKETLERİ

Nuray KANER

ORCID: 0000-0002-2256-0522

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ertan BEŞE

Çankırı-2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iii
TEZ KABUL VE ONAY iv
ÖNSÖZ v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
KISALTMALAR viii
TABLO LİSTESİ ix

1. GİRİŞ 1

2. TOPLUMSAL HAREKETLER: KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE 5

2.1. 'Toplumsal Hareketler' Kavramı 5
2.2. Toplumsal Hareketlerin Doğuşu 9
2.3. Toplumsal hareketleri Açıklamaya Yönelik Temel Yaklaşımlar/Kuramlar 11
2.3.1. Göreceli Mahrumiyet/Yoksunluk Teorisi 11
2.3.2. Kitle/Kalabalıklar Davranışı Kuramı 13
2.3.3. Siyasi Süreç Kuramı 14
2.3.4. Kaynak Mobilizasyonu Kuramı 16
2.4. Toplumsal Hareketlerin Tarihsel Gelişimi 18
2.5. Eski (Geleneksel) ve Yeni Toplumsal Hareketler 20

3. MEYDAN HAREKETLERİ KAVRAMI VE GELİŞİMİ 25

3.1. 'Meydan Hareketleri' Kavramı 25
3.2. Meydan Hareketlerinin Temel Dinamikleri 27
3.3. Sosyal Medya Ekseninde Meydan Hareketleri 31
3.4. Sosyal Ağların Güçlenme Süreci 38

4. 2010 YILI SONRASI ORTAYA ÇIKAN MEYDAN HAREKETLERİ 44

4.1. İspanya 'Indignados Hareketi' 44
4.1.1. Katılımcı Profili 50
4.1.2. Hareketin Hedefleri 52
4.1.3. Hareketin Talepleri 53
4.1.4. Hareketin Sosyal Medya ile İlişkisi 55
4.2. İspanya Indignados Hareketi'nin Gelişimi ve Söylemi 56
4.3. Indignados Hareketinin Sonucu ve Analizi 62
4.4. Fransa 'Sarı Yelekliler Hareketi' 67
4.4.1. Hareketin Gelişimi 71
4.4.2. Katılımcı Profili 72
4.4.3. Hareketin Hedefleri ve Talepleri 73
4.4.4. Hareketin Sosyal Medya Bağlantısı 75
4.4.5. Sarı Yelekliler Hareketi'nin Fransa Dışındaki Etkileri 76

4.4.6. Hareketin Sonucu ve Analizi 77
4.4.7. Yeni Kamu Güvenliği Yasası ve Toplumsal Olaylar 78
4.5. George Floyd Protestoları 81
4.5.1. George Floyd Protestoları ve Black Lives Matter Hareketi 85
4.5.2. Protestoların Sonucu ve Analizi 87
4.6. Covid-19 (Sars Co-V2) Pandemi Protestoları 89
5. SONUÇ 98

KAYNAKÇA 103

ÖZGEÇMİŞ 109

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Toplumsal Hareketlerde Yeni Bir Dönem Olarak Meydan Hareketleri* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

14 /07 / 2022

İmza

Nuray KANER

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Nuray KANER tarafından hazırlanan Toplumsal *Hareketlerde Yeni Bir Dönem Olarak Meydan Hareketleri"* başlıklı bu çalışma, 10.8.2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz *tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Prof. Dr. Ertan BEŞE	İmza: ……..
Üye	: Prof. Dr. Aytekin GELERİ	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğretim Üyesi Cem KARAKILIÇ	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Toplumsal Hareketlerde Yeni Bir Dönem Olarak Meydan Hareketleri” konulu bu çalışma, bugünün toplumsal hareketlerinin, kendisinden önceki hareketlerden ne ölçüde farklılaştığı, hangi faktörler aracılığıyla nasıl bir değişim süreci yaşadığının anlaşılması amacıyla ortaya çıkmıştır. Özellikle 2010 sonrası ortaya çıkan küresel nitelikli popüler hareketler, yeni bir tür olarak değerlendirilmeye başlanmış ve haiz oldukları yeni karakteristik niteliklerle güncel bir şekilde ‘meydan hareketleri’ kavramı çerçevesinde incelenmeye değer bulunmuştur. Bu çalışmanın toplumsal hareketler literatürüne katkı sağlaması ümit edilmektedir.

Mevcut çalışmanın hazırlanması safhasında, konunun belirlenmesi, kaynakların temini ve çalışmanın son aşamasına kadar bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen, değerli zamanını ve katkılarını paylaşan kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ertan BEŞE ‘ye teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca tezin savunulması aşamasında jüri üyeleri olarak tezime eleştiri ve önerileriyle katkı sağlayan değerli Prof. Dr. Aytekin GELERİ ve Dr. Öğretim Üyesi Cem KARAKILIÇ Hocalarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Yalnızca çalışmanın tamamlanma sürecinde değil hayatımın her döneminde yanımda olan sevgisini ve desteğini daima hissettiren aileme sonsuz sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

14/07/ 2022

Nuray KANER

ÖZET

Tezin Başlığı : Toplumsal Hareketlerde Yeni Bir Dönem Olarak Meydan Hareketleri
Tezin Yazarı : Nuray KANER
Danışman : Prof. Dr. Ertan BEŞE
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 10.08.2022

Özellikle 2010 yılı sonrası ekonomik problemler ve demokrasi krizi ile karşı karşıya kalan insanlar, genel bir hüsran, öfke ve acizlik duygusuyla ve kolektif bir bilinçle meydanlarda seferberlik oluşturmuşlardır. Bireyler mevcut sorunlara ve hoşnutsuzluklara karşı sunulan ekonomik ve sosyal politikaların, krizle mücadele edebilecek yeterlilikte olmadığını düşünmemekteydi. Çevrimiçi platformlarda, kendilerinin endişelerini ve önceliklerini temsil eden çağrılarda bulunmuşlar ve kolektif bilinç oluşturmuşlardı. Binlerce insan hoşnutsuzluklarını görünür kılmak için, meydanlarda toplanmaya başlamışlardı.

Meydan hareketleri olarak kavramsallaştırılan bu hareketler, halk egemenliğini savunmak amacıyla eşitlik, eylem, özen ve müşterek değerleri vurgulayarak, liberal temsili demokrasiyi yeniden icat etmeye çalışma gayretiyle ortaya çıkmıştır. Sosyal medya ve sosyal ağ uygulamaları, bu süreçte kritik bir rol oynamıştır. Bu süreçle birlikte, sadece bilgi kanalları değil, aynı zamanda dijital platformların kullanımıyla artık çok daha kolay ölçeklenebilen yeni müzâkere ve katılımcı karar alma arenaları oluşmuştur.

Bu çalışmada, meydan hareketleri olarak değerlendirilebilen günümüz hareketlerinin, temel dinamiklerine, ortaya çıkış nedenlerine, gelişim süreçlerine ve sosyal medya ile olan ilişkisine yer verilecektir. Bu hareketler, farklı hedefler ve sorunlar içerse de ortak niteliklere de sahiptirler. İşçi hareketleri gibi eski hareketlerin aksine ‘‘meydan hareketleri’’ oldukça farklı toplumsal problemlere ve taleplere sahip olan, oldukça çeşitli grupların beklentileri ile ilgilenmektedir. Ancak modern demokrasiler, bu beklentileri karşılamakta yetersiz kaldığı gibi, temsil mekanizmalarındaki problemler de siyasal katılımın önünde ciddi bir engel olarak yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Hareketler, Eski Toplumsal Hareketler, Yeni Toplumsal Hareketler, Meydan Hareketleri, Sosyal Medya

ABSTRACT

Thesis Title : City Square Movements As A New Era in Social Movements
Author : Nuray KANER
Supervisor : Prof. Dr. Ertan BEŞE
Department : Political Science and Public Administration
Thesis Type : Master's Thesis
Date : 10.08.2022

Faced with economic problems, particularly after 2010, and a democracy crisis, people teamed up in the squares with a general sense of frustration, anger, and helplessness, as well as a sense of collective consciousness. Individuals did not believe that the economic and social policies proposed to address current problems and discontents were adequate to combat the crisis. Participants created a collective consciousness by making calls on online platforms that represented their concerns and priorities. They urged people to camp and gather in public squares to force politicians to confront their unsatisfactory economic policies and the general discontent of the people.

In order to defend popular sovereignty, the city square movements emerged in an effort to reinvent liberal representative democracy by emphasizing equality, action, care, and common values. New negotiation and participatory decision-making arenas have emerged as a result of this process, which can now be scaled much more easily with the use of not only information channels but also digital platforms.

Popular movements that can be classified as city square movements will be discussed, as well as their basic dynamics, causes of emergence, and social media relations in this study. The goals and problems of these movements differ; however, they share some common features. Unlike earlier movements, such as workers' movements, these new "square movements" are concerned with the expectations of a diverse range of groups, each with its own set of social problems and demands. Modern democracies, however, are insufficient to meet these demands, and problems with representation mechanisms are also a significant barrier to political participation.

Keywords: Social Movements, Classical Social Movements, New Social Movements, City Square Movements. Social Media

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
YHT	Yeni Toplumsal Hareketler
BLM	Black Lives Matter
15M	Indiganados Movement
YVM	Yellow Vests Movement
CCOO	İşçi Komisyonları
UGT	Genel İşçi Sendikası
SMO	Social Movement Organization
SYH	Sarı Yelekliler Hareketi
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
IRC	Internet Relay Chat

TABLO LİSTESİ

Tablo No: **Sayfa**

Tablo 1 Eski ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Karşılaştırılması..... 24

1. GİRİŞ

2011 yılı, Arap Baharı, İşgal (Occupy) protesto eylemleri, çeşitli Avrupa ülkelerindeki kemer sıkma karşıtı hareketler ve dünyanın dört bir yanındaki sayısız diğer istikrarsızlaştırıcı olaylar da dahil olmak üzere, küresel düzeyde bir istikrarsızlık dalgasının yaşandığı yıl olmuştur.

Ekonomik kriz, liberal uzlaşmayı durma noktasına getirmiştir. Kemer sıkma politikalarının uygulanması, finans piyasalarında yaşanan problemler ve hükümetlerin bunları kontrol etmekte zorlanmaları, yönetici elitlere ve onların yozlaşmasına karşı bir öfkeyi tırmandırmıştır. Dolayısıyla, 2008 yılı sonrasında eşitlik ve halk egemenliği talebi kitlesel protesto eylemleriyle dile getirilmiştir.

Atina, Londra ve Paris şehirlerindeki protestolar, Arap isyanları, ABD'deki işgal hareketleri ve İspanya'daki Indignados hareketi, neoliberal hegemonyaya karşı muhalefetin ve direnişin tezahür ettiği kolektif alanlar yaratmıştır. İsrail'in sosyal adalet mitingleri ve Şili'deki öğrenci isyanları bu kolektif alanlara örnek verilebilir. Güney Avrupa'daki ülkeler de bunun istisnası değildir. Meydan okuyanlar, hükümetlerin ekonomik durgunluğa karşı tepki olarak geliştirdikleri kemer sıkma önlemlerine tepki göstermişlerdir. Sadece istihdam ve adil ücret haklarını değil, aynı zamanda gerçek demokrasinin sözde demokratik temsilin yerleşik kurum ve yapılarının yerini alabilmesi için harekete geçmişlerdi.

Dünyada meydana gelen toplumsal hareketlerin ortaya çıkış motivasyonlarının, anlamlandırılması ve analiz edilmesi amacıyla, uzun yıllar literatürde hâkim olan eski (geleneksel) paradigma ve yeni paradigma olarak kabul gören teorik yaklaşımlardan yararlanılmıştır. Eski paradigmada mevcut olan dar iktisadi amaçlar, işçi sınıfı tabanlı mücadeleler, iktidarı ele geçirmek ve ortadan kaldırmak için oluşturulan çatışmacı bir zemin; yeni paradigmada yerini, iktidarın radikal değişiminden ziyade özgürlük alanlarının genişletilmesine ve memnuniyetsizlik duyulan alanın dönüştürülmesine bırakmıştır. Yeni paradigmada; özgürlük endişesi, toplumsal hayatın demokratikleşme dinamiğini artırma ve bireylerin/toplumun siyasal sisteme karşı çeşitli kazanımlar elde etme arzusu belirgin olmuştur.

Günümüz toplumsal hareketleri, eski ve yeni toplumsal hareketlere kıyasla yapısal bir değişim/dönüşüm geçirmiştir. 21. yüzyıl dünyasının farklı toplumlarında yaşayan

bireyler, sisteme olan güvensizliklerini, kızgınlıklarını, öfkelerini ve diğer duygularını günümüzde daha farklı formlarda yansıtmaktadırlar. 2010 yılı sonrası farklı coğrafyalarda yaşayan toplumlar, günümüze kadar ki süreçte dinamik ve kalabalık meydanları ele geçirme eylemini etkin bir kolektif eylem biçimi olarak benimsemişlerdir. Bireyler genellikle taleplerini ve hedeflerini kolektif bir biçimde meydanlarda duyurma yolunu tercih etmişlerdir.

Bu popüler hareketler, liberal merkezin 2008 sonrası çökme eğilimine karşı demokrasiyi yeniden inşa etmeye çalışarak çözüm getirmeye çabalamışlardır. 2010 yılı sonrası ‘‘meydan hareketleri’’ buna bir örnek oluşturmaktadır. Ocak 2011’de başlayan Arap Bahar’ından esinlenen İspanya halkı, 15 Mayıs 2011’de Madrid’deki Puerta del Sol meydanında toplanarak gerçek demokrasi anlayışı talep etmişlerdir.

Meydan hareketleri, liberal sistemin kusurlarından kaçmaya çalışan farklı bir demokrasi türü tahayyül etmiştir. Bu hareketlerin nihayetinde demokrasi modelini değiştirmede veya kendi yönetim sistemleri içinde, demokratik değerlerini dayatmada başarısız olup olmadıklarına bakılmaksızın, bize yine de alternatif bir demokrasi vizyonu ve yine yankıları mevcut hareketlerde duyulabilecek bir dizi demokratik değer sağladılar. Meydan hareketlerini kendinden önceki hareketlerden farklı kılan en önemli niteliklerden birisi, birbirinden çok farklı toplumsal talepleri dile getirme becerisine sahip olmalarıdır ve heterojen yapıdaki kitleleri mobilize etme yeteneği taşımalarıdır.

Bu çalışma, 2010 yılı sonrası ortaya çıkmaya başlayan ve ‘‘meydan hareketleri’’ olarak kavramsallaştırılan hareketlerin, eski ve yeni hareketlerden ne ölçüde farklılık taşıdığı sorusu ile ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin eski ve yeni hareketlerden farklı motivasyonlara sahip olması ve farklı nitelikler taşıması, “farklı bir tür olarak değerlendirilmesini mümkün kılar mı? sorunsalı etrafında şekillenmiştir. Bu soruya cevap olarak, dünya genelinde büyük yankı uyandıran ve gündemi uzun süre meşgul eden İspanya’da başlayan Indignados Hareketi ve Fransa’da başlayan Sarı Yelekliler Hareketi örnek olay olarak incelenmiştir. Güncel bir konu olması sebebiyle COVİD-19 protestoları ve George Floyd protestoları da çalışmanın inceleme konusu olmuştur. Çalışmada yer verilen diğer önemli bir konu meydan hareketlerinin sosyal medya ile olan ilişkisinin boyutu olmuştur.

Öncelikle çalışmanın ilk bölümünde ‘‘toplumsal hareket’’ kavramı açıklanmıştır. Literatürün önemli temsilcilerine ait toplumsal hareket tanımları, bu bölümde yer almaktadır. Alain Touraine, Charles Tilly, Sidney Tarrow başta olmak üzere, Toplumsal Hareketler yazınının önde gelen temsilcilerinin görüşleri ilk bölümde sunulmuştur. Toplumsal hareketlerin kavramsal ve teorik çerçevesi ele alındıktan sonra, toplumsal hareketlerin kökenleri ve tarihsel gelişimi incelendikten sonra, toplumsal hareketleri açıklamaya yönelik ana-akım kuramsal yaklaşımlar kısaca açıklanmıştır. Bu yaklaşımların günümüz toplumsal hareketlerini açıklamada neden yetersiz kaldıklarını anlamak açısından, literatürde hâkim olan yeni yaklaşımlara yer verilmiştir. Eski ve yeni toplumsal hareketlerin kavramsal açıklamasına, temel özelliklerine ve dinamiklerine yer verilerek, Birinci Bölüm tamamlanmıştır.

İkinci Bölümü’n içeriğini, ‘meydan hareketleri’ kavramının tanımlanması ve kavramın temel dinamiklerinin açıklanması oluşturmaktadır. Bu kısımda; meydan hareketleri kavramının, üzerinde uzlaşı sağlanmış net bir tanımı olmaması nedeniyle ortaya çıkış formu, temel motivasyonu, örgütlenme biçimi ve talepleri başta olmak üzere, çeşitli karakteristik özelliklerinden yola çıkılarak bir tanımlanma oluşturulmaya çalışılmıştır. Bugünün toplumsal hareketleri açısından önemli bir rol üstelenen ve bilgi toplumunun vazgeçilmez unsurlarından biri olan sosyal medya ve sosyal ağ uygulamalarının ortaya çıkışı ve güçlenme sürecine bu bölümde özel bir yer verilmiştir. Bugünün toplumsal hareketlerine yön veren ve ivme kazandıran sosyal medya faktörünün, meydan hareketlerinin seyrini nasıl ve ne ölçüde etkilediği bu kısımda açıklanmıştır. Son olarak farklı ülkelerde yaşanan ve sosyal medya ekseni üzerinden ilerleyen meydan hareketlerinden kısaca söz edilmiştir.

Üçüncü Bölüm ‘de ise yakın geçmişte İspanya’da ortaya çıkan Indignados Hareketi ve Fransa’da ortaya çıkan Sarı Yelekliler Hareketi örnek olay olarak incelenmiştir. Dünya genelinde büyük bir yankı uyandırması ve medyanın ilgi düzeyi bu örnek olayların seçilmesini belirlemiştir. Yine Sarı Yelekliler Hareketi’nin ardıl etkileri, sonrasında günümüze kadar gelişen Fransa’daki diğer toplumsal hareketlerde de kendisini hissettirmektedir. Bu hareketlerin olağan protestolardan, özellikle sloganların heterojenliği, olağandışılığı ve radikalliği ile farklılık taşıması oldukça ilgi çekici bulunmuştur. Ortaya çıkışını tetikleyen unsurlar birbirlerinden farklı görünse de bu iki toplumsal hareket önemli ölçüde benzerlik de taşımaktadır. Bu iki

son dönem önemli toplumsal hareket örneklerinin yanı sıra, daha güncel olmaları sebebiyle Covid-19 protestoları ve ABD'deki George Floyd Protestolarına yer verilmiştir. İnsanlar Covid-19 salgınıyla ilgili hükümetlerin aldığı tedbirleri ve bilim insanlarının görüş birliğinde olduğu virüsle ilgili kanıları sorgularken, endişelerini meydanlarda ve sosyal medya hesapları üzerinden dile getirmektedirler. Bunun dışında diğer bir tepki kısıtlamalara, tedbirlere karşı dünyanın farklı yerlerinde protestolar düzenlenmek şeklinde ortaya çıkmıştır.

Son Bölüm'de ise, 'Meydan Hareketleri' kavramı çerçevesinde, örnek olay olarak incelenen popüler hareketlerin ortaya çıkış nedenleri, hareketin talepleri, katılımcı profili başta olmak üzere birçok yönüyle incelenmiştir.

Araştırmanın önemi ve amacı, toplumsal hareketlerin yaşadığı evrim sonrası olgunun yapısal ve kavramsal niteliğinin değişiminde saklıdır. Dönemin ruhuna uygun yeni bir tür olarak ortaya çıkan ''meydan hareketlerinin'', kavramsal ve kuramsal olarak literatürde yerini sağlamlaştırması ve alana katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın yöntemini, sosyal bilimler alanında yaygın kullanılan nitel araştırma yöntemi oluşturmaktadır. Çalışmanın Birinci ve İkinci Bölümlerinde alana ilişkin detaylı şekilde literatür çalışması yapılmıştır. Üçüncü Bölüm 'de, araştırma konusunun daha anlaşılır hale gelmesi ve somutlaşması için örnek olay incelemesine yer verilmiştir. Ayrıca Üçüncü Bölüm 'de yer alan Covid-19 protestoları ve George Floyd protestolarının daha yeni ve güncel konular olmaları nedeniyle, veri toplama aracı olarak internet kaynakları yoğun olarak kullanılmıştır. Son olarak literatürde mevcut olan tezler, makaleler, kitaplar ve dergilerden faydalanılmıştır.

2. TOPLUMSAL HAREKETLER: KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

2.1. 'Toplumsal Hareketler' Kavramı

'Toplumsal hareket' kavramı, literatürde fikir birliği sağlanmış net bir tanımı olmamakla birlikte, mevcut tanımlardan yapılan çıkarımlar sonucu, dikkate değer çoğunluğa sahip bireylerin, mevcut sistemde rahatsızlık duyduğu herhangi bir alanı değiştirmek veya dönüştürmek ya da en azından o konuya dikkat çekerek farkındalık yaratmak için örgütlü bir şekilde çaba göstermeleri olarak ifade edilebilir.

Toplumsal hareket olgusu, çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilir; ancak itici güçlerinden birinin, ortak sosyal amaç ve hoşnutsuzluk olduğu söylenebilir. Bireyleri mobilize eden nedenler, toplum ya da toplumun bir kesimi tarafından hoşnutsuzluk duyulan konularla ilgilidir. Bireyler mevcut sistemde olan aksaklıkları kolektif bir güçle değiştirme/dönüştürme amacı gütmektedir. Fakat toplumsal hareketler olgusunun, herhangi bir alanda değişim/dönüşüm gerçekleştirme misyonunun yanında meydana gelecek bir değişime/dönüşüme karşı çıkmak gibi bir misyona da sahip olduğunu ifade etmek gerekmektedir.

Toplumdaki yapıcı ve yıkıcı değişimler sonucunda önem kazanan toplumsal hareketler, bireylerin bir araya gelip taleplerini duyurabilmeleri için ortaya çıkan toplu eylem araçlarıdır. Bu hareketler siyasetin yapıldığı alan olarak toplumda hak ve güç kazanma çabası içindedir. Modernleşen toplumda kendini çatışma ve dayanışma temelinde kurma çabası içinde olan toplumsal hareketler, kolektif bir kimlik oluşturarak bizleri ve ötekileri kurgulamaktadır. Bu muhalefeti kurabilen hareketler, katılımcılarını çoğaltarak toplumsal hayatta güçlü bir konuma gelmekte ve toplumu kendi talepleri doğrultusunda dönüştürmektedir (Cömert, 2019, s.10).

19. yüzyılın ortalarında Alman akademisyen Lorenz von Stein tarafından yayınlanan "1789'dan Günümüze Fransız Sosyal Hareketi'nin Tarihi" adlı eserde, 'toplumsal hareket' kavramı bilimsel olarak tartışılmıştır. Lorenz von Stein 1850'li yıllarda ilk kez 'toplumsal hareket' terimini literatüre kazandırmış ve toplumsal hareketlerin, işçi sınıfının özgüven ve gücünü tekrar elde etmesiyle beraber yayılmaya başladığını vurgulamıştır. Stein bu çalışmasında, toplumsal hareketleri; ekonomik eşitsizliklerin yol açtığı, alt sosyal sınıfı temsil yoluyla politikanın bir parçası haline getiren,

toplumdan devlete doğru yönelen dinamik bir güç olarak tanımlamıştır. Başka bir ifadeyle Stein; toplumsal hareketleri, refah elde etmek için mücadele eden insanların girişimleri olarak değerlendirmiştir. Toplumsal hareket literatüründe kabul görmüş tanımlamalardan biri olarak Charles Tilly'nin tanımına göre ise toplumsal hareketler, süregelen performans silsilesi olarak, sıradan insanların diğerlerine karşı ortak olarak ortaya koyduğu taleplerden oluşan kampanyalar ve gösterilerdir. Bu tür hareketler sosyo-politik değişimler için gereken araçlar olabilecekleri gibi aynı zamanda ortaya çıktıkları siyasi sistemleri dönüştürme potansiyeline de sahiptirler (Lopes, 2014, s. 3).

Grupların hoşnutsuzlukları etrafında birleşen toplumsal hareketler, kavramsal olarak farklı düşünürler tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Alain Touraine, toplumsal hareketleri şu şekilde tanımlamaktadır: "Toplumsal hareket, tarihsellik biçimlerine, kültürel yatırıma, bilgi ve ahlak modellerine hâkimiyetiyle tanımlanan, toplumsal sınıfın kültürel modellere yönelik çatışmacı hareketidir" (Touraine, 1988, s. 51). Touraine'in bu görüşleri sosyolojinin toplumsal davranışın konusu olduğunu ve ilişkilerin günümüz toplumunda kitlelerin ve davranışlarının ne kadar önemli olduğunu belirtmektedir.

21. yüzyılda George A. Lundberg (2005), toplumsal hareketleri "geniş bir toplumda tutum, davranış ve sosyal ilişkileri değiştirmek için uyumlu faaliyetlerde bulunan bireylerden oluşan gönüllü birimler" olarak tanımlamıştır. Alberto Melluci de toplumsal hareketleri, dayanışmaya dayalı çatışmayı taşıyan ve ait olduğu sistemin sınırlarını zorlayan bir kolektif hareket biçimi olarak tanımlar. Melluci (1985) toplumsal hareketin, toplumsal ilişkilerin sağladığı olanaklar ve sınırlarla şekillendiğini belirtir (Cömert, 2019, s. 7).

Toplumsal hareketler, genel olarak toplumun yapısında veya değerlerinde bir değişikliğin uygulanması veya önlenmesi gibi bir sosyal hedefi destekleyen, esnek örgütlenme biçimine haiz şekilde organize edilmiş, ancak süreklilik arz eden bir kampanyadır. Toplumsal hareketler boyut olarak farklılık arz etse de genel itibariyle kolektiftir. Yani ilişkileri ilkeler ve prosedürlerle belirlenmeyen, fakat yalnızca toplum hakkında müşterek bir görüşü paylaşan insanların, az çok kendiliğinden bir araya gelerek harekete geçmeleriyle meydana gelir (Turner & Killian, 1987, s. 34).

Toplumsal hareketler yazınında çoğunlukla kabul gören tanıma göre ise, toplumsal hareketler; dayanışma duygusuyla bir araya gelen bireylerin, ortak duygu ve düşünceleri benimseyerek, adaletsizlik ve eşitsizlik karşısında bir araya gelerek kolektif bir tepki göstermek amacıyla, tepkinin kaynağı olan aktör ya da kurumlara yönelik protesto hareketlerini sergilemesidir. Bu protesto hareketleri, süreklilik arz eden enformel yapıya sahip sosyal ağlar olarak ifade edilebilir (Birekul, 2016, s. 46).

Toplumsal hareketler olgusunu, ortak duygu ve düşünceye sahip sıradan insan kalabalıkları olarak değerlendirmemek gerekir. Olağan kalabalıklar; sürekliliği olmayan, organize olmamış ve çoğunluğu tek bir sabit fikre ve heyecana kapılmış bireylerden meydana gelmektedir. Dolayısıyla sıradan kalabalıklarda müşterek amaç oluşmamaktadır. Bu kalabalıklar kolay bir şekilde dağılabilir ve çözülebilirler (Kurtbaş, 2017, s. 37).

Oysa ki, toplumsal hareketlerde önemli bir yer tutan ortak bilinç ve kolektif duygu, kolay bir şekilde ayrışmanın önüne geçmektedir. Bu oluşumlar, belirli taleplere ve motivasyonlara sahip olarak, ortak bilinç duygusu ile hareket etmektedirler. Çünkü toplumsal hareketler, aksiyon evresinde kolektif bir dengeye ve örgütlenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Toplumsal hareketler, ebedi oluşumlar olmadıkları için bir yaşam döngüsüne sahiptirler. Bu oluşumlar yaratılırlar, büyürler, gelişirler başarılara veya başarısızlıklara ulaşırlar, çözülürler ve sonunda yok olurlar. Bu noktada, literatürün önde gelen isimlerinden Blumer ve Tilly, bir toplumsal hareketin yaşam döngüsünü dört aşamalı bir süreç olarak sınıflandırmıştır. İlk aşama olarak nitelendirilen kısım, farkındalıktır. Bireyler bir problemin farkına varır ve liderler ön plana çıkar. Sonraki aşamayı, bireylerin problem konusunu duyurmak ve farkındalık yaratmak için bir araya gelerek organize oldukları, kaynaşma aşaması takip eder. Üçüncü aşama olarak adlandırılan kurumsallaşma aşamasında, hareket tabandan gelen samimi bir şekilde gönüllük esası gerektirir. Son aşamada ise; nihayetinde, bireyler bir kenara çekilip yeni bir hareketin parçası olmayı tercih ettiğinde, hareket arzuladığı değişimi başarılı bir biçimde gerçekleştirir ya da bireyler konuyu gerektiği ölçüde ciddiye almadığında, hareket düşüş aşamasına geçer (Blumer & Tilly, 1978, s. 121).

Charles Tilly ise, toplumsal hareketleri, sıradan insanların başkaları üzerinde kolektif hak iddiasında bulunduğu bir dizi çekişmeli performans, meydan okumalar ve

kampanya olarak tanımlamıştır. Tilly'ye göre toplumsal hareketler, sıradan insanların kamu siyasetine katılımı için önemli bir araçtır. Sidney Tarrow ise sosyal hareketleri, "seçkinler, muhalifler ve otoritelerle sürekli etkileşimler içinde müşterek amaçları ve dayanışması olan bir dizi toplu meydan okumalar " olarak tanımlamıştır (Cummins, 2019, s. 127).

Toplumsal hareketlerin amaçları açısından, rejimi değiştirme ya da dönüştürme gibi kapsamlı konulardan, daha özel konulara kadar birçok olay, toplumsal hareketlerin amaçları arasında yer almaktadır. Örneğin, Amerika'da evsiz hareketleri, obez hakları hareketi, klonlama ve GDO'lu ürünlere karşı mücadele hareketlerini savunan oluşumlar gibi spesifik oluşumlar da yer almaktadır. Bu tür hareketler, belli başlı bir grubun genel çıkarlarını savunmaya yoğunlaştığı gibi belirli dar bir amaca odaklanan oluşumlar olarak da ortaya çıkabilirler (Uysal, 2016, s. 79).

O halde toplumsal hareketler belli bir amaca odaklanmış oluşumlar olduğu gibi, belli bir grubun genel ilgi ve çıkarlarını savunan oluşumlar biçiminde de ortaya çıkabilir veya sürekli olmayan menfaat grupları şeklinde de olabilir. Toplumsal hareketler birden fazla işlevi ayrı ayrı şekilde ya da aynı anda gerçekleştirme amacı taşırlar. Hareketin katılımcılarını teşvik etme, örgütün amaçlarını tespit etme, kaynak toplama, katılımcılar tarafından verilen emek ve maddi kaynak şeklindeki katkıların koordinasyonu, eğitimi ve yenilenmesi gibi işlevleri gerçekleştirme arzusu taşırlar (Della Porta & Diani, 1999, s. 234).

Toplumsal hareketler konusunda önemli çalışmalarda bulunan Alain Touraine de Tilly gibi, her türlü toplu eylem türünü toplumsal hareket olarak görmeye karşı çıkmıştır. Touraine, toplumsal hareketlerin önemli bir parçası olan öz-temsil ve kimlik oluşumunu vurgulamıştır. Toplumsal hareketlerin mensupları, yalnızca dışlanmışlıklarının bilincinde olanlardan değil; kendileri ve hakları konusunda olumlu bir bilince sahip bireylerden oluşmaktadır. İkinci olarak, Touraine'e göre toplumsal bir hareket, ahlaki değerlere başvurarak, maddi ya da siyasal kazançlara indirgenemeyecek değerlerden, özgürlükten, yaşam tasarımından, temel haklara saygıdan söz etmelidir (Çoban, 2011, s. 18).

Öte yandan toplumsal hareketi yalnızca bir başkaldırı ya da bir reddiye olarak algılamamak gerekir. Zira toplumsal hareketler; toplumsal, kültürel veya siyasal bir hedefi olan, küresel terimlerle tanımlanmış ve büyük ölçüde erişilmez olan bir

düzenin yadsınması peşindeki olumlu bir girişim olma niteliği de taşımaktadır. Buna paralel olarak, Alberto Melucci ye göre; doğum ve ölüm, hastalık ve yaşlanma, cinsel ilişkiler, biyolojik kimlik ve kişinin doğayla ilişkisi buradaki kamusal çatışmanın yörüngesine giren önemli konular arasında yer almaktadır (Benford, 1993, s. 58).

Toplumsal hareketler doğası gereği, belirli bir toplumsal değişimi savunabilir, ancak başka bir varlık tarafından savunulan bir sosyal değişime karşı çıkmak için de organize olabilir. Bu hareketlerin toplumsal hareketler olarak kabul edilebilmesi için formel biçimde organize olması gerekmemektedir. Farklı ittifaklar, ortak fayda ve çıkar için bağımsız çalışabilir ve yine de bir toplumsal hareket olarak kabul edilebilir. Öte yandan toplumsal hareketler, ebedi oluşumlar olmadığı için, bir yaşam döngüsüne sahiptirler. Şöyle ki, oluşurlar, büyürler, gelişirler, başarılara veya başarısızlıklara ulaşırlar ve sonunda çözülürler. (Cahnman, 1966, s. 87). Bu organizmacı bakış açısı ile toplumsal hareketler olgusuna net bir şekilde ömür biçmek mümkün olmasa da bu oluşumların da bir ömrünün olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

'Toplumsal hareket' kavramının, günümüzde kullanımının sosyal bilim yazınında esnek bir tanımlamayla yer edinmesi, bu kavramın uygulamada temsil edeceği fenomenlerin çok çeşitli olmasına bağlı olduğu ifade edilebilir (Outhwaite, 2008, s. 31). Bu ifade edişlerin çok farklı biçimleri, insanların hayatlarında çarpıcı değişimlere ve dönüşümlere yol açmış; çatışmalar, başkaldırılar ve isyanlar toplumsal hayatta her zaman var olmuştur. Bu nedenle, özellikle ilk dönem toplumsal hareketlerden bahsedilirken, genellikle, bir konuda değişim yaratmaya çalışan veya ortaya çıkabilecek değişimi engellemeye çalışan oluşumlar oldukları vurgusu yapılmıştır. Bu bağlamda toplumsal hareketlerin, insan yaşamında çok eski zamanlardan bu yana önemli bir yere sahip olduğu açıktır (Çetinkaya, 2008, s. 4).

2.2. Toplumsal Hareketlerin Doğuşu

Toplumsal hareket olgusunun, insanlık tarihinin her döneminde var olduğunu söylemek mümkündür. İnsanlık tarihinin en ilkel zamanlarından, günümüzde içinde bulunduğumuz bilgi çağına kadar toplumsal hareketlerin varlığından söz etmek yanlış olmayacaktır. Değişen dünya konjonktürünün etrafında şekillenen hoşnutsuzluklar, değişim talepleri zamanın ruhuna göre farklılık göstermektedir. Yapıları, talepleri, görüş ve iddiaları tarihsel olarak değişip evrimleştiği söylenebilir.

Bu nedenle farklı formlarda, farklı nedenlerden dolayı tarih boyunca süregelen isyanlar, başkaldırılar ve direnişlerin var olduğu bir gerçektir.

Bir toplumda mevcut sosyal ilişkilere dair problemler kümelenebilir ve zamanla bir değişim veya dönüşüm sürecine girebilir. Bu problemler, özellikle belli başlı grupları etkilemektedir. Toplum bünyesinde var olan, cemaat grupları, ırksal, etnik gruplar ve toplumsal cinsiyet grupları, bu bağlamda örnek verilebilir. Bu değişim veya dönüşüm süreci, bireylerin mevcut sistemi bütünüyle ya da bazı yönlerini sorgulamasıyla başlayabilir. Söz konusu bireyler, diğerlerinin de benzer tecrübeler yaşadıklarını, aynı sorunlar üzerinde mağduriyet yaşadıklarını keşfettiklerinde; benzer karşı çıkışlar, itirazlar gösterme eğilimine yönelirler ve süreç bir toplumsal hareket sürecine dönüşebilir. Bu durumu takip eden süreçte ise bireyler, kendilerinin diğerleriyle aynı konumda olduğuna inanarak etkileşim kurabilirler. Böylece bireysel ve izole niteliği olabilecek bir süreci toplumsal bir sürece dönüştüren durum bu koşulda gerçekleşecektir. Buna göre toplumsal hareketler, statükoya verilen onayın kolektif şekilde geri çekilmesi olarak da ifade edilebilir (Brecher & Costello, 2002, s. 63).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ABD ve Avrupa'da hükümet politikalarına ve mevcut sosyal uygulamalara karşı protesto hareketleri ve gösterilerde çarpıcı bir artış görülmektedir. Örneğin ABD'de Sivil Haklar Hareketi, Vietnam Savaşı karşıtı hareket, feminizm ve cinsiyet eşitliği hareketi, çevre hareketi gibi oluşumlar etkin olmuştur. Avrupa ayrıca, sömürgecilik karşıtı hareketin yanı sıra, feminist ve çevreci hareketlerin kendi versiyonlarını da yaşamıştır. Fransa'da gerçekleşen Cezayir Bağımsızlık yanlısı protesto hareketi, bu noktada bir örnektir (Phongpaichit, 1999, s. 29).

Toplumsal hareketlere yön veren ya da onları motive eden ögeler veya bu bağlamda ortaya çıkan istekler, sosyo-politik sistemin topluma yönelik uygulamalarındaki problemlere dikkat çekmektedir. Bu nedenle, farklı tarihsel periyotlarda siyasi yapıyla toplum arasında süregelen çatışmaların varlığı bilinmektedir. Bu çatışmaların sebeplerinin, tarihsel dönemin konjonktürüyle yakından ilişkili olduğunu söyleyebiliriz (Hira, 2016, s. 28).

Toplumsal hareketlerin ortaya çıkma sebepleri, hareketlerin oluşum ve gelişim süreci, hareketlerin insan kaynağı temini, bu kaynakların organizasyona adapte

edilmesi, hareketin maddi kaynak elde etme süreci ve hareketlerin etkileme gücü gibi nitelikler uzun yıllardır, sosyologlar ve siyaset bilimciler başta olmak üzere, çoğu araştırmacı tarafından ilgi çekici konular olarak görülmüştür. Toplumsal hareket kuramcıları, bu meseleler üzerinde çeşitli teoriler ortaya koymuşlardır (Yılmaz, 2016, s. 43).

2.3. Toplumsal hareketleri Açıklamaya Yönelik Temel Yaklaşımlar/Kuramlar

Toplumsal hareketlerin ortaya çıkışını, temel dinamiklerini ve harekete yön veren esas unsurların neler olabileceğini anlamak ve analiz edebilmek için, çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. Toplumsal yapılar ve toplumsal değişim/dönüşümler alanında mevcut kuramsal açıklamalar dikkate alındığında, paradigmalar arasında birbirini destekler nitelikte açıklamalar olduğu gibi, ciddi karşı çıkışların yer aldığı açıklamaların da var olduğunu söylemek mümkündür.

Söz konusu bu teoriler; Göreceli Yoksunluk (Mahrumiyet) Teorisi, kitle/kalabalık davranışını ussal bir davranış olarak kabul etmeyen Gustave le Bon'un Kalabalık Psikolojisi Kuramı, kolektif eylemleri daha ussal aksiyonlar olarak değerlendiren, Siyasi Fırsat Süreçleri Kuramı ve Kaynak Mobilizasyonu Teorileri ve hareketleri kendi söylem biçimleri ile bulundukları kültürel alan içinde inceleyen Söylem Analizi ve Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımlarıdır (Uysal, 2016, s. 26). Açıkçası, toplumsal hareketlerin doğuşunu ve gelişimini açıklamak için öne sürülen birçok farklı kuram geliştirilmiştir; fakat yukarıda yer verilen kuramlar, çoğunlukla bunlar arasında en fazla öne çıkanlar arasında kabul edilir (Avcı ve Sen, 2016, s. 34). Toplumsal hareketler literatüründe kabul görmüş ve önemli bir yere sahip olarak öne çıkan bu teorilerin ve perspektiflerin, ortak ve ayrı ayrı şekilde toplumsal hareket yazınına önemli katkılar sağladığı bir gerçektir.

2.3.1. Göreceli Mahrumiyet/Yoksunluk Teorisi

Toplumsal hareketlerin kaynağını çoğunlukla ötekileştirilen ve toplum tarafından görmezden gelinen bireylerin oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Toplumsal hareketlerin kimliği, sınıfsal yapısı ve talepleri her ne olursa olsun, bu temel kaynak çoğu zaman değişmemiştir. Baskıyı üzerinde en fazla hissedenler, harekette yer almaya ve desteklemeye en hazır olan kesim olmuştur. Bunun nedeni sosyal ve siyasal sistemin içinde bulundukları yaşam şartlarından en olumsuz şekilde

etkilenen kesimin, bir değişimin gerekliliğine en fazla inananlar olmasından kaynaklanmaktadır (Tiryaki, 2010, s. 53).

Bireyler, ekseriyetle elde ettikleri sonuçlardan daha iyisine layık olduklarını düşündükleri zaman gücenme/küsme duygusuna kapılmaktadır. Küskünlük; bir ihmal ya da bir gücenme olarak kabul edilen bir olguya karşı yöneltilmiş aşırı derecede bir hoşnutsuzluk ya da zorlayıcı bir kötü yaklaşım hissi olup, toplumsal bir amaca yönelik kızgınlığı kapsamaktadır. Kısacası, göreceli yoksunluk kuramına göre bireyler, mevcut neticelerle hayal ettikleri neticeler ya da layık olduklarını düşündükleri neticeler arasında ciddi tutarsızlıklar sezdikleri zaman, yoksunlukla karşı karşıya kaldıklarını düşünmektedirler (Beugré, 1998, s. 214).

Göreceli Mahrumiyet Teorisi, 'mahrumiyet' kavramını birey veya grupların beklentilerinin konusu olan şeylerin mutlak yoksunluğundan ziyade, diğer kesime göre, göreceli mahrumiyet algısını belirtmektedir. Göreceli yoksunluk, ''bir hak ya da inandığı bir şeyden yoksun olma deneyimi'' olarak ifade edilebilir (Uysal, 2016, s. 55). Mahrumiyet, bireyin bir konuda yoksun bırakıldığı kanaatine sahip olmasıdır. Göreceli mahrumiyet algısı ise, tamamıyla nesnel ölçütlere bağlı bir mahrumiyet anlayışına istinaden değil, bireylerin beklentileriyle mevcut durumları arasındaki farklılık yüzünden ya da kendi durumlarının diğer kesimden ayrı olması yüzünden mağduriyet duygusunun açığa çıkmasıdır. Başka bir deyişle, kesin ve gerçek bir yoksunluktan bahsetmek yerine, beklentilere göre ya da kendilerini başkalarıyla kıyasladığında diğerlerine nispeten daha kötü durumda olduklarına inanmaları ve bu duruma kızgınlıkları dolayısıyla protestoya başvurmalarıdır. Burada belirttiğimiz göreceli mahrumiyet ve kızgınlık duygusu, protesto hareketleri için ön koşul değilse bile önemli bir faktördür (McCarthy & Zald, 2003, s. 18).

Göreceli Mahrumiyet Teorisi, kimi sosyal hareketlerin hangi gerekçelerle doğabileceği konusunda aslında güçlü bir açıklama sağlamaktadır. Fakat uygulanması zor olan zayıf yönleri de bulunmaktadır. Örneğin, neden bir toplumsal hareketin başlangıcını tetikleyemediğini açıklamakta çoğu zaman yetersiz kalmıştır. Bu durum, bir mahrumiyetin var olmasının, toplumsal hareketin filizlenmesi için gerekli bir şart olabileceği gibi, toplumsal hareketin doğması için yeterli bir koşul olmayabileceği iddiasını da ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir deyişle, bir toplumsal hareketin doğması için, yoksunluğun diğer faktörlerle (yoksunluk teorisinin göz ardı

ettiği) birlikte var olması gerekir. Buna rağmen, göreceli mahrumiyet teorisi, bir toplumsal hareketin hangi gerekçelerle ortaya çıktığına dair kısmi açıklamalarda fayda sağladığı söylenebilir. Örneğin, feminist hareketin 1960'lı dönemlerde filizlendiği ileri sürülebilir, çünkü o dönemlere kadar kadınlar, toplum tarafından yalnızca kendilerine tanınan haklardan ve olanaklardan (özellikle kariyer açısından) mahrum bırakılmıştır (Avcı & Sen, 2016, s. 32).

Benzer bir diğer örnek, ABD'deki sivil haklar hareketinin, bu hareketten önce beyaz olmayan insanların beyaz meslektaşlarının sahip olduğu temel haklardan ve özel haklardan bilinçli olarak yoksun bırakılması sebebiyle ortaya çıktığı ifade edilebilir. Ancak, yukarıda ifade ettiğimiz iki benzer örnekte temel hak ve imkânlardan mahrum bırakılma, bu iki hareketin hangi gerekçeye dayanarak doğduğuna dair nedenler, bu iki hareketin ortaya çıkması için yoksunlukla bağlantılı olarak hareket eden diğer etkenleri de dikkate almak gerekmektedir.

2.3.2. Kitle/Kalabalıklar Davranışı Kuramı

Toplumsal hareketler hususunda ilk dönem yaklaşımlarından olan, kitle/kalabalıklar yaklaşımı, Almanya'da ortaya çıkmıştır. Nazilerden ve İtalyan Faşizminin yayılış sürecini inceleyerek yola çıkan bu yaklaşım, bu derece tahrip edici hareketlere dâhil olan, mobilize olan kitleleri motive eden gücü anlam ve açıklama gayreti içerisinde bulunmuştur. Bu teorinin savunucuları, bireyin kendisini, kitle toplumu ile bağdaştırmasına neden olan etkenlerin özünde, modern dönem toplumunda bireyselliğin ön planda olması ve güçlü sosyal ilişkilerin kurulmaması, bireyleri oldukça geniş kitle ile bağdaştırmaya yönlendirdiğini savunmuşlardır (Uysal, 2016, s. 49).

Fransız İhtilali ve ihtilal sonrası süreçte yaşanan psikolojik ve sosyolojik patlamalardaki artışlar, ayaklanmalar sosyolog ve antropolog Gustave Le Bon tarafından şekillendirilen, kitle/kalabalık psikolojisi çalışmasına ilham kaynağı olmuştur. Bu kuram da genel kabul gören hipotez, kalabalık ortamında katılımcıların olağan zamandaki davranışlarından daha farklı, alışılmadık şekilde davranışlar sergilediği bir ortamın oluştuğudur. Bu durumu ifade etmek için çoğunlukla ''delirten kalabalık kavramı'' kullanılmaktadır (Uysal, 2016, s. 51).

Le Bon, ''Kitlelerin Psikolojisi'' adlı eserinde, kitlelerin yıkıcı/bozucu görevine dikkat çekmektedir. Böyle ki, kitle içerisinde birey yalnız kaldığında farklı

davranışlar sergilediğini ifade eden Le Bon, katılımcıların aidiyetleri ne olursa olsun kalabalığın bir parçası olmasıyla kolektif bir ruh/can oluşacağını belirtmiştir (Le Bon, 2005, s. 23).

Le Bon kalabalığı barbar, aşağı ve dehşet verici olarak nitelendirmektedir. Le Bon, kitleyi oluşturan bireyler hangi sınıfa mensup olursa olsun, yaşayış tarzları, statüleri, karakterleri, akıl yürütme biçimleri birbirine ne kadar benzerse benzesin ya da birbirinden ne kadar ayrılırsa ayrılsın, kitleleşme sonrasında, sadece bu sebepten dolayı, kolektif bir ruh kazandığını düşünmektedir. Buna bağlı olarak, her biri tek başınayken hissedeceği, düşüneceği ve davranacağından başka türlü hisseder, düşünür ve davranır. Kitle içindeki bireylerin davranışları, kolektif ırksal bilinçdışı tarafından idare edilir duruma dönüşür. Bu bilinçdışı, iradenin olmadığı ve atalara ait duyguların belirleyici olduğu evrimin ilkel bir aşamasını temsil ettiğinden, davranışta medenileşme ile ilgili nitelikler yer almamaktadır (Le Bon, 2001, s.64). Özetle, bilincin devre dışı olduğu bu atmosferde kitle, entelektüel olarak bireyden aşağı durumdadır. Bu atmosferde, bilim adamı ile ahmak, ahmağın düzeyinde eşit konumda yer alır (Bilgin, 1994, s. 78).

2.3.3. Siyasi Süreç Kuramı

Tilly, McAdam, Tarrow ve Oberschall ve diğerlerinin temsilcisi olduğu, Siyasi Süreç Kuramı, Siyasi Fırsatlar Yapısı olarak tanımlanabilecek toplumsal hareketlere tesir eden, dış çevre unsurlarına yoğunlaşmaktadır. Bu yaklaşımın teorisyenlerinin esas düşüncesi; siyasi fırsatların yapısının, toplumsal hareketlerin zamanlamasını, yöntemini ve neticesini belirlediği fikridir. Fakat yaklaşımın savunucuları, siyasi fırsatların farklı yönlerine vurgu yapmışlardır (Uysal, 2016, s. 61).

Siyasi Süreç Kuramına göre, bir hareketin hedeflerine ulaşabilmesi için öncelikle değişim için siyasi fırsatlar mevcut olmalıdır. Sonrasında hareket, nihayetinde mevcut siyasi yapı ve süreçler aracılığıyla değişim yaşamaya başlayabilir.

Tarrow (1994), devletin baskıcı olup olmaması yönünden siyasi ortamları incelemiştir. Tilly (1978) elit oluşumların yapısına vurgu yaparken, Della Porta & Reiter (1998) devletin ve özellikle kolluk gücünün baskısı üzerine dikkat çekmektedir. McAdam (1996) ise politik fırsatların yapısını, kurumsal siyasi sistemin açık ya da kapalı olmasına, elitist yapılanmalardaki dengeye ve iktidarın bir hareketi önleme arzusu ya da gücüne göre analiz etmiştir (Uysal, 2016, s. 62).

Blackwell Sosyoloji Ansiklopedisi'nde Siyasi Süreç Kuramı, toplumsal bir hareketin başarısını ya da başarısızlığını tespit eden beş temel faktör şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır. Bunlar politik fırsatlar, harekete geçirici yapılar, çerçeveleme süreçleri, protesto döngüleri ve tartışmalı repertuvarlar şeklinde tasnif edilebilir (Cole, 2021, s. 134).

Politik fırsatlar, bu kurama göre en önemli faktördür. Bunun nedeni bir toplumsal hareketin başarısının bu faktöre bağlı olduğu düşüncesidir. Politik fırsatlar, mevcut siyasal sistem içinde zafiyetler oluştuğunda ortaya çıkmaktadır. Sistemdeki güvenlik açıkları farklı sebeplerle ortaya çıkabilir, fakat halkın sistem tarafından desteklenen veya sürdürülen sosyal ve ekonomik koşulları artık desteklemediği bir meşruiyet krizine bağlıdır. Fırsatlar, siyasi oy hakkının daha önce dışlanmış kesimlere (kadınlar ve beyaz olmayan insanlar gibi) genişletilmesi, liderler arasındaki bölünmeler, siyasi organlar ve seçmenler içindeki artan çeşitlilik ve de insanları değişim talep etmekten alıkoyan baskıcı yapıların gevşemesi tarafından yönlendirilebilir (Ashley, 2021, s. 4).

Harekete geçirici yapılar, değişim talep eden kolektif gruplar arasında mevcut olan (politik, sosyal ve iktisadi gibi) organizasyonlara atıfta bulunurlar. Söz konusu organizasyonlar harekete üyelik, liderlik, iletişim ve sosyal ağlar sağlayarak bir toplumsal hareket için harekete geçirici yapılar olarak hizmet sağlarlar. Bu yargıya örnek olarak kiliseler, topluluk ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve öğrenci grupları gösterilebilir (Ashley, 2021, s. 5).

Çerçeveleme süreçleri, grubun veya hareketin mevcut sorunları açık ve ikna edici bir şekilde tanımlamasına, liderlerin neden değişmesinin gerekli olduğunu, hangi değişikliklerin istendiğini ve bunlara nasıl ulaşılabileceğini ifade etmesine izin vermek için bir kuruluş tarafından gerçekleştirilir. Çerçeveleme süreçleri, hareket üyeleri, siyaset kurumunun üyeleri ve genel olarak halk arasında, bir toplumsal hareketin siyasi fırsatları yakalaması ve değişiklik yapması için gerekli olan ideolojik katılımı teşvik etmektedir. McAdam çerçeveleme sürecini, "insan gruplarının, dünyaya ve kendilerine ilişkin, kolektif eylemi meşrulaştıran ve motive eden ortak anlayışları biçimlendirmek için bilinçli stratejik çabaları" olarak tanımlamıştır (Caren, 2007, s. 17).

Protesto döngüleri, siyasi sisteme muhalefetin ve protesto eylemlerinin yüksek bir durumda olduğu uzun bir süreçtir. Bu teorik perspektif içinde protestolar, harekete

bağlı hareket eden yapıların görüş ve taleplerinin önemli ifadeleri ve çerçeveleme sürecine bağlı ideolojik çerçeveleri ifade etmenin bir yoludur. Diğer bir deyişle protestolar hareket içindeki dayanışmayı güçlendirmeye, hareketin hedeflediği konular hakkında genel kamuoyunu bilinçlendirmeye ve yeni üyeler kazanmaya yardımcı olmaya hizmet etmektedir. Son olarak, tartışmalı repertuvarlar ise hareketin iddialarını ortaya koyduğu araçlar kümesini ifade eder. Bunlar araçlar kümesi grevleri, protestoları ve dilekçeleri içermektedir. Özetle Siyasi Süreç Kuramı, bütüncül bir şekilde bu unsurlar mevcut olduğunda, bir toplumsal hareketin mevcut siyasi sistem içinde istenen sonucu yansıtacak değişiklikler yapabileceğini savunmaktadır (Ashley, 2021, s. 7).

2.3.4. Kaynak Mobilizasyonu Kuramı

Kaynak Mobilizasyonu, öncelikle bir kolektif eylem kuramıdır. Bu kuramın savunucuları, yalnız bireyin değil, grupların ve organizasyonların da kar ve maliyet hesabı yaptıklarını düşünerek, kurama formel örgütleri zaman zaman da siyasi ve tarihi koşulları da dahil etmişlerdir. Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, toplumsal hareket alanının, piyasa kurallarının geçerli olduğu ekonomi işlediği yönündeki mikro- ekonomik varsayıma dayanır. Bu mikro- ekonomik model ilk olarak Mancur Olson tarafından ortaya atılmıştır. Kaynak Mobilizasyonu Teorisi'ne göre şikayetler ve kızgınlıklar her zaman ve her yerde bulunur ama bunlar otomatik olarak bir toplumsal hareketlere dönüşmez (Uysal, 2016, s. 69).

Kuram temel olarak, liderlerin öncülük ettiği formel organizasyonların, kolektif eylem için kaynak toplama yöntemini açıklama gayretindedir. Dürtüsel yönden bakıldığında, liderler gibi organizasyonlar da rasyonel ve maddeci niteliktedirler.

Kaynak Mobilizasyonu Kuramının tek başına sosyal değişim arzusu, kaynağı veya yoğunluğu ne derece olursa olsun, organize hareket kampanyaları oluşturmak için yeterli değildirler. Aksine, bir tür sosyal değişimi etkilemeyi amaçlayan toplumsal hareketler biçimini esas alan kolektif eylem, bir dizi kolaylaştırıcı koşulun kesişme ve etkileşiminden ortaya çıkar. Bunlar ise paylaşılan, harekete geçiren şikayetler, bir dereceye kadar siyasi fırsat, kaynak mobilizasyonu ve uygun bir ekolojik bağlam çerçevesindedir (Cross & Snow, 2012, s. 152).

Kaynak Mobilizasyonu, heterojen yapılı bir yaklaşım olsa da savunucuları, kar maksimizasyonu ilkesini baz alarak ortak payda da birleşmişlerdir. Bu yaklaşımın

bireyler ve sosyal grupların mobilize olma güdüsünün olumsuzluklarını hafifleterek karını yükseltme konusuna vurgu yaptığı söylenebilir (McCarty & Zald, 1977, s. 167). Bu nedenle kuramın savunucuları, kolektif eylemin, taktiksel bir anlayışla bireylerin menfaatlerinin ussal bir takibi olduğu fikrini kabul ederler. Hareketin başarısı noktasında ise, siyasi aktör olarak kabul görme, gücünü sağlamlaştırma veya maddi varlıkların artışı dikkate alınmaktadır (Çayır, 1999, s. 21). Kısacası bu yaklaşımın savunucuları toplumsal hareketleri, menfaatler doğrultusunda tasarlanan, nihai amacı bürokrasiye eklemlenmiş çıkar çevrelerinin klasik siyasi faaliyetlerine benzeyen, akılcı bir çıkarcılık olarak karakterize etmektedir. Öte yandan, mobilizasyonu geleneğinin, bir hayli dar olan rasyonalite nosyonundan yola çıktığını ve bazı soruları aydınlatmakta yetersiz kaldığı iddia edilmiştir. Kuramcıların, kolektif eylem geleneğindeki rasyonalite kavramına itiraz etmeyerek, toplumsal hareketlerin analizine uyguladıkları söylenebilir (Cohen, 2016, s. 102).

Kaynak Mobilizasyonu kuramcılarının üzerinde durduğu en önemli konulardan biri, toplumsal oluşumları mobilize etmek maksadıyla, klasik şekilde betimlenen sistemin dışında, gelişmiş organizasyon modellerinin ve haberleşme biçimlerinin gerekliliğini savunmalarıdır (Cohen, 2016, s. 106).

Kaynak Mobilizasyonu yaklaşımı teorisyenlerinin esas katkısı, toplumsal hareketlerin siyasetin olağan bir parçası olduğunu, katılımcıların makul amaçlara erişmeye çalışan bireyler olduklarını, başarabileceklerinin sınırının belirlenmesinde mevcut iktisadi kaynakların yardımının oldukça önemli olduğunu göstermesidir. Bununla birlikte, öncülleri gibi bu kuramcılar da insanları eylem yapmaya yönelten güdülerin araçsal olduğunu varsayma eğilimindedir. Gruplar stratejik kazanç, bireylerse kendi menfaatleri için harekete dahil olurlar. Bu paradigma, nesnel bireysel çıkarın yeterli bir motivasyon kaynağı olduğunu farz etmektedir. Nesnel toplumsal koşulları, insanların bu koşullar hakkındaki algı ve yorumlarıyla karıştıran bu bakış açısı, uzun süre değişmeyen şartlara veya yeni kamu politikalarına karşı duyulan ahlaki kızgınlığı besleyebilecek olan kültürel faktörleri gözden kaçırmıştır (Jasper, 2002, s. 34)

Toplumsal hareketlerin hangi saiklerle oluştuğu ve bireyleri mobilize eden nedenleri açıklamak amacıyla literatürde hâkim paradigmalara ayrıntılara girmeden kısaca yer verilmiştir. Göreceli Mahrumiyet Teorisi, kalabalıklar yaklaşımı, siyasi süreç kuramı

ve kaynak mobilizasyonu kuramı, toplumsal hareketleri açıklama noktasında oldukça önemli katkılar sağlamıştır. Ancak her bir kuram, tek başına toplumsal hareket olgusunu açıklamakta yetersiz kalmıştır. Geliştirilen kuramların farklı noktalarda eksiklikleri mevcuttur. Özellikle, çalışmanın odak noktası olan 21. yüzyıl ve sonrası meydana gelen toplumsal hareketleri açıklama ve analiz etme noktasında eksiklikleri bulunmaktadır. Fakat günümüzde meydana gelen toplumsal hareketlerin, doğuşunu ve gelişimi anlamlandırmak için literatürde yer alan hâkim paradigmaları dikkate almak yararlı olacaktır.

2.4. Toplumsal Hareketlerin Tarihsel Gelişimi

Bu Bölüm'de toplumsal hareketlerin tarihsel arka planına, gelişme çizgisi dahilinde genel bir çerçeve çizilerek yer verilecektir. Toplumsal hareketlerin kökeni, bu çalışmanın ana temasını oluşturmayan bir konu olması hasebiyle, ayrıntılar göz ardı edilerek kısa ve öz olacak şekilde, eski ve yeni hareketler başlığı altında değerlendirilecektir.

Toplumsal hareket kavramını, özetle ortak bir hedef gerçekleştirme arzusu ile kurulan, içerisinde çatışma ve reformist bakış açılarını da barındırabilen, belli bir kültürel sistem içerisinde, farklı bir sistem oluşturulmasına çabalayan kolektif insan davranışları olarak tanımlamak mümkündür (Çopuroğlu & Çetin, 2009, s. 34). İnsanların bu farklı olana ulaşma çabasına ise tarihin her döneminde rastlanmaktadır. Kimi zaman örgütlü kimi zaman kendiliğinden gelişen bu girişimler, iktisadi ve sosyal açıdan belirli değişimlerin yaşandığı ve toplumsal taleplerin belirginleştiği dönemlerde ivme kazanarak yeni boyutlar kazanmıştır.

Toplumsal hareketler, dünyanın dört bir yanındaki topluluklarda pek çok dramatik değişikliğe yol açarak, kendilerinden sonraki hareketlere yön verme sorunsalı, kökenleri, katılımcıların kimler olduğu, nasıl başarılı oldukları ve nasıl başarısız oldukları anlamaya çalışma çabası ile tarihi süreç içerisinde sürekli var olmuştur.

Toplumsal düzeydeki memnuniyetsizliklerin veya gereksinimlerin farklı şekillerde meydana gelişinin insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Tarih boyunca yaşadıkları toplumlarda, çeşitli memnuniyetsizlikler, dışlanmışlıklar, kızgınlıklar yaşayan insanlar bu duyguları bir şekilde, dışa vurma gereği hissetmişlerdir. Bu gerekçeyle bireyler/gruplar ait oldukları toplumları önemli ölçüde değiştiren,

dönüştüren birçok toplumsal hareket içerisinde yer almıştır. Toplumsal hareketler, barışçıl protesto gösterilerinden eylemlere kadar çeşitli kolektif eylem türlerine katılarak, kolektiflerin kendilerinin ve başkalarının hakları, refahı ve refahı hakkındaki şikayetlerini ve endişelerini dile getirdikleri başlıca sosyal biçimlerden biri olmuştur. Özellikle demokratik toplumlarda grupların rahatsızlıklarını ve kaygılarını dile getirebilecekleri daha kurumsallaşmış ve alenen daha az göze çarpan yerler olsa da toplumsal hareketler uzun süredir grupların menfaatlerini ve argümanlarını savunmak gibi önemli bir fonksiyonu olmuştur (Black Willey, 2019, s. 19). Fakat, çağdaş sosyal bilimlerin ilerleme kaydetmesiyle 19. Yüzyıldan itibaren toplumsal hareketlere dair daha sistemli çözümlemeler yapılmaya başladığı söylenebilir. Genellikle toplumsal ve siyasal çözümlemelerde, değerlendirmelerde ve kuramlarda sıradan birey oldukça kısıtlı bir ilgiye ulaşırken, toplumsal hareketlere dair yapılan çalışmalarda da küçültücü bir şekilde bahsedilmeye devam etmiştir. Kitle toplumunun ortaya çıkışı ve örgün eğitim modelinin oluşmaya başlaması süreciyle birlikte, toplum hakkında daha sistemli çözümlemeler meydana gelmeye başlamıştır (Çetinkaya, 2021, s. 32).

Toplumsal hareketlerin başlangıç formlarını Tilly (2008), başlıca dört ana eksende sınıflandırdığı önemli iktisadi ve politik değişimlere bağlamıştır. Sınıflandırılan bu dört ilke; savaş, parlamenterleşme, kapitalizasyon ve proleterleşmedir (Yıldırım, 2013, s. 26). Gerçekten de başta Avrupa olmak üzere, dünya tarihine yön veren bu unsurların farklı yansımaları, toplumsal hareketlerin gelişiminde ana etkenleri tayin etmiştir. Savaşın kitleler üzerindeki yıkıcı etkisi, savaşın finansmanı için merkezi devletlerin üretim ve bölüşüm stratejilerindeki değişiklikler, bu süreçte kapitalizmin yerleşik hale gelmesiyle üretim ilişkilerinin netleşmesi ve buna bağlı olarak işçi sınıfının dönüştürücü güç olarak belirmesi, toplumsal hareketliliğin genel seyrini ifade etmiştir. Yüzyılın başında gücün ve sermayenin değişimine yanıt olarak, sıradan insanlar yeni hareket biçimleri keşfetmiş ve geliştirmiştir. Diğer bir ifadeyle, toplumsal hareket repertuvarı farklılaşmış ve buna bağlı olarak hareketlerin niteliği de yeni bir format kazanmıştır (Tilly, 1983, s. 68).

Toplumsal hareketlerin, insanların hayatlarında eski çağlardan beri önemli roller oynadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kuşkusuz bu iddia belli ölçülerde bir haklılık payını içermektedir. Toplumların tarihinin ilk zamanlarından itibaren çeşitli

direniş biçimleri, çatışmalar, başkaldırılar, isyanlar toplumsal hayattan eksik olmamıştır. Hem yönetenlere karşı hem de yönetilenler arasında gerçekleşen, çatışmalar, dışlanmış grupların toplumsal statülerinden kaynaklanan çeşitli direniş biçimleri, toplumların yaşamlarında ciddi değişikliklere yol açmış, insanlık tarihinde etkili olmuştur. Eylemler, isyanlar, devrimler gibi çeşitli direniş biçimleri farklı zaman ve mekânlarda, çok farklı taleplerle, değişik durum ve şekillerde de kendini gösterse de yaşanılan tarihte kendilerine daima yer edinmişlerdir (Çetinkaya, 2008, s. 38).

Özellikle 21. yüzyılla birlikte yeni iletişim teknolojilerindeki çarpıcı gelişmeler ve internet ile sosyal ağların iletişim ortamını dönüştürmesi toplumsal hareketleri de çeşitli biçimlerde etkilemiştir. İnternet teknolojisi zaman-mekân kısıtlarını ve enformasyonun serbest dolaşımı önündeki engellerini ortadan kaldırarak toplumsal anlamda birçok dönüşüme sebebiyet vermiştir. İletişim ve bilgi paylaşımına olanak sağlayan internet, ilk dönemlerinden bu yana, bireylere zaman ve mekândan bağımsız olarak fiziksel mevcudiyetin zorunlu olmadığı bir sosyal iletişim alanı sunmaktadır (Çömlekçi, 2019, s. 41).

Özetle, toplumsal hareketler tarihsel evrim bir geçirmiştir ve yeni toplumsal hareketler tarihsel dönemin zorunlu kıldığı eylem biçimlerini geliştirerek iktidarın karşısında toplumun kendini ifade etme olanaklarını yaratmışlardır. Toplumsal hareketler, tarihsel süreç içerisinde teknolojik, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan dönüşümlerle toplumların tüm kurumlarını etkilemektedir. Bu durumda tüm bir beşerî faaliyet alanında meydana gelen dönüşüm, toplumların dünyayı algılama ve yorumlama biçimleri üzerinde köklü değişikliklerle birlikte toplumsal hareketlerin dönüşümünü sağlamıştır.

2.5. Eski (Geleneksel) ve Yeni Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketler, eski ve yeni toplumsal hareketler olarak sınıflandırılırken dikkate alınan temel saik, bu hareketlerin nasıl organize olduğu ve hangi şekilde ortaya çıktığı sorularıdır. Eski veya geleneksel toplumsal hareket olarak nitelendirilen toplumsal hareketler, genellikle fabrikalar, parti ve sendikalar üzerinden organize olurken, yeni toplumsal hareketler şehir merkezlerinde orta sınıf çalışanlar çoğunluğu oluşturarak, harekete geçmişlerdir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya genelinde hızla artan göç ve kentleşme olgusu doğal

olarak, toplumsal hareketlerin yapısında ve şeklinde dramatik değişikliklere yol açmıştır. Kentleşme sürecinin kentlileşme olgusunu da beraberinde getirmesiyle birlikte, şehirlerde yeni hayat tarzlarına uyum sağlamaya çalışan bireyler, birbirinde farklı eşitlik ve hak taleplerini duyurmayı hedeflemişlerdir. Geleneksel hareketlerde görülen, toplumun tüm alanlarını değiştirmeyi/dönüştürmeyi amaçlayan anlayışın yerine, yeni toplumsal hareketler de yeni yaşam tarzıyla birlikte ortaya çıkan eşitsizliklerin telafi etme çabasına odaklanmıştır. Bu noktada, çevre- ekoloji hareketleri, savaş karşıtlığı ve kadın hakları gibi konular üzerindeki talepler gündeme gelmeye başlamıştır (Çımrın, 2010, s. 18).

Toplumsal hareket olgusunun literatürde, eski ve yeni toplumsal hareketler olarak sınıflandırılması kabul gören bir anlayıştır. Bu hâkim görüş, eski toplumsal hareketler olarak işçi hareketleri ile ulusal bağımsızlık hareketlerini, yeni toplumsal hareketler olarak ise 1960'lardan sonra ortaya çıkan ve birtakım kimliklerin tanınmasını, ekolojik tehdide yönelik tedbirleri, savaşların durdurulmasını ve kadınların toplumsal yaşama daha özgür ve adil katılımını öngören oluşumları kabul etmektedir (Çoban, 2015, s. 19).

Çeşitli motivasyonlarla ortaya çıkan ve kolektif hedefleri içinde taşıyan toplumsal hareketler, bünyesindeki bileşenlerin ve aktörlerin, değişimi için çabaladıkları amaca uygun olarak geliştirdikleri eylemler, bu farklılıkların nedenini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, küreselleşme karşıtı hareketler, sahip oldukları memnuniyetsizlikleri kökten çözmeye yönelik faaliyetlere yönelmeleri bakımından Aberle'nin tanımladığı şekliyle, dönüştürücü ve küreselleşmenin farklı boyutlarını ilgilendiren kurumları düzenleme fikirleri bakımından da reformcu hareket türlerine örnek teşkil etmektedirler (Çoğuroğlu & Çetin, 2009, s. 75).

Toplumsal hareketler çeşitli savlar ileri sürebilir ve çeşitli formlar alabilir. Bununla birlikte esasında geneli bir dereceye kadar bireysel, sosyal, siyasal ve kültürel değişimi etkilemeyi hedeflemektedir. Bazı durumlarda aranan değişim, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki medeni haklar ve kadın hareketlerinde olduğu gibi, statükonun veya mevcut sosyal ve kültürel akımların ötesine geçme anlamında proaktif ve progresiftir. Diğer durumlarda ise, değişim akımlarına direnerek ya da daha önceki idealize edilmiş bir düzene geri dönerek statükoyu korumaya çalışmak anlamında değişim daha reaktif ya da gerici olabilir (Cross & Snow, 2012, s. 43).

‘Yeni’ ibaresi çoğunlukla çevre, ekoloji, insan hakları, feminizm, barış gibi temalar etrafında ilk kez bu yıllarda doğan mücadeleler için kullanılırken; ‘eski’ ibaresi milliyetçi hareketleri de kapsamakla birlikte, çoğunlukla sınıf çatışması etrafında organize olan işçi sınıfı hareketine işaret etmek üzere kullanılmaktadır. Eski ve yeni hareketlerin birbirlerinden nasıl ve ne ölçüde farklılaştıkları ya da daha doğru bir deyişle, yeni toplumsal hareketlerde neyin veya nelerin yeni olduğu konusu toplumsal hareketler yazınında üzerinde tam bir uzlaşıya varılan bir konu olmamakla birlikte, pek çok çalışmada yeni hareketlere ilişkin birbirine benzer özellikler üzerinde durulmaktadır (Özen, 2015, s. 3).

‘Geleneksel’ olarak nitelendirilen toplumsal hareketler, genel olarak emek ve ulus konularına yoğunlaşmıştır. 1960’lardan itibaren, yeni toplumsal hareketler söylemi eski hareketlerin aksine kadınların özgürleşmesi, çevresel koruma, hayvan hakları vb. kaygılara odaklanmıştır. Protesto niceliğindeki ve niteliğindeki bu değişiklikler, sosyal bilimcilerin bu sorulara yaklaşımında ciddi yeniliklere yol açmıştır. Sosyal çatışmanın yorumlanması için o dönemde kullanılan temel teorik modeller (Marksist model ve yapısal-işlevselci model) büyük ölçüde yetersiz olarak görülmeye başlanmıştır (Porta & Diani, 2020, s. 39).

Eski sosyal hareketler, ekonomik olarak tasvir edilen sınıf tabanına haiz iken, yeni hareketlerin toplumsal tabanı çeşitli sınıflardan meydana gelmektedir. Eski hareketler; girişimciler, işçiler ve orta sınıftan destek bulmaktadır. Bu yeni orta sınıf, hedefleri geleneksel sınıflardan daha genel olan modern ve sınıf farkındalığına sahip bir gruptur. Çağdaş toplumsal hareketlerin eski hareketlerden ayrıştığı bir diğer nokta örgütsel yapılardır. Eski hareketlerin karizmatik liderler tabanında merkezi örgütlenmeleriyle karşılaştığında, yeni toplumsal hareketler esnek ve kararlar istişare yoluyla alınmaktadır (Çayır, 2016, s. 17).

Yeni Toplumsal Hareketler (YTH) toplumu radikal bir dönüştürme fikriyle harekete geçmezler; liberal görüşlere sahiptirler ve sosyal kontrol ve entegrasyon seviyesini düşürmeye çalışırlar. Siyasi çoğulculuğa ve serbest girişime etnik veya ahlaki çoğulculuğu ekleyerek, çeşitliliği ile tanımlanan bir toplum için mücadele ederler. Yeni toplumsal hareketlerin ideali, tüm kolektif yaşam tarzlarına saygı gösterilmeli ve en önemli değer ise bireyciliktir: tek mümkün hareket anti sosyal olmalı, kolektif kontrollerin ve örgütlerin işgalini geri püskürterek, bireyi, arzularını, hayallerini ve

hayal gücünü özgürleştirmek için statüleri ve rollerin yok edilmesini savunmaktadır (Touraine, 2014, s. 19).

Yaşanılan hızlı değişim ve dönüşüm, sosyal hareketlerin türü ve niteliğini değiştirmiştir. Hareketin aktörleri, amacı, uygulama şekli, süresi ve etki alanı yeni bir boyut kazanmıştır. Yeni olarak nitelendirilen bu sosyal hareketler, değişimden ziyade, rahatsız olunan bir konuya dikkat çekmeyi amaçlamaktadır (Şentürk, 2006, s. 23).

YTH'ler 1968 Hareketiyle başladığı genel kabul gören bir yaklaşımdır. Yeni toplumsal hareketlerde, yoğun olarak orta sınıftan oluşan bir grup bulunmaktadır ancak bu grup toplumsal bir sınıf bilinci ile hareket etmez. Bu grup, belirli bir konu çerçevesinde bir araya gelmiştir. Bu konular, çevre, kimlik, eşitlik, cinsel haklar, sosyal adalet gibi konulardan oluşmaktadır. Yeni toplumsal hareketlerde, hareketin bir öncüsü ya da lideri genellikle ön planda olmaz. Hareketler daha barışçıl hareketler tarzını benimsemekte ve iktidarı ele geçirmeyi hedeflemektedir. Burada amaçlanan yegâne şey, iktidarın toplumun taleplerine kulak vermesi ve bu talepleri yerine getirmesidir (Tiryaki, 2010, s. 25).

Yeni hareketler, genel olarak sanayi toplumundan post-endüstriyel topluma, örgütlü kapitalizmden, örgütsüz kapitalizme geçiş sürecinde ortaya çıkmıştır. Temel niteliklerden birisi eskinin sınıf çıkarları bağlamında hareket eden işçi sınıfının siyasal iktidar, ekonomik bölüşüm konularındaki taleplerini hedefleyen hareketlerin yerini yaşam biçimi, özerklik, kimlik gibi kültürel taleplerin baskın olduğu hareketlerin almasıdır. Toplumsal hareketler artık iktidarı ele geçirmek yerine, her alanda güç kazanma hedefine ve özneleşme hedefine yönelmiştir. Toplumsal aktörler tek bir hedefte değil, sosyal bilinçlerinin gerektirdiği sayıda, kendilerini rahatsız hissettikleri birçok meseleye ilişkin harekete katılmaktadır (Adam & Rose, 1997, s. 51).

YTH'ler kimlik yaşam tarzı, cinsel tercih, gelecek nesillere sağlanacak faydalar, çevre ve hayvan hakları gibi kültürel atmosferi farklı toplumsal kategoriler için daha uygun hale getirmeye çalışan Yeni Toplumsal Hareketlerin kültürel dinamikleri üzerinde yoğunlaşmaktadır (Uysal, 2012, s. 27).

Özetle, yeni toplumsal hareketler esnek, yatay ilişkinin hâkim olduğu bir yapıda aksiyona geçerken, eski toplumsal hareketlerde bir lider öncülüğünde, hiyerarşik

ilişkilerin varlığı dikkat çekmektedir. Eski toplumsal hareketler de olduğu gibi, YHT' ler bir ana merkezden idare edilmemektedir. Hareketin katılımcıları, kendi iradeleri ile kararlar alabilmekte ve kararların pratiğe dönüşümünde müşterek kararlar dikkate alınmaktadır (Işık, 2018, s. 38).

Yeni Toplumsal Hareketlerin aksiyon şekli incelendiğinde, eski toplumsal hareketlerde dikkat çeken saldırganlık yöneliminden ziyade savunmacı bir eğilimden söz etmek mümkündür. Eski toplumsal hareketlerde mevcut sisteme karşı çıkma durumu hiddet ve saldırganlık durumunu da uygulanabilir hale getirebilmekte ancak yeni toplumsal hareketler de çeşitli formlarda protestolarla ifade ediş tarzı benimsemektedir. Ancak yeni toplumsal hareketlerde şiddet durumunun aksiyon biçimde bulunmadığını söylemek doğru olmayacaktır. Şiddet, saldırganlık ve yağma eylemlerinin zaman zaman karşılaşıldığı olmuştur (Tiryaki, 2020, s. 43).

Offe (1985: 832-833) ise yeni toplumsal hareketlerin işçi sınıfının lokomotifi olduğu geleneksel hareketlerin aksine orta sınıfın, gençlerin ve yüksek eğitim seviyesine sahip grupların desteğini aldığını, bu kişilerin birer özne olarak toplumsal süreçlerle ilgili eyleme geçme bilincine sahip olduklarını belirtmiştir (Çömlekçi, 2019, s. 44).

	Eski Toplumsal Hareketler	**Yeni Toplumsal Hareketler**
Katılımcılar	Grup halinde aksiyona geçeni gelir dağılımı çatışmasına müdahil sosyo-ekonomik kesim. Sınıf temelli tepkisel ve anomik niteliklere sahiptir.	Grup olarak davranış sergilemeyen ancak belirli konular çerçevesinde bir araya gelmiş toplulukların avantajına hareket eden sosyo-ekonomik gruplar. Eğitimli orta sınıf ve aktif çalışanlar.
Konular	İktisadi büyüme ve dağılım; askeri ve sosyal güvenlik, toplumsal kontrol ve gelir dağılımı	Barış çevre ve insan haklarını konularının güvence altına alınması. Kimlik ve sivil haklar mücadelesi
Değerler	Özgürlük, tüketim güvenliği Hem maddi gelişim, siyasi iktidarı ele geçirme, siyasi değer ve normlar	Siyasi iktidarı karşısında kişisel özerklik ve kimlik, farklılıkların tanınması ve kabul edilmesi
Hareket Tarzları	Formel örgütlenmeler, büyük ölçekli temsil birlikleri ve çoğulcu çıkar aracılığı, siyasi parti rekabete ve çoğunluk oyu.	Enformel ilişkiler, esnek ve yatay farklılaşma, olumsuz terimlerle formülleştirilen protesto politikaları

Tablo 2.1 Eski ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Karşılaştırılması
Kaynak: Offe, 1985; içinde yeni Toplumsal hareketler (Ed: Kenan Çayır), kaknüs yay. İstanbul, 2016, s.61 , Offe 1999; Akt: Tiryaki, 2020: 58, Toplumsal hareketler ve medya, literatürk acedemia Konya.

3. MEYDAN HAREKETLERİ KAVRAMI VE GELİŞİMİ

3.1. ‘Meydan Hareketleri’ Kavramı

Şehirler kültürel, sosyal ve ekonomik olarak farklı düzeylerde birçok insanı barındıran mekanlardır. Farklı merkezleri olan bu kişilerin farklı amaçları olsa bile ortak bir merkezde yani “kent meydanlarında” bir araya gelmeleri sağlanarak toplumsal bir iletişim amaçlanmaktadır (Moughtin, 2003, s. 43). Meydanlar, içinde bulunduğu toplumun kültür, inanç ve değerlerini yansıtan, toplumsal değişimlerin meydana geldiği alanlar olarak tanımlanmaktadır. Lynch (2016) kentsel mekanlarda oluşturulan yoğun etkinliklerin odak noktasının kent meydanları olduğunu vurgulamıştır. Küçükerbaş ve Özkan’a göre (2003), kentsel dolaşımı başlatarak ve yönlendirerek kent insanına bir toplanma yeri olarak hizmet eden geniş bir açık alan olan meydan, yönlendirilmiş bir hareketten ziyade durma olanağı sağlayan ve hareketliliği zorlamayan bir mekân algısı yaratır (Okuyucu & Çoban, 2021, s. 3).

2010 yılı ve sonrası küresel sermayenin yarattığı eşitsizliklerin ve kapitalizmin yaşadığı buhranın mağdurları ciddi bir artış gösterdikçe, kendi düşünceni ifade etme ve kendine bahşedileni kabul etmeme yönündeki eğilim de güçlenmiştir. Mevcut siyasete ve ona itiraz eden köklü kurumlara olan güvensizlik, modern araçların bulunması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bireyin kendi hayatını koruma çabası, diğerleriyle etkileşim halinde olma isteği, toplumsallığın ve kolektif aidiyetin dayandığı temellerin de yeniden tanımlanmasına doğru evrilmek durumunda kalmıştır. Kolektif aidiyeti tanımlayan değerlerin sınırlarının değişimi, verilecek tepkilerin ve yapılacak müdahalelerin de içeriğini farklılaştırmaktadır. Bu minvalde deneyim alanlarını çoğaltmak, siyasal pozisyonu önceden hesaplanmış ya da analiz edilmiş bir biçimden çok deneyimleyerek üretmek, yeni hareketlerin özünü oluşturmaktadır (Players, 2010, s. 39). Kısacası, hareketin yalnızca kolektif kimlik kurma hedefinin olmaması yönüyle, önceki hareketlerden ayrıldığı ve bir akıcılık içinde geliştiği söylenebilir. Yeni nesil hareketler, gerçek ya da ideal olan araç-sonuç arasındaki keskin ayrım yerine, yaşanan sosyal durumlardan beslenen bir sürecin kendi değerleriyle yaratılması için çabalamaktadır. Bu durum, stratejinin sadece dikey hiyerarşi ve sabit kurumlar aracılığı ile değil, hareketin kapsadığı genişlikten beslenen, aktörlerin şekillendirmesini olağan kılmaktadır. Böylece, sadece eleştirilen

kurumların değiştirilmesi değil; onların yerini alacak yeni değerlerin deneyimlenmesine ve önceden tasarlanmasına dayanan bir süreç ortaya çıkmaktadır (Maeckelbergh, 2011, s. 36). Bu noktada hareket olgusunun önemi daha da artmaktadır; çünkü kurumsal olanın bu sınır değişimine ayak uydurması zaman almakta ve hızlanan çağda bu yavaşlık kabul edilebilecek bir süreç olarak görünmemektedir.

'Meydan hareketleri' kavramı üzerinde uzlaşı sağlanmış bir tanım bulunmamakla birlikte, bu oluşumların öne çıkan nitelikleri ve kendinden önceki oluşumlarla olan benzerlik ve farklılıkları irdelenerek, kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır.

Meydan hareketleri, eski ve yeni toplumsal hareketler ile kıyaslandığında meydan hareketlerinin her iki hareket tarzı ile hem benzer hem de farklı nitelikler taşıdığını, bu nedenle her iki hareket türünden de ayrı yeni bir tür toplumsal hareket olarak siyaset sahnesinde yer aldığını söylemek mümkündür. Bu yeni hareket türünün, eski toplumsal hareketler ile benzer yanı, sosyal alan açısından ikiye bölünmüş bir çatışma ekseninde ortaya çıkmış olmasıdır. Meydan hareketleri ekonomik ve/veya mevcut siyasi düzen ile ilgili derin bir toplumsal memnuniyetsizliği ifade eden hareketler olmuşlardır. Fakat, eski toplumsal hareketlerden ayrı olarak, mevcut düzenin yerine geçebilecek alternatif bir toplum modeline dair net olmayan bir manzara ortaya koymuşlardır. Aynı zamanda dönüşümü gerçekleştirmede kullanılacak yöntem ve örgütsel araçlar hususunda eski hareketler kadar açıklayıcı ve net bir reçeteye sahip değillerdir (Özen, 2015, s. 6).

Meydan hareketleri, birbirlerinden oldukça farklı sınıfsal ve kültürel aidiyetlere sahip bireylerin, birbirleri üzerinde herhangi bir ayrıcalık elde etmeden, bir araya gelmesiyle oluşan hareketler olarak nitelendirilebilir. Tüm toplumsal problemleri ve taleplerin ekonomik temelli olduğunu savunan ve toplumsal dönüşümde işçi sınıfını ayrıcalıklı bir rol biçen işçi sınıfı hareketinin aksine; meydan hareketleri, belli bir sınıfsal aidiyeti olan bireyleri/grupları değil, oldukça farklı toplumsal memnuniyetsizlik, sıkıntı ve taleplere sahip çeşitli grupların harekete geçmesiyle ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Buna ek olarak otoriteye olan karşıtlıklarına rağmen, hedeflenen başarı devlet erkini ele geçirmek değildir. Ayrıca, siyasi parti politikalarına olan güvensizlik sebebiyle siyasi partilere mesafeli bir duruş sergilemişlerdir (Özen, 2015, s. 8).

Meydan hareketleri, eski hareketlerin haiz olduğu katı hiyerarşik yapılanmaların aksine sahip olduğu esnek örgütlenme biçimi ve yatay karar alma mekanizmaları ile de farklılaşmaktadır. Özetle, meydan hareketlerinin eski hareketlerle olan benzerliği hegemonik sistem karşıtlığının dışına çıkamadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yeni Toplumsal Hareketler ve Meydan Hareketleri arasında bulunan ortak özellikler sebebiyle, bir süreklilik ilişkisinden söz etmek mümkündür. Söz edilen bu süreklilik ilişkisi, meydan hareketlerinin dile getirdiği sosyal talepler ve beklentilerde, katılımcıların çeşitliliğinde ve esnek örgütlenme şekillerinde açıkça görülmektedir. Meydan hareketleri, yeni toplumsal hareketler de olduğu gibi, farklı sınıfsal, cinsel, etnik, mekânsal aidiyetlere haiz sosyal grupların eyleme geçmesiyle ortaya çıkmıştır.

Eski toplumsal hareketlerde katılımcılar çoğunlukla iş ve aş problemiyle mücadele halinde iken, yeni toplumsal hareketlerde iş ile aşı olan birey yaşamı sorgulamakta ve yaşamı ilgilendiren her alanda sunulan hizmetin daha fazlasını talep etmektedir. Bireyler mevcut hizmetlerin daha fazlasını, asgari ölçüde sunulan hizmetlerin çeşitlendirilmesini ve siyasi partilerin gündeminde olmayan meseleler üzerinde durulmasını istemektedirler. Bireyler talepkâr bir ortamda daha güvenli su, daha güvenli gıda, daha fazla yeşil alan, daha temiz hava ve daha az gürültü kirliliği gibi hizmetleri de talep konusu haline getirmişlerdir (Dede, 2018, s. 21). Bu nedenle sosyal yaşamı ilgilendiren tüm alanlarda, sosyal rahatsızlıkları ve beklentileri yüklenen hareketler olarak değerlendirilebilir.

Geleneksel hareketlerden farklı nitelikler taşıyan bu hareketler, katılımcılık ve etkileşimi mümkün kılan yeni iletişim teknolojileri ile hareketin kimliğini destekleme fırsatı sağlamıştır. Yeni toplumsal hareketlerin en önemli özelliklerinden birinin otonomi ve kimlik üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Yine bu hareketler iktidar mücadelesi vermekten çok, savunma nitelikli hareketlerdir. Bir diğer iddia veya atfedilmiş özellik ise, gündelik hayatın politizasyonu olarak değerlendirilebilir (Çetinkaya, 2008, s. 29).

3.2. Meydan Hareketlerinin Temel Dinamikleri

‘Meydan hareketleri’ kavramı bir önceki bölümde, genel özellikleri ve kendinden önceki hareketlerle olan benzerlik ve farklılıkları dikkat alınarak tanımlanmıştır. Bu

bölümde ise meydan hareketlerinin ortaya çıkmasını sağlayan itici güçlere, katılımcıların taleplerine ve örgütlenme biçimlerine yer verilecektir.

Toplumsal hareketler genellikle şehirlerde kendilerini ifade etmişlerdir, ancak yine de şehirler, toplumsal hareket aktivitesinin ortaya çıktığı boş bir tuval ve bir zemin olarak görülmüştür. Şehirlerin, toplumsal hareketlerin merkezi olduğu düşünebilir. Şehirlerin tanımlayıcı özellikleri- yoğunluk, boyut ve çeşitlilik- çekişmenin gelişmesi için temel unsurları sağlamaktadır. Şehirler yoğun olduğu için, meydanları aşan çatışmaları tetiklemesi muhtemel olmaktadır. Büyük ve kalabalık olmaları sebebiyle, küçük organizasyonları sürdürmek için de yeterli sayıya sahiptirler. Ayrıca şehirler çok çeşitli olduğu için, yeni bağların kurulduğu laboratuvarlar ve rekabet eden taleplerin hâkimiyet için yarıştığı savaş alanları olarak görülmektedir. Böylece çekişme, yakın çevrede yaşayan çok sayıda farklı insan arasındaki mikro etkileşimlerden ortaya çıkmaktadır. Toplumsal hareketler, insanlar toplu olarak kentsel alan üzerinde hak iddia etmek, bileşenleri organize etmek ve talepleri ifade etmek için örgütlendiklerinde kristalleşmektedir. Çatışma ve hareketler şehirlerden kaynaklanmakta, fakat aynı zamanda aktivistler, yerel ve coğrafi olarak uzaktaki müttefikleri arasındaki ilişkilere aracılık ettikçe dışa doğru da uzanmaktadır. Son protestolar, kentin benzersiz bir şekilde çekişmeye elverişli olduğunu ve farklı yerel ağlar arasında çekişmeyi birbirine bağlayan bağlantıları ortaya çıkardığını göstermektedir (Salah Fami, 2009, s. 45).

21. yüzyıl sonrası meydana gelen toplumsal hareketler, eylem ve protestoları meydanlarda gerçekleştirme ve oralarda bir yaşam alanı oluşturma eğiliminde olmuşlardır. Neo-liberal akımdan rahatsızlık duyan ve canı yanan kesim, geleceksizleştirildikleri düşüncesine inanan öğrenciler ve gençler, banliyölere itilen göçmenler, haklarını tırpanlanan çalışan kesim ve ekolojik felaket mağdurları gibi birbirinden oldukça farklı gruplar, taleplerini meydanlarda duyurma kararı vermişlerdir. Dünya genelinde, meydanlarda bir araya gelen ve bütünleşen gruplar mevcut ekonomik ve siyasi mekanizmaya karşı başkaldırarak, siyasal özgürlük ve temsiliyet hakkı isteyerek ve de farklı aidiyetlerinin kabul edilmesini talep etmektedirler (Çetinkaya, 2021, s. 52).

Meydan hareketlerinin beklentileri dikkate alındığında birbirinden farklı iktisadi taleplerden başlayan, siyasi hak ve özgürlükler ve demokrasi talebine kadar uzanan

bir dizi karşılanmamış beklenti yelpazesinden söz edilebilir. Bu yargıyı kısaca örneklendirmek gerekirse, 21. yüzyıl sonrası mecburi olarak kabul edilen kriz karşıtı politikalarından yola çıkarak, ortak olan çoğu şeyi tahrip eden finans anlayışına itiraz örneği olarak değerlendirilebilir. Meydan hareketleri söylemde ve aksiyonda siyasal hayatın temsil ve seçim konjonktürü eleştirisini, sosyal eşitsizliğe karşı eylemleri, enerji politikaları ve çalışma koşullarına bir karşı çıkış olarak nitelendirilebilir. Dahası, yalnızca ekonomik değerler ve bankacılık sistemine olan güvensizlik değil, bu faktörlerin doğrudan ve dolaylı şekilde etki ettiği çevre, sağlık, ulaşım, barınma hususlarında da yaşanan haksızlıklara ve mağduriyetlere ilişkin kızgınlıklar, meydan hareketlerinde karşılık bulmuştur (Hardt & Negri, 2012, s. 18).

Meydan hareketlerinde hiyerarşik yapılanmadan ziyade esnek örgütlenme biçimlerinin yer aldığı ve sıradan insanların taleplerini dile getirmek için yeni zeminler ürettiği söylenebilir. Parti, sendika veya STK'lara bağlı olmadan gelişen olaylar, söz edilen kurumlara bağlı olmak yerine bu kurumları kendilerine katılmaya davet etmişlerdir. Buna ek olarak, kendi kurumsallaşma teşebbüsleriyle yeni siyasetin örgütlenme biçimini de belirlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu sebeple kurumsal siyasetin meşruluğunu yeniden inşa etmeye çalıştığı ifade edilebilir. Başka bir ifadeyle geleneksel oluşumların aksine, kurum kimliklerini değil, tekilliklerin kurumları meydana getirdiği ve bu durumda kurumların bir akış şeklinde değişime itildiği bir süreçten bahsedilebilir (Hardt & Negri, 2011, s. 31).

Meydan Hareketleri'nin talepleri küresel düzeyde ortaya çıkmaktadır ve bu çeşitli talepler birliktelik meydana getirmektedir. Hareketin aktörleri sosyal adalet, demokrasi ve özgürlük değerleri temelinde herkes için eşitlik anlayışını talep etmektedir. Çok çeşitli motivasyonlarla ve taleplerle stratejik ortaklık oluşturan katılımcılar bir talep birlikteliği oluşturmaktadır. Söz konusu talep birlikteliğinin ortaya çıkmasında ‘‘umudun küreselleşmesi’’ etkili olmuştur. (Klein, 2001, s. 80).

Son yirmi yıldır meydana gelen toplumsal hareketlerin, İzlanda'da meydana gelen kriz karşıtı bir eylemin yeni bir anayasa sürecini başlatması, Tunus ve Mısır'daki protestolar süresince yaşanan olayların uzun süreli diktatörlüklerin çözülmesini sağlayarak iktidar değişikliklerine sebep olması hareketlerin kazanımları olarak değerlendirilebilir. Ayrıca İspanya'da görülen "Gerçek Demokrasi Şimdi" protestoları ve buna dayanarak gelişen Indignados Hareketinin, ‘‘Podemos’’ isimli

partinin kurulmasını sağlaması ve bu partinin 2019 genel seçimleri sonucunda İspanya'da koalisyon ortağı olması hareketin başarısı olarak görülebilir. Son olarak Fransa'da yüksek akaryakıt fiyatları ve yüksek yaşam maliyeti eleştirileri ile ortaya çıkan Sarı Yelekliler Hareketi sonrasında, karbon vergisinin kaldırılması, asgari ücrette artış bu duruma örnek teşkil etmektedir (Yıldırım, 2020, s.19).

Bunun da ötesinde, 2010 yılı sonrası Yunanistan, tarihinin en büyük kitlesel protestolarından biriyle karşılaşmıştır. Hem borç krizi hem de iktidarın bu krize karşı geliştirdiği çözümler neo-liberal ekonomi ve siyasal sistemle doğrudan ilgili olmuştur. Biriken kızgınlıklar, kronik işsizlik, sosyal devletin anlayışının tasfiye edilmesi ve esnek çalışma koşullarının ve kitlesel işten çıkarmaların yaygınlaşması meydanların işgaline zemin hazırlamıştır. (Çetinkaya, 2021, s. 61). Dünyanın farklı yerlerinde görülen bu kitlesel gösterilerin, taleplerine, ortaya çıkmasına zemin hazırlayan koşullara, etkilerine ve kazanımlarına ayrıntılı olarak üçüncü bölümde yer verileceğinden dolayı, bu bölümde kısaca değinilmiştir.

Meydan Hareketleri, temelde mevcut krizlerin empoze ettiği kamu politikalarına itiraz ederken, söz konusu krizleri yalnızca iktisadi bir sorun şeklinde algılanmasına karşı çıkmaktadır. Temel problemi, krizlerin demokrasi konusu bünyesinde değerlendirilmesini savunmaktadır. Kısacası, meydan hareketlerini, protestoları ve buna bağlı olarak geliştirilen çözümleri/politikaları bir demokrasi meselesi bağlamında değerlendirmektedir (Yıldırım, 2020, s. 51).

Meydanlarda gerçekleşen bu hareketlerin artış göstermesi, kamusal olanın tekrardan gündemde yer almasıyla oldukça ilgili bir durumdur. Hareketlerin katılımcıları, taleplerini açık alanlarda dile getirirken kamusal tartışmaların, kamusal alanlarda olması gerektiğine dikkat çekmektedir (Dhaliwal, 2012, s. 23). Ek olarak, küresel ölçekli finans kurumları/kuruluşları ve onlara bağımlı hareket eden ve politikalar geliştiren yerel iktidarların meydana getirdiği yeni elitist anlayışın şeffaflık ve saydamlık ilkelerini gözetilmeksizin oluşturulan kararlarla nüfusun, büyük çoğunluğunun yönetilmesine karşı, öfkelilerin ve göz ardı edilenleri dayanışmasını/birliğini temsil etmektedir. Belirtilen bu bir araya gelme durumu, bir öncü olma durumu veya bilinç oluşturmanın ötesinde, bireylerin öznesi oldukları hayatlarına sahip çıkma gayreti olarak değerlendirilebilir. Hareketlerin benimsediği

çoğu sloganların, ‘‘biz sıradan insanlar’’, ‘‘biz %99’uz’’ şeklinde olması bu nedene bağlanabilir (Yıldırım, 2021, s. 53).

Meydan hareketlerinin oldukça farklı kesimlerden bireylerin taleplerini bünyesinde barındırması hem geleneksel hem de yeni toplumsal hareketlere özgü aynı hedef etrafında bir araya gelmiş, kısmen homojen eylemci profilinden ayrı olarak, meydan hareketleri katılımcılarının da paralel olarak çeşitliliğe haiz olmasını beraberinde getirmektedir. Genellikle bütün hareketlerde, protestocu gruplar belli bir siyasi oluşumun, örgütün ve sendikanın baskın hale gelmesini frenleyerek katılımı arttırmışlardır (Perugorria & Tejerina, 2013, s. 34).

Son olarak, katılımcı profiline değinmek gerekirse, meydan hareketlerinin düşünülenin aksine bir öğrenci/gençlik hareketi olmanın çok ötesinde olduğu belirtilmelidir. Yaş grupları, cinsiyet grupları, toplumsal sınıflar, etnik, dini ve mezhepsel gruplar, hem de siyasi görüş ve ideolojik açıdan bakıldığında birbirinden oldukça farklı toplumsal gruplar, bu oluşumlara katılım sağlamıştır. Bu yargıya örnek olarak, Tunus ve Mısır da gerçekleşen protestolar sırasında erkeklerin ve kadınların meydanlarda birlikte yer aldığı, seküler gruplarla birlikte dini grupların yer alması, çeşitli yaş grubundan insanların, orta sınıfın yanında üst sınıf ve işçi sınıfının da eylemlerde yer aldıkları görülmüştür. Buna ek olarak Yunanistan da yaşanan protesto eylemlerine katılım sağlayan gruplar arasında radikal ve özgürlükçü sol grupların haricinde muhafazakâr ve yarı-milliyetçi gruplar da protestolara katılım sağlamıştır. İspanya’da gerçekleşen eylemlerde de öğrenci gruplarının ve kadın katılımcıların yüksek oranda olduğu örgütler, savaş karşıtı gruplar, anarşist gruplar, feminist gruplar ve gençlik grupları, aktif olarak yer almıştır (Perugorri & Tejerina, 2013, s. 21). Çoğunlukla, katılımcı profilinin genç, orta yaşlı, belirli bir eğitim seviyesine sahip, aktif olarak çalışmayan veya öğrenci kitleleri iletişim teknolojileri ve sosyal medya konusunda oldukça ilgili ve bilgi sahibi bireyler olduğunu söylemek mümkündür.

3.3. Sosyal Medya Ekseninde Meydan Hareketleri

Çalışmanın bu kısmında, sosyal medya ve meydan hareketleri bağlantısı genel hatlarıyla, ayrıntılara yer verilmeden ifade edilmiştir. 2010 yılı sonrası meydana gelen, birçok ülkede gerçekleşen ve dünya genelinde yankı uyandıran toplumsal hareketlerden olan Arap İsyanlarının ve Sarı Yelekliler protestolarının sosyal medya

ile olan ilişkisi bu bölümde kısaca aydınlatılmıştır. Çalışmanın III. Bölümü'nde ise ayrıntılı olarak örnek olay incelemesi ve analizi yapılacağından, bu kısımda 2010 yılı sonrası yaşanan toplumsal hareket örneklerine detaylı bir şekilde yer verilmemiştir.

Küreselleşmenin önemli bir sonucu ve aynı zamanda tetikleyici unsurlarından biri olan yeni iletişim teknolojileri, sosyal hareketlerin 21. yüzyılda eriştiği etki açısından oldukça önemli bir paya sahip olmuştur. Belli bir sınıfsal aidiyeti olan grupların aksine oldukça birbirinden farklı toplumsal sorunlara, rahatsızlıklara ve taleplere sahip çeşitli grupların ve çoğunlukla eğitimli orta sınıf kesimi tarafından yönlendirilen meydan hareketleri medyayı, özellikle de interneti, etkin bir şekilde kullanma becerisi göstermişlerdir (Çoban, 2009, s. 32).

Toplumsal hareketlerin en önemli özelliklerinden bir tanesi şüphesiz ki bireyler arası etkileşime bağlı olarak inşa edilmesidir. Bu noktada etkileşimin kalitesi ve sürekliliği, toplumsal hareketleri daha etkin konuma getirmektedir. Bu başarıya katkıda bulunmanın ön koşulu ise etkileşim halindeki bireylerin bilgi, birikim, beklenti ve umutlarını buluşturup, etkileşim neticesinde ulaştıkları sonuç ve elde ettikleri ürünü ortak olarak sahiplenmeleridir (Uyar, 2003, s. 137).

21. yüzyılda gerçekleşen toplumsal hareketler, küreselleşmenin iletişim ve bilgi teknolojilerindeki etkisi ile sınırlarını aşarak dinamik bir toplumsal olgu haline dönüşmüştür. Küreselleşme olgusunun, zaman ve mekân sınırını aşarak hükümetler, toplumlar, gruplar ve bireyler üzerinden uluslararası etkileşimi artırması, toplumsal hareketlerin bir dönüşüm sürecine girmesine yol açmıştır. Teknolojik aygıtların önlenemez ilerlemeleri, internetin yaygınlaşması ile başlayan yaşam tarzı ve magazin haberciliği, çeşitli yaşam tarzlarının daha fazla göz önüne çıkmasına yol açmıştır. Dolayısıyla bireylerin farklılaşan talepleri ve ihtiyaç listeleri gündeme gelmeye başlamıştır.

Bu duruma örnek olarak, Arap Baharı sürecinin Tunus'ta bir kıvılcım ile başlayarak diğer ülkelere yayılması gösterilebilir. Ekonomik taleplerle otoriter rejim baskısıyla yaşayan insanların özgürlük mücadelesiyle başlayan bu sürece sosyal medya farklı bir yön vermiştir. Hareketin ortaya çıkmasını sağlayan görüntüler ilk kez mobil araçlar aracılığıyla kaydedilmiştir. Kaydedilen bu görüntüler, sosyal medya aracılığıyla dünyanın dört bir yanına ulaşmıştır. Bu geniş ölçekte medya tüketimi ise insanları mobilize ederek, meydanlarda hak arayışı sürecinin başlamasına ve

dolayısıyla toplumsal hareketlere yol açmıştır. Bu toplumsal hareketlerin neticesinde ise ülkelerde yönetim değişiklikleri ortaya çıkmıştır (Tiryaki, 2020, s. 22).

Sosyal medya araçlarının, özellikle günümüz toplumsal hareketlerine olan etkisi dikkate alındığında, yakın geçmişte yaşanan, Arap coğrafyasındaki siyasi iktidarların değişmesine yol açan bu sürecin zeminini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Arap Baharı protestoları, çoğunlukla eğitimli-genç kesimin, sosyal ağlar aracılığıyla kısa süre içerisinde organize olarak, temelde bir önderin başı çekmediği ve ideolojik yaklaşımın egemen olmadığı bir süreç olarak değerlendirilebilir. Buna ek olarak protestolar süresince dayanışma ve birlik duygusunun hâkim olduğu bir gerçektir (Çimen & Bakan, 2019, s. 19).

Arap Baharı'nın doğuşunun, kültürel etkenlerinden biri olarak kabul edilen, küreselleşme sonucu dünyada hızla gelişen yeni iletişim teknolojilerinin bir doğal sonucu olarak bireylerin, çoğunlukla da Arap gençlerin sosyal mecralarda tanık olduğu olay ve olgular, diğer toplumlarda gördükleri demokrasi anlayışı ve yaşam biçimleri mensubu olduğu toplumu sorgulamasına ve sisteme karşı çıkmasında önemli rol oynamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde kaydedilen ciddi gelişmeler, akıllı cihazlara olan ulaşılabilirlik, sosyal ağların zaman ve mekân algısını değiştirerek erişilebilirlik sağlaması, bu sürece ciddi destek sağlamıştır

Otoriter Ortadoğu toplumlarında, bağımsız formda bir toplumsal hareket mümkün olmadığından; bu toplumlar için 'hareket-siz (!)' toplumsal hareketlerden söz edilmektedir. Otoriter yönetim karşısında bireyler, pasif ve sessiz biçimde sergiledikleri karşı çıkışlar ile özünde sokak siyaseti hareketini meydana getirmektedir. Otoritenin ve muhalif kesimin ortak sahası olan meydanlar yerini sosyal medya ve sosyal ağlara devretmiştir. Arap dünyasında demokrasi, özgürlük ve insan hakları talepleriyle yüksek ve güçlü bir ses olarak ortaya çıkan Arap Baharı, sokak siyasetinin organize olmuş şekli olarak sosyal medya da gücünü gözler önüne sermiştir (Kök & Tekerek, 2013, s. 12).

Yeni iletişim teknolojileri ile beraber lokal, ulusal ve global kontekstte artan etkileşim, kamusal olanın yeniden şekillenmesine sebep olmuş; bunun doğrudan bir tezahürü olarak toplumsal hareketlerin de yeni bir boyut kazanması mümkün hale gelmiştir. Geleneksel hareketlerin aksine, siyasi iktidar hedefiyle örgütlenmeyen sınıfsal tabanını işçi sınıfının oluşturmadığı, bu yeni sosyal hareketler günümüzde

yerini çevre-ekoloji, kadın sorunlarına, barış hareketlerinden, küreselleşme karşıtı hareketlere kadar uzanan oldukça çeşitli bir yelpazede faaliyet gösteren gökkuşağı oluşumlu dinamik gruplara devretmiştir. Katılımcıların aidiyetlerinin heterojen yapısı, örgütlenme biçimlerinin daha esnek ve mekânsal anlamda da daha küresel bir tavır takınması bu yeni sosyal hareketleri, dar iktisadi menfaatlerin dışında, daha demokratik ve katılıma açık oluşumlar haline getirdiği söylenebilir (Paksoy & Özçelik, 2019, s. 8). Ayrıca internet ortamında, toplumsal hareketlerle ilgili oluşturulan platformlar, bloglar gibi oluşumlar, sosyal ağlar üzerinde organize olmayı ve mobilize olmayı sağlamaktadır. Bundan dolayı bu amaç için oluşturulmuş bu tür oluşumlar, 'toplumsal hareket medyası' olarak ifade edilmektedir.

Günümüz dünyasında, toplumsal hareketlerin niteliği ve bu bağlamda kullanılan iletişim araçlarının kayda değer bir değişim yaşadığı bir gerçektir. Öncelikle 20. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte, emek-sermaye karşıtlığından hareket eden ekonomik tabanlı ve geniş kesimleri ilgilendiren toplumsal hareketlerden (işçi hareketleri, temel hak hareketleri); farklı kimlikleri ön plana çıkaran (kadın hareketi, göçmen hak mücadeleleri), daha küçük ölçekte ve sadece belirli mücadele alanlarına odaklanan (çevre savunması, hayvan hakları, anti-nükleer mücadele vb.) toplumsal hareketlere doğru bir değişim gerçekleşmeye başlamıştır. Toplumsal hareketlerde yaşanan bu değişim iletişimsel anlamda da dönüşümü beraberinde getirmiş, özellikle internet ve sosyal ağlar toplumsal hareketlerin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Orta Doğu'yu 2010 yılı ile etkisi altına alan "Arap Baharı" ve İspanya'da 2011 yılında başlayan 15-M toplumsal hareketleri üzerinden, yeni iletişim teknolojilerinin kendiliğinden demokratik kültüre katkı yaptığı ve toplumsal hareketlerin etki kapasitesini genişlettiği yönündeki inanış güçlenmiştir (Çömlekçi, 2019, s. 23).

Farklı bir örnek olarak, Fransa'da 2018 yılında başlayan, mevcut ekonomik durumu ve akaryakıt zamlarını protesto etmek amacıyla kent meydanlarına inen Fransa halkı, sosyal medyayı ve sosyal ağları öncelikle örgütlenme, mesajlarını tüm dünyaya iletme ve harekete katılımcı sağlama noktasında aktif olarak kullanmıştır. Sarı Yeleklilerin eylemleri, iktisadi kaynaklı ve kitlelerin sosyal ağlar yoluyla organize olmasıyla kısa bir zamanda etkinlik kazanarak, akaryakıt zamlarını ve iktidarın politikalarını protesto etmek amacıyla meydanlarda vuku bulmuştur. Bu hareketin bir lideri bulunmamakta ve hareket sosyal medya araçları ile organize olmaktadır.

Ayrıca sosyal medya araçları, hareketin insan kaynağını temin etme ve katılımcıların taleplerinin iletilmesi konusunda önemli bir misyona sahiptir (Tiryaki, 2020, s. 160).

Sarı Yelekliler ve sonrasında gerçekleşen meydan hareketlerine örnek niteliği taşıyan hareketlerin, sosyal medya ve sosyal ağ hizmetleri aracılığıyla kısa süre zarfında çok sayıda bireye ulaştığını söylemek mümkündür. İlk etapta olayın söz konusu ülkenin, vatandaşlarına duyurulmasını ve destek veren kesimin protestolara katılımını sağlayan sosyal ağlar, daha sonra protestoların büyümesiyle dünya genelinde kendisine yer bulmaktadır (Toraman & Ormanlı, 2019, s. 46).

Görsel yayıncılığın, basılı yayıncılıktan önemli bir pay aldığı günümüzde, yayıncılığın yeni yüzü olarak karşımıza çıkan internet, kısa süre içerisinde, diğer medya araçlarından daha önemli bir konuma sahip olmuştur. Toplumsal hareket literatüründe, son 20-30 yıldır dijital medya kullanımının önemi ile ilgili önemli çalışmalara yer verilmiştir. Bu yöndeki çalışmaların da iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile birlikte literatürde ciddi bir artış yaşadığı söylenebilir. Öncelikle, televizyon, gazete ve radyo gibi daha geleneksel medya araçlarının yerine alternatif yeni medya araçlarının, bloglarda makale ve köşe yazıları yayınlamak, sosyal ağlarda manifestolar yayınlamak şeklinde platformların yaygınlaşması ve bireylerin bu yöntemi daha etkin ve verimli kullanması, internetin önemini daha da artıran bir faktör olmuştur (Akın, 2011, s. 9).

Toplumsal hareketler, mesajlarını toplum geneline iletmek için büyük oranda medya organlarına bağımlıdırlar. Carroll ve Hackett, Kritik Toplumsal Hareketler ve Medya Reformu başlıklı çalışmalarında, kritik toplumsal hareketleri ‘‘Bugün demokrasiyi daha güçlü hale getirmenin anahtarı konumunda olan ve baskın gruplar ile kurumların hegemonyasına karşı gelen marjinalize olmuşların hareketi’’ olarak nitelendirmişlerdir. Buna ek olarak Carroll ve Hackett, medya ve toplumsal hareket organizasyonları arasındaki karşılıklı bağımlılığa dayalı asimetrik ilişki fikrini de ortaya koymuşlardır. Bu ilişki, toplumsal hareketlerin harekete geçmeleri ve eylemlerini meşru kılmalarına yardım etmeleri nedeniyle büyük oranda bağımlı oldukları medya ile diğer taraftan da haber organizasyonlarının yayınladıkları hikayeler için hareketlere daha az bağımlı olmaları durumunu açıklamaktadır. Sonuç olarak medya olayların nasıl algılandığı konusunda güce ve etkileme yeteneğine sahiptir (Phipps & Szagala, 2007, s. 40).

Hareket, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) koordinasyon, iletişim ve (politik) müzakere için çok önemli araçlar olmasıyla hızla tüm ülkeye yayılmıştır. Tüm bu teknolojiler arasında Twitter önemli bir rol oynamıştır. Hareketin hem içinde hem de dışında, diğer vatandaş örgütleri, medya ve Parlamento üyeleri ve genel olarak siyasi partiler de dahil olmak üzere resmi demokratik kurumlar ile temasa geçme noktasında işlevsel bir sosyal ağ olmuştur (Congosto & Aragón, 2016, s. 8).

Mobil iletişim teknolojilerinin aktif kullanılması sayesinde bireylerin, sosyal ağ uygulamaları aracılığıyla zaman ve mekân kısıtlaması olmadan fikirlerini, görsel ve işitsel dokümanlarını tüm dünya ile paylaşması mümkün hale gelmiştir. Söz konusu sosyal ağlar, kullanıcılar ve kullanıcıların ulaştıkları kitle arasında etkileşimi her geçen gün artırmaktadır (Komito & Bates, 2009, s. 29). Bunun sonucunda, artan etkileşim ile birlikte sosyal ağlar sayesinde yapılan paylaşımlar ile harekete katılımcı kazandırmak, maddi/manevi kaynak sağlamak ve etki alanını genişletmek daha kolay bir hale gelmiştir.

Meydan hareketleri olgusunu, mevcut problemlere karşı sosyal rahatsızlık duyan toplumsal iradenin meydanlarda dışavurum hali olarak değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda, sosyal ağlar ve modern iletişim teknolojileri, toplumsal hareketleri doğudan belirlememek fakat hareketi yönlendirme, etki alanını genişletme ve evrilme gibi aşamalarında önemli bir rol üstlenmektedir. İnternet, akıllı telefonlar ve sosyal ağları basit aygıtlar olarak algılamamak oldukça önemlidir. Yaşanan olayları gerçekliğiyle küresel çapta ilan edilmesinden, bireylerin örgütlenme biçimlerine kadar uzanan süreçleri organize eden stratejik iletişim ağları olarak değerlendirilmelidir. İnternet ve mobil iletişim teknolojileri arasındaki bütünleşen ilişki, iletişim ve koordinasyon sürecinde mekânsal kavram ortadan kalkmıştır. Castells (2014) bu durumu mekân kavramından ayrı şekilde bireylerin zihinlerinde ağlar oluşturarak ortak anlamlar oluşturma çabası olarak ifade etmiştir. İletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin, toplumsal hareketlerde itici bir güç olarak kullanılması ile yerel, ulusal ve uluslararası ayrımı ortadan kalkmış ve hareketler küresel bir boyuta erişmiştir. Modern dijital dönemde, gerçekleşen ortak protestolar/isyanlar sosyal medya ağları ve mobil iletişim araçlarıyla oldukça hızlı bir şekilde dünyanın dört bir yanına sirayet etmektedir. Diğer bir ifadeyle neredeyse günümüzde yaşanan her olay, sosyal ağlarda doğmaktadır. Böyle olmasının sebebi

kitle iletişim araçları ile birlikte bireylerin kendi iradeleriyle bu sürece dâhil olmalarını sağlamaktadır (Çaycı, 2015, s. 4).

Toplumsal hareketlerin taleplerini iletebilme, kaynak toplama, organize olma, devamlılıklarını sağlama gibi aksiyonlarını yaygın hale getirme ve katılımcı niteliğini/niceliğini artırmak gibi faktörlerden dolayı medya araçlarına olan mesafesi önemli konudur. Öncelikle, medya araçları ve toplumsal hareketler arasındaki etkileşimin, zaman zaman orantısız bir ilişki olduğu söylenebilir. İki yönlü bu ilişkinin bir yönü, medyanın toplumsal hareketleri algılama ve bu hareketleri medya araçlarıyla yansıtma biçimiyle ilgili bir durumken; diğer bir yönü de toplumsal hareketlerin medya araçlarını kendi amaçları doğrultusunda etkin ve verimli bir biçimde stratejik yöntemlerle kullanımı ile ilgili olduğu söylenebilir.

Toplumsal hareketlerin, duygu ve düşüncelerini toplumun çoğunluğuna iletme noktasında büyük oranda medya araçlarına bağımlı bir konumda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kritik Toplumsal Hareketler ve Medya Reformu adlı çalışmada, günümüz toplumsal hareketleri, demokrasiyi mevcut durumdan daha işlevsel ve güçlü hale ulaşmasının aracı konumunda bulunan ve hâkim gruplar ile otoritenin hegemonyasına başkaldıran marjinalize olmuş kesimin hareketi olarak tanımlanmıştır.

Bu çalışmada ayrıca medya ile toplumsal hareket oluşumları arasındaki etkileşime ilişkin asimetrik ilişki düşüncesi de ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu bu ilişki, toplumsal hareketlerin mobilize olmaları ve aksiyonlarını meşrulaştırma noktasında önemli oranda bağımlı oldukları medya araçları ile diğer taraftan da haber organizasyonlarının yansıttığı versiyonlar için hareketlere daha az ölçüde bağımlı olma durumunu açıklama noktasında mümkün görünmektedir. Kısacası, medya aygıtları olayların/olguların hangi şekilde algılandığı hususunda önemli bir güce ve nüfuza haiz olduğunu söylemek yanlış bir yargı olmayacaktır (Phipps & Szagala, 2007, s. 23).

Buraya kadar verilen bilgiler ışığında, özellikle meydan hareketlerinin, internet ve mobil tabanlı sosyal medya ile varlığını güçlendirdiği, kamuoyu oluşturduğu ve dolayısıyla mevcudiyetini devam ettirdiğini söyleyebilmek mümkündür. Başka bir deyişle, toplumsal hareketler, medyanın desteğini aldığı sürece ayakta kalabilmektedir. Bu nedenle her toplumsal hareket için medya, bir başlangıç olarak

kabul edilmektedir. Gerek çevrenin korunması amacıyla gerekse başka amaçlarla ortaya çıkan çeşitli toplumsal hareketlerin hepsi bir şekilde kendisinin topluma tanıtmak ve amaçlarını açıklamak durumundadır. Bu noktada ön plana çıkan eylemler, fiziki gerçekliği olmayan bir dünyadan sokaklara taşınmakta yani sokak gösterilerine dönüşebilmektedir (Tilly, 2008, s. 37).

Toplumsal hareketlerin eğildiği konuların hızla değişmesi ve yüz yüze iletişim imkanının kısıtlı olması durumunda sanal eylemler ile internet, toplumsal hareketlerin gerçekleştiği yeni bir alan olma potansiyeli taşımaktadır. Böylece yerel problemlerin genele yayılması sağlanarak yerel eylemcilerin radikalleşmesi engellenebilmektedir. Öte yandan bu hareketler, çoğu zaman geniş kaynaklara sahip olamayabilir. Bu nedenle ulusal düzeyde örgütlenmiş zengin kaynaklı hareketler karşısında interneti eylem repertuvarı olarak kullanmak stratejik bir avantaj da sağlayabilmektedir (Bennett, 2005, s. 133).

3.4. Sosyal Ağların Güçlenme Süreci

Bu bölümde sosyal ağların, tarihsel gelişimine kısaca yer verilecek ve sosyal ağların bireyler üzerindeki etkilerinden yola çıkılarak, toplumsal olayların/hareketlerin seyrini ne ölçüde ve nasıl etkilediğine değinilecektir. Sosyal ağların, günden güne kullanımının yaygınlaşması ve toplumsal olaylar/hareketler noktasında tek bir ses olabilmek, hızlı ve özgür bir biçimde iletişim ağı misyonu taşıması gibi niteliklerinin, toplumsal hareket olgusunun gelişimine olan etkilerine dair, genel bir çerçeve çizilecektir.

Sosyal ağların tarihi geçmişinden söz etmek gerekirse, Tom Truscott ve Jim Ellis ortaklığı ile 1979 yılında kurulan Usenet'e değinmek gerekmektedir. Usenet, bünyesinde yazılan makaleleri haber gruplarına ileten bir iletişim sistemidir. Bu nedenle ağ üzerinden sosyal bir paylaşımın söz konusunu olduğu söylenebilir. Sonrasında, 1988 yılında, sanal dünyada insanların birbirleri ile iletişim kurmasını, sağlayan Internet Relay Chat (IRC) kurulmuştur. IRC ile doküman ve link paylaşımı mümkün hale gelmiştir. Dünya'da oldukça fazla kullanılan protokollerden biri olan IRC, dünya genelinde çoğunluğun kullandığı bir platform haline gelmiştir.

Modern anlamda sosyal medya olarak, 1997 ile 2000 yılları arasında etkin olarak kullanılan SixDegrees'ten söz edilebilir. Çok sayıda kullanıcıya hitap eden bu sosyal

ağ hizmetinin ömrü uzun olmamıştır. Öncelikle bu sosyal ağ hizmeti, diğer sosyal ağlarla olan rekabetinde başarısız olarak, kullanıcıların arkadaşlık isteklerini onayladıktan sonraki süreç konusunda net bir program sunmadığı için kapanması kaçınılmaz olmuştur (Aydemir, 2020, s. 24).

2001 yılında Adrian Scott tarafından kurulan Ryze, yeni nesil sosyal ağ hizmetlerinin ilklerinden biri olmuştur. Genellikle iş dünyasındaki profesyonelleri ve yeni girişimcileri birbirine angaje etmek için kurulmuş bir sosyal ağ hizmeti olduğu söylenebilir. Ryze ilk olarak kurucusu Scott ve arkadaşları arasında kullanıma açılmış fakat beklediği ilgiyi kitlesel olarak görememiştir. Sonrasında 2003 yılında kullanıma açılan LinkedIn, iş dünyasındaki bireylerin başkalarıyla iletişim kurmasını ve etkileşim içerisinde olmasını hedefleyen profesyonel sosyal iş ağı ve sosyal paylaşım platformu haline gelmiştir (Batal, 2014, s. 18).

Bireyler, dünyaya geldikleri andan itibaren sosyal bir çevre içerisinde bulunmakta ve gelişimini bu çevrede sürdürmektedir. Günümüzde ise artık yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile birlikte internetin akıl almaz gelişimi, bununla birlikte ortaya çıkan yeni uygulamalar ile gerçek dünyada yaşanan gelişmeler, sanal mecrada sosyal ağlar üzerinden kurulan ilişkilere dönüşmüştür. Bireyler bu mecralarda kendi sosyal ağlarını kurarak ilişkiler geliştirmektedir. Gün geçtikçe hızlı bir biçimde ilerleyen internetin gelişimi, bununla birlikte meydana gelen yeni alışkanlıklar ile içerisinde yaşadığımız gerçek dünyada tanık olunan gelişmeler, sanal mecralarda, sosyal ağlar üzerinden gelişen ilişkilere evrilmişlerdir. Bireyler bu sosyal mecrada, çeşitli sosyal ağlar aracılığıyla ilişkiler kurarak etkileşime geçmektedirler. Gün geçtikçe olağanüstü bir hızda ilerleyen bilgisayar ve internet teknolojilerinin hayatın her alanında yaygın olarak yer alması, özellikle akıllı telefonlar aracılığıyla zaman kısıtlaması olmadan, istenilen mekândan erişilebilirlik olanağı sağlaması ile sosyal ağlar üzerinden kurulan/gelişen ilişkiler ve bilgi paylaşımları toplumsal hayatın vazgeçilmezleri arasında yer almaktadır (Aydemir, 2020, s. 26).

Sosyal ağlar, bireyleri internet üzerinde toplum yaşamı içinde kendilerini tanımlayarak yine insanlara internet iletişim yöntemleri ile iletişime geçmek için ve aynı zamanda normal toplumsal hayatta yapılan çeşitli jestleri simgeleyen sembolik hareketleri göstererek insanların yarattığı sanal ortamdaki sosyal iletişim kurmaya yarayan ağlara verilen genel isimdir. Sosyal ağların kullanımı giderek

yaygınlaşmakta ve bireyler/toplumlar için gerekli hale gelmektedir. Medyaya ve çeşitli iletişim kaynaklarına bakıldığında sosyal ağlar kullanılarak bazı isyanların, iç savaşların, devrimlerin vb. olayların ilk adımlarının gerçekleştirildiği görülmektedir.

İnternetin ve internetle bağlantılı sosyal ağların genişletilmiş kanallar olarak yayılmış olması, bireyler arasındaki etkileşimi artırması, sosyal ilişkileri geliştirmesi, küresel düzeyde gerçekleşen bilgi alışverişi, duygusal bağlar olarak nitelendirilebilen ağ topluluklarının meydana gelmesini sağlamıştır (Tiryaki, 2020, s. 46).

Manuel Castells'in ''Ağ Toplumu'' olarak nitelendirdiği yüzyılda, toplum, ekonomi, kültür, iktidar, siyaset, kimlik ağ etrafında biçimlenmektedir ve dönüşüm yaşamaktadır. Ağ toplumunu internet ile birlikte, bilgi toplumunun bir söylemi olarak değerlendirmek mümkündür. Kuşkusuz, enformasyon devriminin en büyük unsuru internettir. İnternetin keşfi ve yayılmasıyla birlikte enformasyon teknolojisi devriminin seyri değişmiştir. Bugün internet, toplumun ve bireylerin hayatlarına nüfuz etmektedir. Günümüz toplumunda internet, ekonomi, toplum, siyaset, iktidar alanlarında kendini göstermeye başlamıştır (Kızmaz, 2010, s. 53). Dolayısıyla dijital medya ve meydana getirdiği ağ toplumu, toplumsal hareketler literatüründe farklı şekillerde varlığını sürdürmüştür.

Sosyal ağlar, bireylerin değerlerini ve toplumun ortak kültürel değerlerinin değişimini sağlarken diğer yandan da toplumsal hareketlere katılımcı kazandırmak, bu katılımcıların hızlı bir şekilde organize olmalarını sağlamak ve tek ses olarak hareket etmelerini kolaylaştırmak noktasında önemli bir misyon taşımaktadır. Ayrıca genel kamuoyunun toplumsal hareketler hakkındaki görüşleri, büyük ölçüde medyada yer alan paylaşımlardan şekillendiği dikkate alındığında, sosyal ağların toplumsal hareketler üzerindeki etkisi azımsanamayacak bir düzeyde olduğu söylenebilir. Toplumsal hareketlerin kolektif menfaatleri korumak amacıyla ve belirli bir hedefi gerçekleştirmek üzere toplum tarafından verilen mücadelelerden oluştuğunu söylemek mümkündür. İnternetin ve sosyal ağların da önemli katkısıyla zaman ve mekân sınırı olmayan oluşumlar, çok çeşitli motivasyonlarla birlik bilinci ile meydana gelmektedir. Söz konusu birlik bilinci, sosyal ağlarla birlikte genişlemekte ve hızlı bir şekilde yayılmaktadır (Bozkurt & Bayansar, 2016, s. 17). Birbirlerinden habersiz şekilde, binlerce kilometre uzaklıkta yaşayan ve benzer mahrumiyetleri yaşayan bireyler, sosyal medya uygulamaları aracılığıyla etkileşim

içerisine girmektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan toplumsal hareket olaylarına bireyler, zaman ve mekân sınırını aşarak edilgen konumunu etken bir konuma taşıyabilmektedir.

Son yirmi yıldır yaşanan ve günümüzde de yaşanmaya devam eden meydan hareketlerinin, internet ve sosyal medyanın haberleşme, etkileşim kurma ve bilgi edinme imkânlarını kullanma oranları oldukça yüksektir. Hareketin katılımcıları özellikle bu ağ hizmetlerini, taleplerini duyurmak, mesajlarını yayınlamak ve küresel ölçekte pasif izleyici kitlesini uyarma amacıyla etkin bir şekilde kullanmaktadır.

Modern iletişim teknolojilerinin ve ağ hizmetlerinin gelişmesi ile küreselleşme olgusunun hızla yayılması, yerel düzeyde gerçekleşen hareketlerin geniş bir alana açılmasına yol açmıştır. Sosyal ağlar aracılığıyla, hareketi benimseyen ve dâhil olan bireyler, hareketin ilerlemesine katkı sağlamaktadırlar (Tatar, 2013, s. 21). Buna ek olarak, internet ve sosyal ağların toplumsal hareketlere kazandırdıklarını iki noktada yoğunlaştığını ifade etmek mümkündür. İlki bu hareketlere özgür bir iletişim imkânı sağlamasıdır. İkincisi ise örgütlenme konusunda yatay, esnek ilişkilere sahip olmasıdır. Sosyal mecranın ve sosyal ağların, alternatif bir kamusal alan imkânı sunması sebebiyle, geleneksel hareketlerde yer alan dikey hiyerarşik örgütlenme söz konusu değildir. Sanal dünyanın bireylere sunduğu zaman ve mekân sınırlaması olmadan, özgür bir şekilde harekete katılımın mümkün olması ve hareket içerisinde istedikleri görevi alabilmeleridir (Aksu, 2017, s. 19).

Sosyal medyanın ve sosyal ağların toplumsal hareketlere olan etkisinin gücü konusunda literatürde farklı görüşlerde mevcuttur. Bu görüşler toplumdaki gerçek ilişkilerin üzerinde durarak, sanal mecranın ve sosyal ağların toplumsal hareketler üzerindeki gücü, gereğinden fazla vurgulandığını ileri sürmektedir. Dolayısıyla, sanal ortamın, toplumsal hareketleri değiştirici ve dönüştürücü etkisinin sorgulanmasını savunmaktadırlar. Dijital aktivizm, bilgi toplumlarındaki mevcut değişime dikkat çekmektedir ancak toplumsal hareketlerin formu ve hedefleri, sosyal medyanın öngörülemeyen bir gelişim kaydetmesinden dolayı değil, sosyo-teknik süreçle ilintili olarak değişmektedir (Breindl, 2010, s. 58).

Sözü edilen yaklaşımların aksine, internet ve sosyal ağların, politik katılım şeklinin ve toplumsal hareket olgusunun yönünü meydanlardan çevrimiçi platformlara çevirdiği bir gerçektir. Toplumsal hareketler, süreç içerisinde bir toplumsal

değişime/dönüşüme kavuşmak amacıyla mücadele veren gruplar ve iktidar sahipleri arasında gerçekleşen etkileşimlerle uzun süreli otorite mücadelesini kapsamaktadır (Harlow, 2011, s. 36). Günümüz dünyasında ise bu mücadelelerin artık gerçekleştiği saha, çevrimiçi platformlardır. Kısacası, birtakım çekişmelerin ve mücadelelerin kurumsallaşmış hali olarak kabul edebileceğimiz toplumsal hareketler, mücadelelerine yanıt bulabilmek için sanal mecradan ve sosyal ağ hizmetlerin etkin şekilde yararlanmaktadır.

Bireyler, sosyal medya araçlarını kullanarak bireysel ve sosyal ilişkileri dijital bir platformda yürütürken aynı zamanda bu ortamların kendilerine sundukları imkanlar aracılığıyla fikirlerini ve özgün içeriklerini kitlelere ulaştıran birer yayıncı haline gelmişlerdir. Birbirinden farklı nitelikleri olan sosyal ağlarla birlikte oluşturulan zengin içerikler sayesinde binlerce hatta milyonlarca kitleye hitap ederek bir popülariteye ulaşmaktadırlar. Dolayısıyla, sosyal medya mecrası içerisinde yeni bir sosyal alan ve ekonomik ilişkiler oluştuğu ifade edilebilir. Özellikle zengin içeriğe sahip ve insanların akıllarında kolay bir şekilde yer edebilen konular hakkında yapılan paylaşımlar, sosyal ağ kullanıcıları tarafından beğeni alarak, birbirleriyle etkileşim içerisinde olan diğer sosyal ağlar aracılığıyla, konuya ilgisi olan farklı bireyler tarafından karşılık bularak daha hızlı bir biçimde sosyal ortamda yayılacaktır. (Yaşar, 2020, s. 42). Buna ek olarak, sosyal medya araçlarının sunmuş olduğu bu olanaklar sayesinde bireyler, yalnızca kendilerine verilen bilgi ile yetinen ve ona göre tutum sergileyen pasif birey konumlarını, aktif bireyler haline dönüştürmüşlerdir.

2002 yılına gelindiğinde Kanadalı bilgisayar programcısı Jonathan Abrams tarafından 2002 yılında Friendster kurulmuştur. Ağlar ve profiller aracılığı ile kullanıcılar videolar, resimler, mesajlar ve yorumlar paylaşabiliyordu. Sonrasında 2003 yılında Myspace Friendster, şimdiki sosyal ağların atası sayılmaktadır. 2004 yılında Facebook'un kurulması, 2006 yılında Twitter ve 2010 yılında etkin duruma gelen Instagram ile birlikte kullanıcılar, aktif bir şekilde sosyal ağlarda yer alarak sosyal, siyasal, ekonomik ve daha birçok meselelerle ilgili taleplerini duyurmaya ve dünyanın geri kalanıyla paylaşmaya başlamışlardır (Aydemir, 2020, 27).

Sosyal ağlardan söz edilmeye başlandığında, öncelikle akla gelen Facebook, Instagram ve Twitter sosyal ağ hizmetidir. Kullanıcılar tarafından yaygın olarak

tercih edilen ve aktif şekilde paylaşım yapılan bu sosyal ağlar, toplumsal protestolar sırasında katılımcılar tarafından öncelikle tercih edilmektedir. Arap dünyasında yaşanan isyanlar, Wall Street İşgal hareketi ve Indignados Hareketi başta olmak üzere, sosyal ağların kilit rol oynadığı, küresel çapta birçok toplumsal hareketler örneği mevcuttur. Söz edilen bu toplumsal hareketler, üçüncü bölümün temasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla üçüncü bölümde ayrıntılı şekilde, tüm yönleriyle analiz edilecektir.

Özetle, dijital çağ bireyleri, internete, teknolojiye ve bilgiye başarılı bir şekilde erişim sağlayarak, birçok konuda olduğu gibi toplumsal hareketler konusunda da dijital aygıtları ciddi bir kaynak olarak benimsemiş ve kullanmıştır. Protesto hareketleri için alışılmadık kanallar öneren internet, web sitelerinden kolayca bilgi edinmek, kampanyalardan faydalanmak, katılımcıları organize etmek gibi hareketlere, birçok destek sağlamaktadır.

4. 2010 YILI SONRASI ORTAYA ÇIKAN MEYDAN HAREKETLERİ

2011 Baharı, dünya çapında huzursuzluklar, isyanlar, ayaklanmalar ve hatta devrimlerin yaşandığı, çoğu sonbahara kadar süren ve de basitçe bitmeyen bir dönem olarak literatürde yerini almıştır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde 2010 yılı sonrası gerçekleşen, meydan hareketleri olarak da nitelendirilebilen protesto hareketleri, örnek olay incelenmiştir. Sosyal medyada büyük yankı uyandıran protesto hareketlerinden, 2011 yılında İspanya'da yaşanan Indignados/Öfkeliler Hareketi ve 2018 yılında Fransa'da başlayan Sarı Yelekliler Hareketi, modern dünyanın en büyük toplumsal protestolarından olan iki protesto hareketi olarak ele alınmıştır. Ardından 2020 yılında başlayan George Floyd protestoları ve sonrasında güncel bir olgu olan 2021 yılı sonrası süreçte Covid-19 önlemlerine karşı düzenlenen protestolar, bu çalışmada incelenmeye değer görülmüştür. Farklı coğrafyalarda gerçekleşen bu protesto hareketleri, 'meydan hareketleri' kavramı çerçevesinde, bu hareketlerin ortaya çıkış süreci, katılımcı profili, talep bileşenleri, dijital medya ilişkisi ve gelişim süreci gibi parametreler çerçevesinde incelenmiştir

4.1. İspanya 'Indignados Hareketi'

İspanya, özellikle son yirmi yıldır önemli değişiklikler yaşamış bir ülkedir. Bunun neticesinde, ülke demokrasiye başarılı bir geçişte uluslararası bir örneği ve ardından demokratik konsolidasyon ve ekonomik bir mucize haline gelen ülke profili çizmiştir. 1980'lerden 21. yüzyılın ikinci on yılına kadar, Avrupa Birliği büyük miktarlarda para enjekte ederken, ekonomi hızla büyümüş ve modernleşmiştir. Politik düzeyde, devlet temsili kurumlarını konsolide ederek, demokratik rejime sürekli destek gösteren vatandaşlarla başarılı bir ademi merkeziyetçilik süreci gerçekleştirmiştir (Congar, 2020, s. 5).

İspanya ekonomisinin on yıllar boyunca genişlemesi ve büyümesi, dramatik seviyede bir sosyal uyum ve de İspanya'nın, zengin ülkeler topluluğunda bir yer kazandığına dair güçlü bir his yaratmıştır. Ancak uzun vadede her şey yolunda gitmemiştir. İki büyük sorun: büyük bir özel borç ve Avrupa ortalamasını ikiye katlayan ve de asıl kurbanları genç insanlar olan yüksek işsizlik oranı, zeminini hazırlamıştır (Jiménez & Sánchez, 2011, s. 19).

İspanya yıllar boyunca devam eden ekonomik büyümesinin sonrasında, yaşanan mali kriz sebebiyle 2007 yılında küçülmeye gitmiştir. Mevcut yönetim, bankaları kapatarak birtakım kemer sıkma politikasına yönelmiştir. Euro krizinin İspanya'ya olan önemli etkisi ile mevcut kritik problemler, yönetim eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler alanında ciddi oranda bütçe kesintisi yapılmasına neden olmuştur. Sosyal programlarda beklenmeyen düzeyde yapılan ani ve büyük kesintiler İspanyol halkının öfkesini kazanmıştır (Castaneda & Wood, 2020, s. 331).

Ekonomik krizle birlikte, siyasi seçkinlere yönelik artan bir hoşnutsuzluk da İspanyol siyasi bağlamının merkezinde yer almıştır. Yolsuzluk skandalları ve siyasi lider algısı protestoların arka planında ekonomik zorluklara birlikte yerini almıştır. 2010 yılında (BDT) barometresinde yanıt verenlerin neredeyse % 50'si demokrasilerinin performansından memnun olmadığı belirtmiştir. Siyasi seçkinler ve siyasi partiler, işsizlik ve ekonomik krizden sonra İspanya'daki en önemli üçüncü sorun olarak belirlenmiştir. Politikacılara yönelik bu tür olumsuz bir bakış, yalnızca ekonomik krizle bağdaştırılamaz, ancak siyasi figürlerin eylemleriyle ilişkilendirilmelidir. Yolsuzluğun siyasi liderler arasında yaygın olduğu algısı, Aralık 2009 ile Temmuz 2011 arasında 7 puandan fazla artırmıştır. (CIS Barometrelerine göre %79'dan %87'ye). Nisan 2011'de, nüfusun % 67'si siyasi durumu kötü veya çok kötü olarak değerlendirdi ve sadece %3'ü durumun iyi veya çok iyi olduğunu onaylamıştır (Anduiza, Cristancho & Sabucedo, 2014, s. 9)

Castells'e göre ise protesto öncesi İspanya'nın siyasal ve toplumsal iklimi şöyle ifade edilmiştir: "Euro krizi İspanya'yı kasıp kavuruyor. İşsizlik yüzde 22'ye ulaşmış, gençler arasında işsizlik oranı yüzde 47… 2008'deki seçimlerde verdiği sözlerden dönen sosyalist hükümet sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler konusunda daha da derin bütçe kesintileri yapmakla meşgul, sendikalar dağınık, yurttaşların büyük çoğunluğu siyasetçileri ve siyasi partileri beğenmiyor". Tablo bu yönde ilerlerken Madrid, Barcelona, Jerez ve diğer şehirlerde, endişeli bir grup yurttaş ağı kuruldu. Önce "Yurttaş Yanlısı Seferberlik Grupları Koordinasyon Platformu" adı altında sonrasında "Democracia Real Ya" (Gerçek Demokrasi Şimdi) olarak blog, forum ve e-posta listesi kurulan grupla Facebook üzerinden tartışma ve eylem ortamı oluşturulmuştur. Başta 15-M olarak bilinen bu süreç, ilk gösterinin düzenlendiği tarihe atfen takılan bir isimdi ve çok geçmeden "indignados (öfkeliler)" ifadesiyle

popüler hale gelmiştir. Ülkede, yurttaşlar krizin sonuçlarından işleri, maaşları, hizmetleri ve yanan ipotekleriyle büyük zarar görürken, sadece Democracia Real Ya'yı yaratan ağın ilk üyelerinden psikolog, tekno-siyaset araştırmacısı Javier Toret hareketin bu kadar ses getirmesine ve yayılmasına dair değerlendirmesi şöyledir:" 15-M 'nin gösterdiği şey, insanların medya engelini aşabileceği olmuştur. Kitlesel öz iletişimin ve internette kendi kendine örgütlenmenin kapasitesi, insanların medya engelini aşmasını sağlamıştır". Bu da herkesin kendi medyası olmasına neden oldu, bu yüzden de bu hareket medya sonrası bir hareketti. Medyayı aşma, bir olay yaratma ve bu olayı iletme yetisine sahiptir (Castells, 2013, s. 110).

Indignados Hareketi, temelde İspanyol halkının hükümete ve siyasi partilere olan güvensizliği ve de mevcut konjonktürden duydukları rahatsızlığı gösterme amacını taşıyordu. Çağrı başarılı olmuş ve binlerce insan sosyal ve politik değişiklikler talep etmek için İspanya'nın her yerinde sokaklara çıkmış ve Madrid'de yaklaşık 50.000 kişi meydanlarda birleşmişti. Plaza de Cibeles'te başlayan yürüyüş Puerta del Sol'da sona ermiş ve ardından Puerta del Sol meydanı protestolar sırasında bir sembol haline gelmiştir. Puerta del Sol meydanına yönelen katılımcılar kamp yapmaya başladıktan birkaç gün sonra, meydanın içinde küçük bir şehir inşa etmelerine daha fazla insan dahil olmuş ve böylece Indignados hareketi meydana gelmiştir (Mora, 2015, s. 4).

İndignados Hareketi, insanların neo liberalleşmiş bir sol ile neo liberal ve muhafazakâr bir sağ arasında geçerli bir alternatif görmediği 22 Mayıs ulusal seçimlerinden sadece bir hafta önce, 15 Mayıs 2011'de başladı; bu nedenle İspanya'da genellikle 15M olarak adlandırılır. Medyada ve hareket tartışmalarında ve tebliğlerde pek çok kişi katılımcıları tanımlamak için 'indignados' kelimesini kullanmaktadır (Taibo, 2011, s. 23).

Sosyal medya aracılığıyla örgütlenen ve kendilerine los indignados (öfkeli olanlar) adını veren bu hareket, yeni bir tür protesto hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Geniş halk desteğine sahip olan Öfkeliler İspanya'yı kökten sarsmıştır. Üç yıl gibi kısa bir süre içerisinde, sol eğilimli Podemos ve merkez sağda Ciudadanos olmak üzere iki yeni ulusal siyasi partinin doğmasına yardımcı olmuşlardır. 2015 yılında bu partiler, aralarındaki oyların %34'ünü kazanmıştır. Uzun süredir Sosyalistlere ve

muhafazakâr Halk Partisi'ne dayanan istikrarlı siyasi sistemin parçalandığı söylenebilir (Castañeda, 2012, s. 9).

İspanya'daki birçok insan, hükümetin uluslararası finans kuruluşlarına vaat ettiği yapısal uyum önlemlerinin bir parçası olarak yüksek işsizlik ve eğitim, sosyal ve kültürel programlarda yapılan büyük kesintilere, aynı zamanda İspanyol bankalarının kamu fonları ile kurtarılmasına ve dış borç artmasına öfkelenmiştir. Büyük işçi sendikaları, iş kanununda yapılan değişikliklere karşı 29 Eylül 2010'da genel grev düzenleme kararı almıştır. Göreceli olarak düşük bir halk katılımına sahip olmasına rağmen, grev genel hoşnutsuzluğun bir kısmını kanalize etmeyi başarmış ve sendikasız aktivistler arasında bağlantıların kurulmasına yardımcı olmuştur. Democracia Real Ya! (Gerçek Demokrasi Şimdi!), Juventud sin Futuro (Geleceği Olmayan Gençlik) ve No les Votes (Onlara Oy Verme) gibi büyük ölçüde çevrimiçi olarak oluşturulan organizasyonlar bir araya gelerek, 15 Mayıs'ta, her kesimden insan gruplarına sokağa çıkma çağrısında bulunmuşlardır. Organizatörlerin, Tunus ve Mısır ruhuna uygun bir İspanyol Devrimi çağrısında bulunduğu söylenebilir (Fennelly, 2018, s. 17).

İspanya ekonomisinin gençler için oldukça az istihdam fırsatı sunması, gençlerin özellikle ekonomiye ve siyaset başta olmak üzere toplumsal alanlara olan bakış açılarını ve yaklaşımlarını etkilemektedir. Sonuç olarak bu durum, birçok gencin düşük ücretlerle çalışmamayı memleketlerinde ve kentlerinde kalmayı tercih etmesine yol açmıştır. Güney Avrupa'daki genel örüntü dikkate alınırsa, bu gençler geleneksel siyasete karşı oldukça ilgisiz kalmışlardır. Seçime katılmama oranının %60'ın üzerinde olduğu ve partilerdeki veya sendikalardaki üye sayısının nispeten düşük olduğu gözlenmektedir. Ayrıca vatandaşların politikacılara, hükümete, parlamentoya olan güveni düşük ve adalet sistemine olan inancın da düşük seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, 2007'den itibaren "kriz" kelimesi ortaya çıkmış ve "İspanyol mucizesini" bir çırpıda yok etmiştir. 2011 yılında ekonomi durma noktasına gelmiş, bütçeler ve maaşlar kesilmiş, işsizlik (OECD verilerine göre) %22'ye, genç işsizliği %47'nin üzerine çıkmıştır. Yine de İspanya örneği izole değildir. Daha önce İzlanda, İrlanda, Yunanistan ve Portekiz krizin etkilerinden zarar görmüş ve vatandaşları sokağa dökülmüştü. Portekiz'de, 12 Mart 2011'e kadar 300.000 genç, hoşnutsuzluklarını ifade etmek için Lizbon'da Geração a

Rasca sloganını kullanarak protestolar düzenlemiştir. Yunanistan'da, 2008 sonbaharında ilk uyum önlemlerinin uygulanmasından bu yana, protestocular ile düzen güçleri arasında sık sık çatışmalar meydana gelmiştir. Başka bir bağlamda, ancak aynı zamanda, Arap Bahar'ının bazı protestocu grupları için önemli bir sembolik değere sahip olduğunu belirtmek önemlidir (Puig, 2011, s. 32).

İspanya'nın Euro bölgesine (*Euro Zone*) olan üyeliğini himaye etmek amacıyla mali kurumları yeni baştan finanse etmek ve süratle artan kamu borçlarını geriletme hususlarına ağırlık verilmiştir. İspanya halkı ekseriyetle hükümetten, yürütülen politikalardan ve siyasilerden hoşnut değillerdi. Memnuniyetsizlik halinde olan vatandaşlar, ''Yurttaş Yanlısı Seferberlik Gruplarını Koordinasyon Platformu'' isminde bir grup oluşturmuşlardır. Bu grubun üyelerinin bir kısmı yönetimin internete sansür uygulamak amacıyla onayladığı Sinde Yasası'na karşı olan ve internet özgürlüğü taraftarlarından meydana gelmektedir (Aydemir, 2020, s. 34).

Söz edilen platform uzun süre geçmeden ''*Democracia Real Ya*'' (Gerçek Demokrasi Şimdi) ismiyle Facebook aracılığıyla tartışma ve protesto grubuna dönüşmüştür. Bir web sitesi olarak mütevazi başlangıcına rağmen, ''Democracia Real Ya'' hatırı sayılır bir mobilizasyon gücüne sahip, geniş tabanlı bir hareket yaratmıştır. 15 Mayıs'tan bu yana, bir diğer büyük eylem olan Haziran 2011'de Euro Paktı'nda yer alan kemer sıkma önlemlerine karşı 250.000 kişilik güçlü protesto düzenlemiş ve 15 Ekim için başka bir gösteri planlamıştır. Evriminin başlarında olmasına rağmen, hareketin örgütsel yapısının ve protesto repertuvarının ana hatlarını ayırt etmek mümkündür. 15M kendisini tabandan, partiden, şiddetten uzak yurttaş hareketi olarak değerlendirmek mümkündür (Hughes, 2011, s. 43).

Çoğu kitle hareketi gibi, Indignados tek bir sebepten dolayı değil, bir dizi olayın doruk noktası olarak ortaya çıkmıştır. 2002-2004 yılları arasında Irak savaşına ve sağcı Partido Popular (PP) hükümetine karşı yapılan seferberliklerin tüm deneyimi birçok katılımcı için bir başlangıç noktası olmuştur. Benzer şekilde, 2008 ve 2009'daki Bologna Planına karşı öğrenci protestoları, Indignados hareketinin merkezinde yer alacak deneyimli genç aktivistlerden oluşan bir çekirdek oluşturmuştur. 29 Eylül 2010 gerçekleşen genel grev, çoğunluk sendika yapılarının dışında kalan gençlerin seçim ve doğrudan eylem örgütleyen yerel meclislere katılımını fark etmiştir. Grevden sonra bazı bölgelerde kesintilere karşı platformlar

var olmaya devam etmiş ve bu platformlar çoğunlukla anti-kapitalist sol tarafından sürdürülmüştür. Özellikle Barselona'daki bu olumlu birlik deneyimi, Indignados protestolarını de beslemiştir (Durgan & Sans, 2012, s. 121).

Indignados hareketinin ekonomik ve toplumsal meselelerle ilgili yoğun bir eleştiri ve talep ölçeği olsa da hareketin esas kaynağını siyasidir. Harekete, içinde siyasetçilerin kendi kapalı, ayrıcalıklı dünyalarında, insanların ihtiyaçlarına kayıtsız kalarak yaşadığı, seçimleri ve seçim yasasını bir siyasi sınıf olarak güçlerini kalıcı kılmak üzere değiştirdiği kanısı hakimdi. Bu yüzden "Bizi temsil etmiyorlar" sloganı herhalde hareketin en popüler ve kesinlikle en temel sloganıydı. Çünkü gerçek bir temsil yoksa, demokrasinin de varlığı tartışmalı hale gelmektedir. Kurumların İzlanda'da olduğu gibi tabandan tepeye doğru inşa edilmesi gerekir. Indignados Hareketi çok sayıda zengin söylemi barındıran ilk hareket niteliği taşımaktadır. Hayal gücünü yansıtan sloganlar, etkili ve çarpıcı ifadeler, anlamlı kelimeler ve şiirsel ifadeler, yeni özellikleri ifade eden bir dil ekosistemi oluşturmuştu. Popüler sloganlardan bir derleme, bu özgürlük ve demokrasi hayalini hareketin kendi sözleriyle açıklıyor: "Başka bir siyaset mümkün", "Birlik olan insanlar, partisiz iş görür", "Devrim kalbimizdeydi, şimdi sokaklarda uçuyor", "Kalplerimizde yeni bir dünya taşıyoruz", "Ben sistem karşıtı değilim, sistem bana karşı".

Democracia Real Ya grubu, merkezi olmayan, değişik şehirlerde özerk konumda olan bir ağ yapısı niteliğine sahiptir. Öfkeliler plazalara giderek, ''acampadas'' adı verilen yerleşim yerlerinde kamp kurdular. 15 Mayıs gecesinden başlayarak birkaç hafta kaldılar. Bu gruba katılan yüzlerce kişi, Barcelona'da olduğu şekilde pazar günleri bir araya gelerek görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Grupta yer alan bireyler, siyasi partilerin bankacılara hizmet ettiklerini ve vatandaşın çıkarını gözetmediklerini ve ülkenin demokratik değerlerden uzaklaştığını düşünmektedirler. Sonrasında bu grup, Arap Baharı sürecinde yaşanan olguları şablon alarak, 15 Mayıs'ta ''Gerçek Demokrasi Şimdi! Sokaklara Çıkın. Bizler siyasetçiler ve bankacıların elinde meta değiliz. Krizin bedelini suçlular ödemeli.'' sloganları ile bireyleri sokaklara davet etmiştir. Bu davete siyasi partiler, sendikalar ya da STK'lar destek vermemiştir. Hatta ana akım medya bu daveti gündem konusu kabul etmemiştir. Bu nedenle, görmezden gelinen bu davet öncelikle Facebook, Twitter ve Tuenti gibi sosyal ağ hizmetleri aracılığıyla duyulmuştur (Castells, 2013, s. 110). Bu durumda İspanya,

Batı'da halk protestolarında, Tahrir protestosunu model alan ve bu protestoları sosyal ağların etkin olarak kullanarak ve kitlesel oturma eylemleri ile bir araya getirerek, Arap Baharı sürecinde oluşturulan protesto kampı modelini Avrupa'ya aktardığını ve onu daha karşı-kültürel bir çerçeveye uyarladığı söylenebilir.

4.1.1. Katılımcı Profili

Indignados Hareketi'nin katılımcıları, örgütsel sınırları aşan gayri resmi ağları harekete geçirmiştir. Bireyler arasında kurulan ilişkiler ağı, yatay ilişkiler şeklinde gelişmiştir. Bu durum neticesinde, on beş milyon katılımcının sosyo-ekonomik özellikleri ve önceki siyasi katılım deneyimleri açısından benzeri görülmemiş bir kitle mizacına sahip olması beklenmektedir.

Bir protesto hareketi olarak Indignados'un iki önemli özelliği vardır. İlk olarak, çoğul, yatay bir hareket olarak doğası gereği- özel olarak olmasa da- olanaklı kılınan benzeri görülmemiş bir kitle karakterine sahiptir (Taibo, 2013, s. 32). Kendilerini geleneksel hiyerarşik politikalara doğrudan karşı koyan protestocular, kendilerini yatay iş birliği ağları olarak örgütlemiş ve tanımlamışlardı (Prentoulis & Thomassen, 2013, s. 25).

Genel işsizlik oranının 2011 yılında, %21 oranına ulaşırken ve bu oranın 24 yaşının altında bireylerde, %43,5 oranına yükselmiştir (INE, 2011). Üniversite mezunu genç bireyler, kendilerine istihdam sunamayan eşitsiz sisteme karşı birleşmişlerdir. Indignados Hareketi'nin aktif çoğunluğunu oluşturan gençler, işsizlik, istihdam eksikliği, evsizlik, göçmen emeğinin göz ardı edilmesi gibi problemlere karşı geliştirilen çözümleri yeterli bulmadıkları için bu eşitsiz sistem ortamında oy kullanmayı reddetmişti (Tandoğan, 2020, s. 15).

Hayatları krizden etkilenen insanları, öfke ve çaresizlik duygularıyla birleştiren protestolar, farklı toplumsal grupları bir araya getirmişti. Hareket sadece yerleşik eylemci ağlarına değil, aynı zamanda geniş ölçüde orta ve daha az derecede işçi sınıfından oluşan bir taban oluşturan, şimdiye kadar siyasi süreçlerle aktif olarak ilgilenmeyen insanlara da hitap etme özelliğine sahipti (Casero-Ripollés ve Feenstra, 2012, s. 57). Bu yatay ağlar ve açıklık sosyal medyanın etkin şekilde kullanılmasıyla sağlanmıştır. Bireyler arasındaki farklılıkları en aza indirgeyerek etkileşimi hızlı bir şekilde artırmış ve bireyleri yakınlaştırmıştır.

Indignados hareketinin çoğulcu, yatay bir hareket doğasına haiz olduğu ve bu durumun kitlesel karakterinin temeli olduğu söylenebilir (Taibo, 2013, s. 37). Hareket, yalnızca yerleşik eylemci ağlarına değil, aynı zamanda şimdiye kadar siyasetle aktif olarak ilgilenmemiş insanlara da ulaşmaktadır. Genel olarak orta-akım ve daha az derecede işçi sınıfından oluşan bir taban oluşturan süreçler (a) siyasi düzenin ve siyasi partilerin reddi, (b) mali piyasaların kınanması, (c) kemer sıkma politikalarının reddedilmesi ve çoğunlukla dört ana konuya odaklanan talepleri ile siyasi temsil krizinin bir ifadesi haline geldi. Eş zamanlı refah kesintileri ve (d) vatandaş katılımı için mekanizmaların uygulanması (Ripollés & Feenstra, 2012, s. 36). Facebook, Twitter ve akıllı telefonları, protestoların örgütlenme ve seferberlik süreçlerinin merkezinde ve protestocu topluluğunun geniş yapısının önemli faktörleri olarak görülmektedir.

Indignados Hareketini yalnızca bir toplumsal hareket örneği olarak nitelendirmek yerine, kişiselleştirilmiş siyasetin bir örneği, dijital medya aracılığıyla gelişen geniş ölçekli, bireyselleştirilmiş eylemin ifadesi" olarak yaklaşılabilir. Bennett'e göre bu tür eylem biçimlerinin önemli bir özelliği, bireyin bir birey olarak ortaya çıkmasıdır. Sosyal ağların mobilizasyonu yoluyla kolektif eylemin önemli katalizörü, kendisi de sosyal medyanın kullanımıyla sağlanmıştır (Bennett, 2012, s. 22).

Indignados Hareketi'nin katılımcıları kendilerini açıkça siyasi statükoya muhalif olarak tanımlamaktadır. Bu haliyle ve mevcut literatürde gözlemlenen habercilik kalıplarına dayanarak, indignadosların ana akım medyada marjinalleştirilmesi beklenen bir olgudur. Öte yandan, diğer protestoların aksine, katılımcılar nüfusun belirgin bir azınlığını içermiyor gibi görünmektedir (Harris & Gillion, 2010, s. 32). Ancak, çoğunlukla olmasa da büyük ölçüde sıradan vatandaşları kapsamaktadır; kısacası kendilerini aktif olarak bir siyasi hareketin üyeleri olarak tanımlamayan ve çoğu durumda daha önce siyasi olarak mobilize olmamış insanlar olarak ifade edebiliriz (Taibo, 2013, s. 13).

Katılımcıların misyonun ne olduğu ve ne istediklerini anlama konusunda ise, Indignados hareketine bakmak, daha sonraki küresel Occupy Hareketi'ne ışık tutmakta ve aynı şekilde bunun karşı durumun da geçerli olduğu söylenebilir. İşgalcilerin ne istediklerini ifade etme konusunda Matthew Stoler şunları yazmıştır:

> Yaptıkları şeyi tam olarak yapmak istiyorlar. Wall Street'i işgal etmek istiyorlar. Gücün seslerine göre kullanıldığı, hayat dolu bir kamp alanı inşa ettiler. Küçük bir alandır, herhangi bir zamanda nispeten mütevazı bir insan grubudur ve komuta ettikleri kaynaklar azdır. Ama onlar yer siyasetini, gerçek bir kamusal alan inşa etme siyasetini uyguluyorlar. Dar medya siyasetini, alışveriş merkezi siyasetini açıkça reddediyorlar. #OccupyWallStreet'i anlamak için bunun bir medya nesnesi veya yürüyüş olmadığını anlamalısınız. Her şeyden önce, bir muhalefet kilisesi, bir topluluk tarafından kutsal kılınan bir alandır. Ancak Orta çağ kiliseleri gibi, şimdi de bu topluluğun fiziksel merkezidir. Birçok şey haline geldi. Halk meydanı, karnaval, haber alacağınız yer, kreş. Sağlık merkezi, konser alanı, kütüphane, performans alanı ve okul. (Stoller, 2011, s. 24).

Bu tespitler ışığında katılımcılar, meydanlarda kendi kendilerine yetmeyi misyon edinerek ve katı hiyerarşik ilişkiler yerine yatay-esnek ilişkiler ağı kurarak asgari otonom bir düzen oluşturmayı hedeflemişlerdir.

4.1.2. Hareketin Hedefleri

Hareketin faaliyetlerinin ve iletişiminin geneline yansıyan temel hedeflerini dört açıdan gruplandırmak mümkündür. Bunlar ekonomik sistemde bir değişiklik, siyasi temsil, dahil olma ve dayanışma olarak sınıflandırılabilir. Bu hedefler, görüşmecilerin çoğu tarafından oybirliğiyle dile getirilmektedir. İlk olarak, ekonomik hedefler hegemonik sistemi şu şekilde sorgular: İnsanların çıkarları sermayenin çıkarlarının önüne nasıl geçecektir. Katılımcılar, krizin altında yatan neden olarak neo-liberal modeli görmekteydi. Zenginliğin yeniden dağıtımını güvence altına alınması, ücretli ve ücretsiz çalışmanın yeniden değerlendirilmesini, yeniden dağıtılmasında ve dayanışmaya dayalı bir ekonomi hedeflemişlerdir. İkincisi, "Bizi temsil etmiyorlar" sloganıyla yola çıkan hareket, yetersiz siyasi temsili eleştirdi ve kendi kendini örgütleyen bir toplum hedefini dile getirdi. Kısacası, katılımcılar temsili demokrasiyi daha katılımcı ve özerk biçimlerle değiştirmeyi hedeflemiştir (Fysaraki, 2021, s. 11).

Hareketin katılımcıları, temel olarak toplumun kendi kendini örgütleme kapasitesini güçlendirmek, özerk ve kritik konumunu güçlendirmek istemişlerdi. Üçüncü hedef ise katılımdır. Katılımcılar, sosyal değişimin yalnızca kurumsal reformla gerçekleştirilemeyeceğini, geniş katılım gerektirdiğini belirtmişlerdi. Dahil etmenin bir yönü, müştereklerin geri alınmasıdır; bu nedenle kamusal alan, yüksek sembolik öneme sahip merkezi bir konu olarak siyasallaştırılmıştır. Dördüncü hedef, güçlü kişisel bağlar, karşılıklı yardımlaşma ve başkaları için sorumluluk üstlenme ihtiyacı

anlamında dayanışmadır. Sonuç olarak, benzer koşullardaki bireyler arasında yatay-esnek bağlantılar oluşturarak sivil toplumu güçlendirmek adına bir adım gerçekleştirmişlerdir. Buna ek olarak katılımcılar çoğu, kişisel çıkar peşinde koşmaktan ziyade kolektif fayda elde etmek ve bir topluluk için mücadele etmenin önemine dikkat çekmişlerdir (Simsa & Totter, 2017, s. 15)

Hareketin ilk tezahürlerinin sona ermesinden kısa bir süre sonra, değişen aktivizm olarak adlandırılabilecek bir süreç gerçekleşmişti. Hareketin merkezsizleşme süreci ve protesto eylemleri, halk meclisleri, mahalle dernekleri tahliye karşıtı kampanyalar, kendi kendine yardım grupları gibi çeşitli sivil toplum aktivizmi biçimlerine dönüşmüştür. Aşevleri, işgal edilmiş evler ve sosyal merkezler gibi tahliye edilme riski altındaki kişilere yasal tavsiye, eğitim ve destek sunan çeşitli kuruluşlar kurulmuş veya mevcut kuruluşlar genişletilmiştir. Dahası, ulusal ve yerel düzeyde yeni partiler ortaya çıkmıştır (Simsa &Berraquero-Díaz, 2015, s. 87).

Faaliyetleri farklılık gösterse de İspanyol Sosyal Hareket Organizasyonları (SMO) organizasyonel uygulamaları ve ilkeleri ile ilgili birçok ortak özellik göstermektedir. Hareket eşitlikçi, hiyerarşik olmayan yapılara dayalı, yüksek düzeyde katılım ve açık üyelik ile kendi kendini yönetmeyi hedeflemişti. Temel örgütlenme biçimi, her SMO'da karar verme forumunu oluşturan asamblea'larda gerçekleşir. Asamblea terimi genellikle toplantı anlamına kullanılmıştır fakat herkese açık, halka açık, eşitlikçi, fikir birliğine dayalı ve büyük ölçüde yapılandırılmamış normlara sahip belirli toplantılar için kullanılmaktadır. Çalışma grupları tarafından hazırlanırlar ve sonuçları genellikle internette yayınlanır. Liderleri yoktur, yalnızca rotasyon yapması gereken konuşmacılar vardır (Madrilonia, 2012, s. 11).

Katılımcılar arasındaki ilişkiler, resmi kurallar ve rollerle önceden tanımlanmamıştır; amaç, kolektif eylemi kolaylaştıran sosyal ilişkiler kurmak ve istikrara kavuşturmaktır. Kısacası bu hareket, asamblealarda örgütlenmiş, asamblealarda kararların alındığı, konuşmacıların olduğu, ancak asamblea'nın karar verdiğini yatay bir hareket biçimi olmuştur (Anduiza & Sabucedo, 2013, s. 57).

4.1.3. Hareketin Talepleri

Indignados Hareketi'nin 22 Mayıs ulusal seçimlerinden kısa süre önce ortaya çıkması, bazı araştırmacılar tarafından tesadüfi bulunmamaktadır. İspanyol halkı, mevcut iktisadi kriz karşısında, yönetimin makul politikalar ve çözümler

geliştiremediği düşünmekteydi. Bu düşüncenin sebebi, iktidarın kriz karşısındaki çözümü ilave kemer sıkma politikaların da bulmasından kaynaklanmıştır (Castaneda, 2020, s. 333).

Seçimler, fırsat yapısını değiştirerek toplumsal hareketleri birçok şekilde etkilemiştir (Heaney 2013, s. 35). Seçim zamanın yaklaşması, aktivistlerin taleplerini kanalize etmek için seçim mekanizmasına başvurma eğilimini artırmaktadır (Blee & Currier, 2006, s. 24). Bu bağlamda, Indignados hareketinin 2011 yerel ve bölgesel seçimlerinden bir hafta önce ortaya çıkması rastlantı olmamıştır (Romanos, 2017, s. 13).

Katılımcıların, bu seçim atmosferinde talepleri öncelikle temel vatandaş haklarının ev, iş, kültür, sağlık ve eğitimi içerecek şekilde genişletilmesi yönünde olmuştu. Yetkililerin kamu hizmetlerinde ve medeni haklardaki kesintileri tersine çevirmesini, kontrol ve şeffaflık mekanizmalarını güçlendirmesini ve vatandaşların karar alma süreçlerine erişimi için yeni kanallar yaratılmasını talep etmişlerdi. Ayrıca katılımcıların bir kısmı günümüzde bazı önemli kentleri yöneten ve Aralık 2015'teki seçimlerden sonra ulusal düzeyde önemli bir aktör haline gelen yeni siyasi partilerin ortaya çıkmasında etkili olmuşlardır (Stobart, 2020, s. 19).

Barınma, istihdam, kültür, sağlık, eğitim, siyasi katılım, ücretsiz kişisel gelişim sağlıklı ve mutlu bir yaşam için gerekli olan malların tüketimine erişim hakkı protestoların talep bileşenlerini oluşturmuştu. Protestolarda katılımcılar tarafından taşınan pankartların mesajları, kriz bağlamının altını çizerken büyük ölçüde bu çerçeveyi yeniden üretmişti. Katılımcılar ayrıca krizin yalnızca ekonomi kaynaklı olmadığını aynı zamanda yolsuzluğu kolaylaştıran ve neoliberal politikalara alternatiflerin ortaya çıkmasını ve gelişmesini engelleyen kurumsal bir sistemden kaynaklandığını da savunmuşlardı (Adell & Fishman, 2011, s. 19).

Dahası protestolarda siyasi sınıfın ayrıcalıklarının ortadan kaldırılması, bankaların denetimi, konut hakkı, işsizlik önlemleri, kaliteli kamu hizmetleri, yeni bir ölçek sistemi, katılımcı demokrasi ve askeri harcamaları azaltılması da öne çıkan talepler olmuştu. (Toret 2012, s. 54). Talepler zaman içinde sabit kalmıştı, ancak bazı meseleler daha fazla görünürlüğe ulaşmıştı. Konut sorunu ve kaliteli kamu hizmetleri bu duruma örnektir.

4.1.4. Hareketin Sosyal Medya ile İlişkisi

Tarihsel süreçte yaşanan küresel dönüşümler, toplumsal yapıdaki kurum ve yapıları da büyük ölçüde değiştirmiştir. Özellikle teknolojik devrimin gerçekleşmesiyle birlikte cep telefonları, sosyal medya ağları gibi yeni iletişim teknolojileri toplumsal hareket katılımcılarının iletişim, iş birliği ve gösteri biçimlerini dönüştürmüştür. Bu durum toplumsal hareketlerin örgütlenmesinde ciddi değişimlere yol açmış ve herhangi bir ülkede ortaya çıkan bir sorunun dünyayı ilgilendiren bir sorun haline gelmesine neden olmuştur. Böylece toplumsal hareketler zaman ve mekândan bağımsız oluşumlar olarak küresel ölçekte kendilerini göstermeye başlamışlardır (Cömert, 2019, s. 14).

Democracia Real platformları, ya! (Şimdi gerçek demokrasi!) ve Juventud sin futuro (Geleceği olmayan gençlik) sosyal medya aracılığıyla, özellikle de bir grup vatandaşın kendi siyasi kaygılarının başkaları tarafından paylaşıldığını hızla teyit ettiği Facebook üzerinden yayılmıştı. Çoğulu benimsemeleri tüm iknalara açık pozisyon, yüzlerce takipçinin katılması anlamına gelmiş ve seferberlik bu şekilde, önce internet, daha sonra da sokaklarda şekillenmeye başlamıştı (Sampedro & Sánchez, 2011, s. 6).

Indignados Hareketi İspanya'da sosyal medya üzerinden düzenlenen ilk toplu seferberlik olmuştu (Dans, 2011, s. 35). Sokakları ve meydanları ele geçiren ve haber oluşturma sürecini etkilemiş ve de problemleri İspanyol siyasetine taşıyan bir çağrı niteliğine sahip olmuştu. Hareketin kayda değer başarısı, sosyal medya aracılığıyla - mobilizasyonların organize edildiği ve yayıldığı- konsolide etme kapasitesi, yeni medyada haber üretme yeteneği ve ana akım medya üzerindeki önemli etkisi olmuştur.

Indignados protestolarında medyanın rolü üzerine haberlerin nasıl aktarıldığına dair iki yön özellikle dikkate değer görünmüştü. Haber, protestocuların birbirleriyle iletişim kurmak ve halkı harekete geçirmek için kullandıkları web sitelerine, Facebook sayfalarına ve Twitter hesaplarına düzenli olarak atıfta bulundu. Bu, kısmen, bu protestoların haberleştirilmesinin, protesto haberciliğinin yerleşik kalıplarına ve rutinlerine uymadığı ve gazetecilerin gösterilerin web sitelerine ve sosyal ağlarına yöneldiği geleneksel birincil tanımlayıcılara dayanmadığı gerçeğiyle açıklanabilir. Aynı zamanda, sahadan gelen raporlar, protestocuların protestoları

yakalamak ve sosyal ağlarda paylaşmak için cep telefonlarını ve dizüstü bilgisayarlarını nasıl kullandıklarını açıklayacaktır. İlginç bir şekilde, Facebook ve Twitter'ın rolünü protestocuların koordinasyonu için araçlar olarak tanımlayarak, basının kendisi de tarif ettiği bu koordinasyon sürecinin bir parçası haline geldi. Basın, blogların ve Facebook gruplarının adlarının yanı sıra protestocular tarafından kullanılan #nolesvotes ve #acampadasol gibi hashtag'leri tekrarlayarak hareketin görünürlüğünü etkili bir şekilde artırmıştı. (Hänska & Olivas- Osuna, 2017, s. 16).

Özetle, Indignados Hareketi toplumsal anlamda her kesimden insanın yer aldığı, hükümeti ve ekonominin belirsizliğini eleştiren bir yapıya sahiptir. İşsiz ve genç meslek sahiplerinin sosyal medya ortamları üzerinden "Gerçek Demokrasi... Şimdi" isimli bir grup kurarak protestoları koordine ettiği görülmektedir. Bu hareket sosyal medyanın yoğun kullanılarak halk desteğinin alınmasını amaçlamıştır. Katılım açısından halkın büyük kısmının destek verdiği bu eylemlerde sosyal medyanın çağrı mekanizması görevini üstlenerek işlevini görselleştirdiği düşünülebilir. Bu sebeple sosyal medya, İspanya Indignados Hareketi'nde katılımın artması, insanların eleştirilerini kitle halinde sunması ve öfkelerini dile getirmelerine olanak sağlamıştır.

4.2. İspanya Indignados Hareketi'nin Gelişimi ve Söylemi

Indignados Hareketi Mayıs 2011'den beri İspanyol demokratik sisteminde acil dönüşümler ve iyileştirmeler için çağrıda bulunan bir sivil hareket olarak ortaya çıkmıştı. Geniş bir orta sınıf ve işçi sınıfı tabanına sahip bu çoğul, yatay, partisiz hareket, şiddetsizlik zorunluluğuna uyan ve onu savunan ve çoğulculuk ilkesine dayalı bir sivil toplum hareketinin açık bir temsilcisi olmuştur. Habermas'ın (1996, s. 487) sözleriyle, 'sistemin kendisini fethetme niyeti olmaksızın' kaleyi sürekli kuşatan siyasi bir aktör olarak inşa edilmiştir. 15 Mayıs 2011'den bu yana İspanya'nın tamamına yayılan protesto dalgası, ilk protesto tarihinden itibaren 15M adı altında güçlendi ve siyasi sistemi- devirme veya devralma niyeti olmaksızın- iyileştirmek için tasarlanmış bir siyasi reform olarak gündemi sunmuştu (Johnson, 2018, s. 19).

Indignados Hareketi, birçok İspanyol şehrinde ortaya çıkmıştı ancak en büyük kamplar Madrid ve Barselona'da yer almıştı. Madrid'deki La Puerta del Sol Plaza, plazayı tamamen dolu gösteren etkileyici fotoğraflarla sembollerinden biri haline gelmişti. Protesto eylemlerine 15.000'den fazla kişinin katıldığını belirtilmişti.

Protestoların ulusal seçimlerden tam bir hafta önce ortaya çıkması halkın, mevcut siyasi partilere olan inancını yitirdiğinin bir göstergesi olmuştur. Meydanlarda yer alan bireylerin bir siyasi partiyle herhangi bir bağlantısı olmadığı ve parti siyaseti, işçi ve toplumsal hareketlerde deneyimsiz birçok genç bireyden oluşmasından dolayı anti politik bir hareket olarak değerlendirilmişti. Bu hareket, ana akım politikacılara olan memnuniyetsizliği ve güvensizliği ortaya koymuştu. Ayrıca katılımcıların çoğu oy kullanmayı reddetmişti (Castañeda, 2012, s.17).

15 Mayıs'ta Madrid, Valensiya ve diğer şehirlerde olduğu gibi Barselona'da da düzenlenen gösterilerde 15.000'den fazla kişi katılım sağlamıştır. Başlangıçta Barselona'daki hareketin ana taktiğini Katalonya Parlamentosu'na yürümek ve ardından şehrin ana meydanını işgal etme eylemi oluşturmuştu. 15 Mayıs'ta yapılan konuşmalarda organizatörler protestocuları 'Toma la Plaza'yı -meydanları- almaya çağırmışlardı ve anacampada çağrısında bulunmuşlardı. Söz konusu çağrılar neticesinde meydanda çadırlar kurulmuş ve birçok insan "meydanları işgal etmiş ve özgürleştirmişti" (Cabal, 2011, s. 15). Plaza Catalunya, popüler turistik caddelerin başlangıcında yer alır ve İspanyol alışveriş merkezi El Corte Ingles, Fransız elektronik ve medya mağazası FNAC, lüks ve tarihi Cafe Zurich ve HardRock Cafe Barcelona ile diğer birçok lüks alışveriş binaları ile çevrilidir. Böylece neoliberal politikalara karşı çıkan bireyler, şehri zengin bir küresel şehir olarak tasvir eden bu bölgede, Barselona'nın kalbine yerleşmişlerdi. Indignados Hareketi, güzel güneşli Barselona'da Katalanlara, İspanyollara, Avrupalılara ve dünyaya işsizlik, eksik istihdam, yoksulluk, evsizlik ve göçmen emeğin sömürülmesini hatırlatmıştı (Stoller, 2011, s. 27).

Plaza Catalun˜a ele geçirildiğinde, içinde küçük bir yarı özerk kasaba doğmuştu. Plaza'da kamp yapan bireyler geceyi orada geçirerek gün boyunca, farklı komitelerle bir araya gelerek eğitim, sağlık, göç, ulusal finans, alternatif ulusal bütçe önerileri, hareket için kaynak yaratma ve muhasebe, iç güvenlik ve benzeri konularla ilgili belirli konuları tartışmışlar ve fikir alışverişi yapmışlardı. Farklı teklifler dikkatli bir şekilde ve resmi olarak yazılarak, sosyal medyada paylaşılırdı. Dahası kamp alanında, tek ve toplu çadırların yanı sıra komisyonları, kütüphaneleri ve kitap satışlarını barındıran stantlar yer almıştır (Castañeda, 2012, s. 19).

İspanyol medyası sık sık kampların tehlikeli ve kirli bir ortam yarattığını, ayrıca komşular ve taşıtlar için rahatsız edici olduğunu, protestocuların iddia ve taleplerinin net olmadığını, uygulanabilir çözümler veya alternatifler fikirler önermediklerini vurgulayarak, bu nedenle meydanları işgal etmek için meşru bir neden olmadığından şikâyet etmişlerdi. Buna karşılık Indignados Hareketi ile ilgili uluslararası haberler, yüksek işsizlik oranları, bankaların kamu fonlarıyla kurtarılması, iş dünyası çıkarları, politikacıların gizli anlaşmaları bunun yanı sıra dengesiz mali ve bütçe öncelikleri gibi nedenleri açıkça özetlemişti. Indignados hareketi incelendiğinde, daha sonraki küresel Occupy hareketine ışık tuttuğu gözlenmektedir. İşgalcilerin ne istediğini cevaplarken Matthew Stoler, "istedikleri aslında tam olarak yapmakta olduklarını yapmaktır" diye cevap vermişti. Wall Street protestocularının eğitimli genç insan grubundan oluştuğu bilinmektedir. Bu insan grubu, sosyal eşitsizliği ve şirketlerin ülke yönetimi üzerindeki nüfuzunu protesto etmek ve de maliyeti düşük, şeffaf ve kaliteli finansal hizmetlerin tüm vatandaşlara sunulmasını sağlamak amacıyla bir araya gelmişlerdi. Gücün seslerine göre icra edildiği, hayat dolu bir kamp alanı oluşturmuşlardı. Bu kamp alanı halk meydanı, karnaval, haber alma alanı, kreş, sağlık merkezi, konser ve performans alanı, kütüphane ve okul formunda yaşam alanlarına dönüştürülmüştü (Stoller, 2011, s. 4).

Kampta toplantılar ilan edilen saat ve günlerde gerçekleştirilmiş ve katılımcılar, farklı komisyonlar tarafından hazırlanan tekliflere ve plazada yaşamaya devam edip etmeme konusunda oy kullanmıştı. Genel Kurullarda önemli kararlar oy birliği ile alımıştı. Üyeler, parlamenter dolaylı demokrasiyi reddetmeleri konusunda seslerini yükseltmiş ve yurttaşların endişelerinin büyük mali çıkarlar kadar dikkate alınmasını talep etmişlerdi (Castañeda, 2012, s. 21).

Katılımcılar, genellikle hareketin amacının sadece ekonomik ve siyasi adalet ve hesap verebilirlik istemek olmadığını, aynı zamanda benzer koşullardaki bireyler arasında yatay bağlar oluşturmak ve böylece İspanyol sivil toplumunu güçlendirmek olduğunu söylemişlerdi. Bu durum, General Franco'nun diktatörlüğünden ve onun korporatist devlet-toplum ilişkilerinden hâlâ kurtulmakta olan İspanya'da geleneğe uymamaktadır. 1990'lardan beri Barselona'da, yurtdışındaki hareketlerden ilham alan yeni nesiller, Zapatistaları desteklemek, neoliberal küreselleşmeye karşı, göçmen hakları lehine ve yabancı düşmanı ve neofaşist gruplara karşı

örgütlenmekteydiler. Barselona'daki aktivistler boş binaları işgal etmeye ve bunları öğrencilere, düşük sosyo-ekonomik statüye sahip insanlara, sanatçılara ve işgal edilen binaları konutlara, sanat galerilerine, toplum merkezlerine ve hareket merkezlerine dönüştürme düşüncesine sahiplerdi (Castaneda, 2009, s. 43).

Indignados hakkında yeni olan şey, konutların ötesine geçen yerel ve küresel sorunları eşzamanlı olarak protesto etmenin bir yolu olarak halka açık yerleri işgal etmiş olmalarıydı. Açıkça, Plaza Catalunya gibi kamusal alanları işgal etmenin diğer nedenleri, medya ve diğer vatandaşlar için görünürlüklerinin önemli olmasıydı (Cabal, 2011, s. 23).

Indignados hareketinin temelde siyasi bir amaçla ortaya çıkmadığı söylenmelidir. Farklı ülkelerden, yaşlardan, ideolojilerden ve sosyal sınıflardan öfkeli insanların kolektif çabaları ile ortaya çıkmıştı. Siyasi sistemin çürümüş olduğunu ve demokrasiyi kendilerinin de temsil etmediği düşüncesine sahiplerdi. Ayrıca hareket, başta iki büyük siyasi parti olan PSOE ve PP'nin demokrasiye ve sosyal haklara zarar verdiğini düşünmekteydi

Indignados Hareketi, mevcut demokrasinin işleyişine karşı bir protesto hareketi niteliği taşımaktadır. Bu hareketin ortaya çıkış motivasyonu, temelde ekonomik sorunlar olsa da seçim kuralları, negatif hakkaniyete hapsolmuş insanların tahliyesi, üst düzey yetkililerin maaşları ve yolsuzluk etkenleri olmuştur. Ekonomik kriz, kemer sıkma politikaları ve genç işsizliğinin yarattığı yoksulluk bağlamında ortaya çıkmış, dile getirdiği öfke internette ve sosyal ağlarda kanal bulmuş ve oldukça etkili olmuştur. Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT), koordinasyon, iletişim ve siyasi müzakere için önemli araçlar olarak hızla tüm ülkeye yayılmıştır (Çoban, 2020, s. 11).

Madrid'de gerçekleşen protestolar sonrasında protestocular yürüyüşe devam etme kararı alarak şehir merkezinde trafiği oturma eylemi yaparak trafiğe engellemişti. Polisle yaşanan ve bazı tutuklamalara yol açan bir durumun ardından, diğer nedenlerin yanı sıra 'tutuklulara destek olmak ve gösterilere devam etmek' amacıyla yaklaşık 40 kişilik bir grup Puerta del Sol'da kalarak bu toplantının kısa sürede "daimî bir kamp kurma ve sürdürme ana fikriyle" bir toplantıya dönüşmüştü (Gravente & Poma, 2019, s. 32).

Fransız aktivist Stéphane Hessel tarafından yayınlanan kısa kitap, Indignez-vous! (Öfkeli ol!). Dahası, Arap devrimleri, savaşmanın mümkün olduğu inancını teşvik etmişti. Tahrir Meydanı'nın işgali özellikle ilham verici bir direniş örneği olmuştu. Ardından mart ayında internette bir "Güvensiz Gençlik" çağrısı başlatıldı. Söz konusu çağrı, Portekiz ve bu ülke genelinde yarım milyonu seferber eden 250.000 kişilik olağanüstü bir gösteriye yol açmıştı (Simsa & Totter, 2017, s. 9).

Bu kendiliğinden dayanışma eylemi, İspanya Seçim Kurulu'nun gösterileri yasaklama kararına karşı çıkarak ve Madrid'deki eylemcilere desteklerini göstermek için genç ve yaşlı insanlar İspanya'nın dört bir yanındaki şehir merkezlerine akın ettikçe başka yerlerde tekrarlandı. Destek yalnızca İspanya ile sınırlı değildi. Benzer protestolar yurt dışında yaşayan İspanyollar ve Londra, Amsterdam, New York, Paris, Brüksel, Bogota gibi farklı şehirlerdeki yerel sempatizanlar tarafından organize edilmiştir. Özetle İspanyol öfkelilerin demokratik uygulamaları, ciddi bir ekonomik ve siyasi kriz bağlamında "geleneksel liderliğin ve temsili siyasi eylem biçimlerinin sağlam temelli eleştirisi" olarak kabul edilmektedir (Espinoza-Pino, 2013, s. 230).

Hareketlilik, Madrid'de Jóvenes Sin Futuro (Geleceği Olmayan Gençlik) gençlik hareketinin kurulmasına ilham vermişti. 7 Nisan'da sosyal ağlar üzerinden "İşsiz, evsiz, emekli maaşsız: korkusuz" sloganıyla beş bin kişilik bir gösteri düzenlenmişti. Buna ek olarak, önce Murcia'daki PP bölgesel hükümeti ve ardından yakın zamanda seçilen sağ kanat Katalan hükümeti tarafından sosyal harcamalarda yapılan kapsamlı kesintiler, işçilerin direnişini artmasına sebep olmuştu. Katalan örneğinde, hastane çalışanlarının sendika liderlerini görmezden gelmesi ve yolları kapatması ile Barselona'da kaosa neden olan protestolara beklenenden çok daha fazla katılım sağlanmıştı. Sonraki süreçte, ana sendikalardan bağımsız olarak düzenli protestolar ve yürüyüşler yapılmıştı (Fominaya, 2014, s. 42).

Indignados Hareketinin dikkat çekmeyi ve sempati kazanmayı başardığını ve oldukça başarılı bir iletişim ve organizasyon kapasitesine sahip olduğunu vurgulamak gerekir. Sonuç olarak, geniş ve heterojen bir grup insan arasında çeşitli konularda anlaşma noktaları bulabilmişti. Bu anlamda, ortaya çıkan kayda değer ve anlamlı protestonun bir öneriden çok bir ihbar olduğunu ve bu nedenle protestocuların kendilerini ‘’indignados ‘’olarak adlandırdıklarını belirtmek önemlidir (Hessel, 2011, s. 42).

İspanyol Indignados'ları büyük oranda sol görüşe sahip bireylerden oluşuyordu, ancak ABD'deki Occupy hareketi gibi, herhangi bir yerleşik siyasi güçle ilişkilendirilmek istememişlerdi. Çünkü Indignados Hareketi yalnızca politikacılara ve bankacılara karşı bir haykırış ve sosyal adalet çağrısı değildi, aynı zamanda İspanyol demokrasisinin işleyiş biçiminin bir eleştirisiydi ve şimdi gerçek demokrasi talebiydi, yani daha fazla katılım, şeffaflık, hesap verebilirlik ve orantılı temsil siyasilere ve partilere, siyasetin krizin yarattığı ekonomik sorunlarla baş etmedeki güçsüzlüğüne karşı bir protestoydu. İspanya'daki diğer protesto hareketleriyle karşılaştırıldığında, Indignadoslar daha genç, daha az erkek egemen, daha yüksek eğitimli ve daha az örgütlüydü, ancak daha önce geleneksel olmayan katılım konusunda kabaca eşit miktarda deneyime sahiplerdi (Anduiza, 2013, s. 56).

Yeni toplumsal ilişkiler için Indignados hareketinin, uygulamalarında, her şeyden önce tabandan katılımcı demokrasiyi kullanması belirgindir. Bir halk meclisleri federasyonu olarak gelişen bu katılımcı demokrasi biçimi, yataylığı ve kolektivizmiyle dikkat çekmektedir. Halk meclisleri, hem pratik operasyonel görevleri organize etmede hem de siyasi talep ve eylemleri formüle etmede hareketin ana karar alma forumu haline gelmişti. Örneğin Madrid İşgali, her biri kendi meclisine sahip 20'den fazla komisyondan oluşuyordu. Bu komisyonlar daha sonra, hareketin en önemli siyasi meselelerinin yüzlerce kişinin katıldığı kitlesel toplantılarda tartışıldığı federasyondaki en yüksek karar alma organı olan Genel Kurul'a rapor verecekti (Dhaliwal, 2012, s. 261).

İspanyol Indignadosları yalnızca gençlerin kamp ve toplantılarını değil, aynı zamanda çok büyük protesto etkinliklerini ve geniş halk desteğini de içeriyordu. Madrid'deki Puerta del Sol'da ve başka yerlerde meydana gelen kitlesel gösteriler, katılımcıları önceki protesto olayları ve toplumsal hareketlerden oldukça farklı toplumsal ve siyasi profillerle harekete geçirdi (Anduiza, 2013, s. 19). Sosyolojik Araştırmalar Merkezi tarafından yürütülen anketler, haziran ayı başlarında yetişkin nüfusun çoğunluğunun protestoları desteklediğini ve Kasım seçimlerinin ardından daha sonraki bir ankette, on kişiden birinin Indignados protesto faaliyetlerine aktif olarak katıldığını bildirdi (Kousis, 2016, s. 92).

Aktivistlerin, organizatörlerin, konuşmacıların ve onların dış destekçilerinin sosyal konumlarını keşfetmek önemlidir. Barselona'daki acampada'nın ilk haftalarında

sadece sosyoloji ve siyaset bilimi değil, aynı zamanda kimya ve biyoloji alanlarında da birçok yüksek lisans öğrencisi kilit roller oynamıştı (Paune, 2011, s. 7). İspanyol üniversitelerindeki Manuel Castells ve diğer Profesörler protestoculara dersler verdi. Sosyologların Indignados hareketinde önemli bir rol oynadığını, yalnızca toplumsal hareketlerin toplumsal değişimi herhangi bir bireyin başaramayacağı bir şekilde üretmesi gerektiğinin önemini, meşruiyetini ve potansiyelini bildikleri için değil, aynı zamanda açık tahminler, tahminler ve alternatifler nedeniyle de önemli bir rol oynadığını söylenebilir.

4.3. Indignados Hareketinin Sonucu ve Analizi

Ekonomik krizin getirdiği sorunlar başta olmak üzere, aslında çok boyutlu bir krizle karşı karşıya kalan insanlar, Mayıs 2011'de İspanya'nın dört bir yanında meydanlara çıkmış ve kentsel plazalarda kamplar kurmuşlardı. Pek çok vatandaş, yaklaşan seçimler karşısında sunulan gerçek ekonomik ve sosyal politikalar göremediğini ve krizle mücadele edecek hükümet programlarına ilişkin endişelerin varlığı ile genel bir hüsran, öfke ve iktidarsızlık duygusuna kapılmış ve başarılı bir şekilde seferber olmuşlardı. Çevrimiçi tartışmalarda, ilgili proaktif katılımcılar, İspanyol vatandaşlarının endişelerini ve önceliklerini temsil eden 'Şimdi Gerçek Bir Demokrasi' çağrısında bulundular. Memnuniyetsizliklerini görünür kılmak için, politikacıları ve seçkinleri ekonomik beklentilerle ilgili genel hoşnutsuzlukla yüzleşmeye zorlamak için insanları kamp yapmaya ve kamusal alanları birlikte işgal etmeye çağırdılar. Aktivistler, gruplarında ve ağlarında yatay, kapsayıcı, meclis temelli bir örgütsel model benimseyerek, çatışma taktiklerinden daha geleneksel olanlara kadar geniş bir eylem repertuarına başvurdular. Aslında Indignados Hareketinin ortaya çıkışı, derinleşen kriz durumunda nasıl hızlı bir şekilde radikalleşilebileceğinin göstergesi olmuştur.

Indignados Hareketi, sosyal seferberlik sürecinde (Geleceği Olmayan Gençlik) ve çevrimiçi (#donot-voteforthem) veya karma (çevrimiçi-çevrimdışı) protesto biçimlerinin eklemlenmesinde (Malestar.org) farklı örgütsel öncülere güvenmişti. Hareketin kökeni, doğrudan refah devletinin aşınmasına ve sosyoekonomik krizin politik olarak kötü yönetilmesine ilişkin derin hoşnutsuzlukla açıklanabilir. Öfkelilerin çoğul kompozisyonu, küreselleşme ve neoliberal uyum süreçlerinin en olumsuz sonuçlarının ezici bir şekilde reddedildiğini yansıtıyordu. Özellikle de artan

sosyal eşitsizlik seviyeleri ve toplumun geniş kesimlerinin yaşam koşullarının güvencesiz olması, sorunların bütün bunlarla da sınırlı olmadığını gösteriyordu.

Buna ek olarak, Indignados Hareketi, kamusal alana İspanyol demokrasisinin işleyişinden uzun vadeli bir hoşnutsuzluk ve kamu işlerinin yönetiminde ve siyasi yolsuzluğun kovuşturulmasında hesap verebilirlik konusundaki ısrarlı talepleri aktarıyordu. Protestocuların algısında bu durum ve bu otorite sistemi 'haksız' olarak tanımlanıyor ve itaatsizliğini meşrulaştıran da tam da bu adaletsizlik çerçevesi olmuştu

Indignados Hareketi'nin duygusal bir hareket olduğu da düşünülmektedir. Öfke ya da öfke duygusu, hareketin başlangıcında kolektif bir kimliğin inşası için merkezi bir adım niteliğindedir. Bununla birlikte, ayaklanma harekete geçtiğinde, "birlikte olma" deneyiminden kaynaklanan kolektif coşku ve neşe, öfkenin üstesinden gelmiştir (Simsa, 2020, s. 8).

Indignadoslar mevcut kimlikler yerine 'ortak sorunlar' üzerine yeni bir kimlik inşa etmeye çalışmış olsalar da kendi özgün kolektif kimliklerini oluşturmaya ve şekillendirmeye başlayan prognostik, tanısal ve motivasyonel çerçeveleme görevlerini yerine getirmişlerdi. Sınırları ve düşmanca çerçevelenmeleri, toplu eylemin yönlendirildiği bir "onları/ötekini" belirlemişti. Bunlar, kendi tabirleriyle hırsız ve dolandırıcı bankacılar ve yozlaşmış politikacılardı. Aynı zamanda, bu aktörlere ve 'eski zaman siyasetinden gelen etiket ve yöntemlere' karşı rahatsızlıklarıyla birleşmiş 'kişiler'- 'halk' değil, 'militan' değil- bir 'biz' oluşturmuştu. 'Kişiler' hakkında konuşmak, hem daha önce siyasi katılımı olmayan hem de farklı militan yörüngelere sahip insanların Indignados'un bir parçası olduğunu hissetmelerini sağlamış ve buna ilâveten farklı ve muhtemelen karşıt siyasi ideolojileri senkronize etmiş ve potansiyel olarak yabancılaştırıcı diğer muhalefet eksenlerini bulanıklaştırmıştı.

Indignados Hareketi'nin siyasi partiler, geleneksel örgütler veya sendikaların herhangi birinin katılımı olmadan, yayın organlarında daha önce önemli bir varlık göstermeden, herhangi bir tetikleyici olay olmadan sokak gösterilerinde elde ettiği geniş katılım oldukça önemlidir.

Indignados Hareketi'nin, reformist aktivistler ile anarşist fikirlere daha yakın olanlar arasında, uzun vadeli strateji ve söylem üzerinde bir bölünme olduğu halde, tamamen

anarşist bir örgütlenmeye ve günlük bir anarşist pratiğine sahip olduğu sonucuna varmak doğru olmayacaktır. Buna rağmen, yine de 15M'nin tamamen anarşist bir hareket olduğunu veya hatta küresel bir 'anarşist yeniden ortaya çıkma eğiliminin parçası olduğunu söyleyemeyiz. Ancak, pek çok anarşist ilkeye dayanan ve katılımcıları arasında pek çok anarşist eğilimli kişi bulunan heterojen bir toplumsal hareket olduğunu söyleyebiliriz. 15M, Arap Baharı tarafından başlatılan ve batı dünyasında İspanya, Yunanistan ve ABD'de ana üsleri olan son küresel protesto dalgasının bir parçasıydı.

Öncelikle Indignados protestolarını düzenleyen kuruluşlar, diğer geleneksel toplu eylem vakalarından önemli ölçüde farklıydı. Indignados katılımcıları daha genç, eğitim seviyesi yüksek fakat resmi üyeliğe sahip olma ve gerçek bir konuşma yapma olasılıkları, incelenen diğer protesto olaylarının organizatörlerinden daha azdı.

İkincisi, bu hareket; mobilizasyon sürecinin başarısı, dijital medyanın ayrıcalıklı kullanımı ve özellikle kişiselleştirilmiş bir dijital ağ eylemi vakası yaratan sosyal ağlar sayesinde mümkün oldu. Bu medya aracılığıyla seferberlik, seferberlik konusunda çok az deneyime sahip birçok küçük kuruluş ve birbiriyle bağlantılı konularda ortak bir endişeye yanıt veren ağ bağlantılı bireyler aracılığıyla toplu öfkeyi kanalize etmeyi başardı.

Üçüncüsü, olağandışı çoğunlukta katılımcı sokağa çıkmıştı. 15 milyon katılımcı, diğer olaylara göre daha genç, daha eğitimli, kadın ve işsiz olma olasılığı daha yüksekti. Diğer gösterilere katılanlara kıyasla, önceki siyasi faaliyet ve organizasyonel katılım düzeyleri önemli ölçüde daha düşüktü. Öfke, tatmin olmamış ancak politik olarak aktif olmayan bireylerle bağlantı kurmayı başaran bir organizasyonlar ve kişisel bağlantılar ağı tarafından etkin bir şekilde harekete geçirildi.

2011 yılının son aylarında Barcelona Polis Teşkilatı ve Katalan polisinin ortak operasyonuyla birlikte kamp kurarak yaşayan göstericiler meydanlardan çıkarılmaya çalışıldı. Operasyon sebebi olarak gösterilen neden ise, meydanların hijyenik olmaması ve bu durumun şehir içinde ciddi problemler yaratabilecek olması ihtimali olmuştu. İlk olarak iş birliği içinde olan polis gücü, çadırları kaldırarak operasyona başlamıştır. Sonrasında kampçıların özel alanları ve eşyaları tahrip edilmişti. Yemek yemek, uyumak, dinlenmek gibi, asgari ihtiyaçlarını meydanlarda idame ettiren

protestocuları, meydanlardan uzaklaştırmak için fiziksel güç uygulanmıştı. Polisin sert uygulamaları sonucu 121 protestocu yaralanmış bunun sonucunda birçok gazeteci ve araştırmacı-yazar, polis uygulamalarını ve sonuçlarını sert bir dille eleştirmişti. Toplumun aydın kesimlerinin de protestocuları desteklemeye başlaması, toplumun geri kalan kısmında da tavır ve tutum değişikliğine sebep olmuştu. Ancak, İspanyol halkının çoğu, protestocuların taleplerini haklı bulmaya başlamış ve onları desteklemeye başlamıştı (Castañeda, 2020, s. 335).

Indignados Hareketi, sivil toplum aktivizminde büyük bir artışı tetikleyerek, yeni hareket örgütlerinin yaratılması ve halihazırda var olan örgütlerin güçlenmesiyle birlikte aynı zamanda ulusal ve belediye düzeyinde yeni partilerin ortaya çıkmasına yol açmıştı. Hem hareket hem de bu yeni partiler uygulanabilir başarılar elde etmişti (Simsa, 2017, s. 4).

Hareketin önemli sonuçlarından biri olarak, hareketin parçası olmayan ancak hareketle yakından bağlantılı olan ve bölgesel, ulusal ve Avrupa seçimlerinde başarı elde eden yeni partilerin ortaya çıkması söylenebilir. Podemos başta olmak üzere birçok siyasi parti ortaya çıkmıştı. 2014'te ulusal parti Podemos, Avrupa parlamentosu seçimlerinde %7,98 kazandı. 2015 yılında çoğu vatandaş platformları ve partileri bölgesel seçimleri kazandı. Madrid ve Barselona dahil olmak üzere en büyük beş İspanyol kentinde belediye başkanı gücünü elde etmişlerdi (Wandler, 2015, s. 5).

Podemos Partisi, kuruluşundan dört ay gibi kısa bir süre sonra 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılmıştır. 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oyların %7,98'lik kısmını (1.200.000 oy) alarak 5 temsilcilik kazanmış ve İspanya'nın oy sayısı bakımından dördüncü büyük partisi olmayı başarmıştır. 2015 genel seçimlerde ise %21 oy alarak 350 sandalyenin 69'unu alarak kongredeki üçüncü büyük parti konumuna gelmiş ve yerel yerel yönetimde önemli görevler almıştır (Rodon & Hierro, 2016, s. 23).

2015 genel seçimlerinde yeni partiler beklentilerin altında kalarak yüzde 21 oy almış olsalar da 1978'de diktatörlüğün sona ermesinden bu yana yürürlükte olan iki partili sisteminin kırıldığı söylenebilir. Seçimler net bir çoğunluk ile sonuçlanmadığı için, 2016 yılında tekrarlanması gerekmiştir (Simsa, 2017, s. 9).

Indignados Hareketi'nin siyasi kültürü etkilediği oldukça açıktır. Öncesinde siyasete karışmamak, siyasi sorunları konuşmamak genel kabul görmüş bir normdu. Bu durum 'Sosyolojik *Franquismo* (Frankoculuk)' olarak adlandırılmıştır (Simsa, 2016, s. 18).

Diktatörlüğü deneyimlemek için çok genç olan insanlar bile diktatörlükle sosyalleşmiş gibi davranmayı yeğlemektedirler. Bu tutum önemli ölçüde değişmiştir. Siyasete ilgi ve siyasete girme isteği artmıştır. Bu bağlamda bir katılımcının ifadesi şu şekildedir:

> Daha önce, yozlaşmış politikacılar hakkında aile içerisinde bile konuşmayı hayal edemezdiniz. Ve şimdi televizyonu açıyorsunuz ve bir dava raporu ya da yeni bir suçlama görüyorsunuz. Bu inanılmaz. Uzun vadede başarılı olamayabiliriz. Ama asıl değişen, siyasete bakış açımız. Siyaset hakkında konuşmaya başladık ve bir daha susmayacağız." (Romanos, 2016, s. 51).

Dahası, hareket artan topluluk inşasına yol açmıştı. Çeşitli girişimlerde saatlerce süren meslekler ve çalışmalar sırasında insanlar birbirlerini tanımaya başladı. Benzer koşullardaki bireyler arasındaki yatay kişisel bağlantılar aracılığıyla sivil toplumun güçlendirilmesi, bir ilk yaklaşım ve stratejiydi (Castañeda, 2012, s. 45).

Bir aktivistin ifadesiyle "Komünalite alanları yaratmayı hedefliyoruz". Katılımcıların çoğu artık başkaları için daha fazla sorumluluk hissettiklerini ve daha büyük ve daha istikrarlı sosyal destek ağları kurduklarını ifade etmektedir (Wandler, 2016, s. 17).

Hareket, kuşkusuz çarpıcı bir etkiye sahipken; karşıt dinamikler de ortaya çıkmıştı ve bu da aktivizmin azalmasına yol açtı. Hareket döngüsünün olağan dinamikleri ve siyasi kurumsallaşmanın etkileri dışında, hareket faaliyetlerinin gerilemesi, görüşme ortakları tarafından baskıya bağlandı. 2011'den itibaren, mali cezalarda artış, mevcut yasaların kötüye kullanılması ve polis şiddeti ile aktivistlerin baskısı gözlemlendi (García, 2013, s. 32).

Protestocuların, genel halkın sesinin temsilcisi olarak, bu şekilde ele alınmasını sağlayan, hareketin resmi parti çizgilerinden ve siyasi ittifaklardan bağımsız olmasıydı. Yerleşik siyasi modele ve geleneksel süreçlerin büyüsünün bozulmasına

tepki olarak, Indignados kendilerini siyasi sisteme ve onun yerleşik partilerine karşı olarak tanımladılar ve siyasi statükoya demokratik bir alternatif sunduklarını ifade etmişlerdir.

4.4. Fransa ‘Sarı Yelekliler Hareketi’

Artan eşitsizlik algısı birçok Batı ülkesinde endişe nedeni olarak algılansa da tarihsel olarak Fransa, kendisini sosyal eşitlikçi bir ülke olarak tanımladığı için, artan gelir eşitsizliği seviyeleri Fransız ulusal kimliğine ve Fransız değerlerinin kolektif sürekliliğine doğrudan bir tehdit olarak görülmemektedir. Fransa, ABD gibi eşitsizliğin görünür olduğu toplumlarla karşılaştırıldığında eşitlikçiliğin kalesi gibi görünse de zengin kesimi ulusun geri kalanından ayıran uçurumun genişlediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Fransız ekonomist Thomas Piketty’ye göre, Fransız toplumunun en zengin yüzde 1’inin ortalama gelirleri 1983 ile 2015 arasında iki katına çıkarken; en alttaki yüzde 99’un gelirleri sadece dörtte bir oranında artmıştır (Goodman, 2019, s. 9). Belirtilen bu oranlar ışığında, Fransız halkının derin eşitsizlik koşullarıyla bölünmüş durumda olduğunu söylemek mümkündür. Kentsel ve kırsal topluluklar arasında; tam zamanlı çalışanlar ve geçici işçiler, prestijli üniversitelerin mezunları, halk kitleleri ve emekli maaşlarını koruyan emekliler ile sosyal yardım programlarından dışlanan genç insanların, eşitsizliğin mağdurları olduğu açıkça görülmektedir.

Büyüyen Fransız ekonomisinin eşitsiz ve adaletsiz dağılımından zarar gören ve kendilerini bu ekonominin meyvelerinden yararlanan yurttaşlarına kıyasla yoksul hisseden halk, sosyal medya üzerinden organize olarak harekete geçmişti. Kasım 2018'den itibaren, Fransa'nın banliyölerinden ve kırsal bölgelerinden unutulmuş alt ve orta sınıfların, yüksek vergi oranlarına, sosyal adaletsizliğe ve seçilmişlerin ayrıcalıklarına karşı bir taban isyanı ortaya çıkmıştı. Bu isyanın nedenlerinin başında Başkan Emmanuel Macron ve politikaları gelmekteydi. (Chamorel, 2019, s. 25).

Haziran 2018’de tweetlenen bir videoda Başkan Macron’un "Sosyal sağlık hizmetlerine çılgın para yatırdık" sözü ve işsiz bir genç adama söylediği "Caddeyi geçeceğim ve sana bir iş bulacağım ‘‘ifadeleri büyük tepki toplamış ve kendisinin iş bulma zorluğunun farkında olmadığını ve Fransız toplumun sorunlarından kopuk

yaşadığını ortaya koymuştur. Her iki yorum da medyada geniş çapta eleştirilmiş ve tartışılmıştır (Berteloot, 2018, s. 18).

Bununla birlikte, kamu hoşnutsuzluğunun kökenleri, birçok zengin aile için vergi indirimi sağlayan Varlık Üzerinden Dayanışma Vergisi'nin kaldırılması ve Emmanuel Macron'un "zenginlerin başkanı" olarak nitelendirildiği Aralık 2017 yılına kadar uzanabilir. Macron'un Haziran ve Eylül 2018'de sosyal sağlık hizmetleri ve işsizlikle ilgili sonradan kaydettiği açıklamalarından bazıları, birçok Fransız vatandaşının yaşadığı istikrarsız ekonomik durumu görmezden gelen bir başkan olarak imajını daha da kötüleştirmiştir. Ayrıca hükümetin, artan borçlar ve durgun ekonomik büyüme konusundaki endişeler karşısında, ulusal refah programlarını koruma ve genişletme politikaları için gerekli adımları atmaması bu kötü imajı pekiştirmiştir (Chamorel, 2019, s. 23).

Emmanuel Macron'un Kasım 2017 seçim kampanyası sırasında "bu yıl sonuna kadar sokaklarda yaşayan hiç kimsenin kalmamasını temenni ettiği" bir konuşmasına atıf yapan bu talep, "Zéro SDF" (Sıfır Evsiz) şeklinde sloganlaştırılmıştı. Sosyal devlet ve adalet vurgusu dışında, evsizler probleminin protestocular için farklı bir boyutu da mevcuttur. Hükümetin önerisiyle 2019 bütçesinde, evsizlere konaklama imkânı sağlayan Fransız yurttaşlarını vergi indirimine tabi tutan uygulamanın kaldırılmasıdır. Teşviklerin kaldırılmasının Fransız halkının kırılgan bütçesini sarstığı söylenebilir (Atlı, 2018, s. 7).

Hükümet, ekonomiyi canlandırmayı amaçlayan birtakım reformlar geliştirmişti fakat Fransız halkı bu reformları etkin ve yeterli bulmamaktaydı. Yönetime göre, iş dünyasındaki modası geçmiş kısıtlamalar ve zenginlere karşı kurumsallaşmış düşmanlık girişimciliği engellemekteydi. Uzun yıllardır yürürlükte olan ve işçi kesimini aşırı koruyan iş kanunu, yatırımcıları caydırmış ve işsizlik oranının % 9'un üzerine çıkmasına neden olmuştur. Hükümet, işverenlerin, işe alma eğilimlerini artıracağı varsayımıyla işçileri işten çıkarmalarını kolaylaştırmış ve en zengin Fransız hanelerinin vergilerini düşürmüştü. Buna karşın sosyal refah programlarında, orta sınıf ve çalışan yoksullar üzerindeki bir dizi vergiler artırılmıştı ancak bu tür politikalar toplumda öfkenin şiddetini artırmıştı (Donadio, 2019, s. 5).

Fransa'da son yıllarda üst üste yapılan akaryakıt zamları, artan vergiler, mevcut ekonomik durum ve bunlara dair geliştirilen politikalar, toplumdaki öfke duygusunun

perçinlemiş; sosyal medya üzerinden örgütlenen yüz binlerce insan 17 Kasım 2018 tarihinde meydanlara inmişti. Artan zamlar ve Cumhurbaşkanı Macron'un politikalarını protesto etmek için yapılan protestolarda şiddet olayları ortaya çıkmış; protestocular yolları kapatmış ve rafineriler ablukaya alınmıştı (Çimen & Bakan, 2019, s. 95).

Otomobil yakıt vergilerindeki zamlar Sarı Yelekliler Hareketi'ni tetikleyen son olay olarak görülmektedir. İsmini protestocuların giydikleri, kızgınlıklarının ve şikâyetlerinin simgesi olarak benimsedikleri yüksek görünürlükte, Fransız yasalarının tüm sürücülere taşınmasını zorunlu kıldığı fosforlu güvenlik yeleklerinden almıştır. Sarı Yelekli protestocular, bir önceki yıl yaklaşık yüzde 20 artarak litre başına ortalama 1,49 Euro'ya (1,68 $) yükselen dizel maliyetiyle birlikte pompadaki artan fiyatlara karşı oldukça öfkelenmişti. Dahası Başkan Macron, iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve çevreyi korumak için gerekli olduğunu söylediği bir gerekçeyle, Ocak 2019'da yürürlüğe girecek olan yakıt üzerinde ek vergiler açıklamıştı (TRT HABER, Protestoların ardından Macron'un popülaritesi düştü, Erişim Tarihi: 22.11.2021).

Sarı Yelekliler Hareketi, Emmanuel Macron tarafından yönetilen bir hükümetin, vergiden kaçınan ve serveti Paris elitlerine dağıtan elitist anlayışına karşı, işçi sınıfı Fransa'sının bir çığlığı olarak değerlendirilmektedir. Artan borçlar ve durgun ekonomik büyüme konusundaki endişeler karşısında, ulusal refah programlarını koruma ve genişletme politikaları için gerekli adımlar hükümet tarafından atılmamıştı. (HABERTURK, Sarı yelekliler kimdir, Erişim Tarihi: 17.08.2021).

Protestocular, benzeri görülmemiş bir dizi eylemler (kavşak işgalleri, ablukalar, gezici gösteriler) gerçekleştirmişlerdi. 17 Kasım'da ilki başlatılan eylemler hafta içi de birçok şehirde düzenlenmiş; bir sonraki cumartesi gününe kadar yapılan bu gösterilerde 2 kişi hayatını kaybetmiş; 136'sı polis olmak üzere 750'den fazla kişi de yaralanmıştır (BBC, Paris'te Sarı Yelekli göstericilere polis müdahalesi, Erişim Tarihi: 13.11.2021).

Geniş kesimleri çevreleyen ve bir toplumsal hareketin ortaya çıkmasına neden olan Sarı Yelekliler Hareketi, 17 Kasım'da başlamış ve sosyal medya aracılığıyla hızla yayılmıştı. Hareketin katılımcıları, sosyal medya üzerinden bir araya gelerek organize olmuşlardı. Hareketin ortaya çıkmasından kısa bir süre önce farklı gruplar

oluşturulmaya başlanmış ve meydanlara çıkmadan önce birkaç hazırlık toplantısı gerçekleştirilmişti. Bu hareket, akaryakıt vergisi zammını protesto etmek amacıyla başlamış; fakat sonrasında Paris'te bankaların ve işletmelerin ateşe verilmesi gibi şiddet olaylarıyla birlikte, ekonomik kaygı ve sistem karşıtı duyarlılık dalgasına dönüşmüştü (Donadio, 2019, s. 4).

Her geçen zaman eylemlere farklı kesimlerden katılım oranları artmış; başkent Paris ise eylemlerin merkezi konumuna gelmiştir. İlk eylem sonrası gösterilerde, eylemciler daha çok Paris'teki gösterilere katılmak için şehre akın etmiş; Paris polisi de birçok noktada eylemcilere sert müdahalede bulunmuştur (SABAH, Fransa yanıyor! Paris'te gösteriler büyüdü, polis şiddeti artırdı, Erişim Tarihi: 09. 11. 2021).

İş insanı Priscillia Ludosky, Kasım 2018'e kadar neredeyse bir milyon imzacıya ulaşan akaryakıt vergisine karşı çevrimiçi bir dilekçe oluşturmuştur. Ludosky, "Anlaşılmıyoruz, duyulmuyoruz, büyük kararlarda görüşümüz aranmıyor. Macron sokakta insanlarla konuştuğunda gerçeklikten tamamen koptuğu izlenimini edindim." şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Aynı zamanda, 33 yaşındaki bir kamyon şoförü olan Eric Drouet, Facebook'ta akaryakıt vergisine karşı kendi hazırladığı videolar olan "Kızgın Fransa" başlıklı bir sayfa açmıştır. Hızla yüz binlerce takipçiye ulaşmıştır. İkili iş birliği sayesinde ve medya tarafından Sarı Yelekliler' in ilk resmi protestosunun tarihi olarak 17 Kasım tarihi belirlenmiş olmuştur (Charrad & Reith, 2019, s. 6).

Fransa'daki Sarı Yelekliler Hareketi (SYH), Paris'in on yıllardır gördüğü en kötü sivil kargaşayı ortaya çıkarmıştı. Söz konusu kargaşalar esnasında dört kişi hayatını kaybetmiş, yüzlerce kişi yaralanmış ve ülkenin kent merkezlerinde milyarlarca Euro'luk hasar oluşmuştu. Bunun neticesinde Fransız hükümeti, "ciddi şiddet ve demokrasi kurumları için muhtemel tehlikeler" konusunda uyarı da bulunmuştur. Bu hareketin gücü, sınırlarındaki şiddette değil, anketlerin öne sürdüğüne göre, ülkenin yarısından fazlasının temel amaçları için sessiz desteğinde yatmaktadır. Protestolar, eylem olarak adlandırılan cumartesi günleri haftalık kitlesel protestoları içeriyordu. Eylemler arasında ve hafta boyunca, protestocular ülkenin dört bir yanındaki gişeleri ve döner kavşakları işgal etmişlerdi.

Sarı Yelekliler Hareketi en az üç yönden özel kabul edilebilir. İlk olarak, örgütlenme eksikliğine rağmen, protesto eylemlerini haftalarca sürdürmeyi başarmıştı. Ayrıca bu

hareket, polis müdahaleleri sonrası hareketin zayıflaması beklenirken durum aksi yönde gelişmişti (Berteloot, 2018, s. 27).

İkincisi ise; SYH, şiddet içeren ve içermeyen taktiklerin benzersiz bir etkileşimini sergilemişti. Bu da şaşırtıcı bir şekilde, geniş kamuoyu onayına ve geniş medya içeriğine zarar vermemiştir. SYH, kendiliğinden çevrimiçi olarak oluşmuştur. Sarı Yelekliler ağının ilk aşamalarındaki temel özelliklerinden biri, organize liderliği reddetmektir. Hem sendikalardan hem de siyasi partilerden gelen destek ve ittifak tekliflerini rutin olarak geri çevirmişlerdir. Hareketin kendi içinde liderlik rolleri oynamaya çalışanlar, genellikle oluşumdan uzaklaştırılmıştır. (Wiiliamson, 2019, s. 4). SYH'nin örgütlü bir kadrosu veya karargâhı yoktu. Protestocular yerel ağlar ve dijital medya platformları, özellikle hareketin ilkeleri, talepleri ve eylemlerinin de öncelikli olarak tartışıldığı Facebook aracılığıyla, kendiliğinden ve yatay olarak yayılmıştır (Berteloot, 2018, s. 29).

Son olarak SHY, benzeri görülmemiş bir dizi eylemler (kavşak işgalleri, ablukalar, gezici gösteriler) gerçekleştirmişlerdir. Hareketin ana aktörleri, başlangıçta döner kavşaklarda ve sosyal medyada bir araya gelen, birbirilerine esnek-yatay ilişkilerle bağlı olan bireylerdir. Katılımcılar, sağ yelpazeden en sola kadar çeşitlilik göstermektedir (Donadio, 2019, s. 9).

4.4.1. Hareketin Gelişimi

Sarı Yelekliler Hareketi'nin kökeninde yer alan sivil grupların konsolidasyonu, 2018 yılının başında Paris'te başlamıştır. Oluşum, sosyal ağlar aracılığıyla öfke sloganı altında kendiliğinden bir öz-örgütlenme platformu haline gelmişti. Herhangi bir partiye bağlı olmayan ve sendikalardan kaçınan bireyler, serbest yollarda izin verilen hız sınırının düşürülmesine, hayat pahalılığının yükselmesine ve diğer sosyal saiklere karşı meydanlara çıkmışlardı. Ekim ayında ise, hükümetin çevre programı kapsamında benzin ve motorine uygulanan tüketim vergilerinde yeni bir artışın açıklanmasının ardından süreç, çığ gibi büyüyen bir karakter kazanmıştır (Narochnitskaya, 2019, s. 8).

Ekonomik adalet talepleri ile başlayan hareket öncesinde, mayıs ayında yayınlanan çevrimiçi dilekçe bir milyon imzaya ulaşmayı başarmış ve sonrasında 17 Kasım'da ilk kitlesel protesto eylemleri gerçekleştirmişti. Bu hareket, akaryakıt fiyatlarındaki artış ve yüksek yaşam maliyetleri ile tetiklenmişti. Protestocular, hükümetin vergi

reformunun, özellikle kırsal ve banliyölerde yaşayanlar olmak üzere, işçi ve orta sınıf insanlara orantısız bir şekilde yük getirdiğini öne sürmekteydi. Protestocular daha düşük yakıt vergisi, servet üzerinden dayanışma vergisinin yeniden getirilmesi, asgari ücretin yeniden düzenlenmesi, referandum ve Başkan Emmanuel Macron'un istifası çağrısında bulunmuşlardır (Tjahjani, 2010, s. 5).

Sistemden dışlanan insanları bir araya getirmeyi başaran Sarı Yelekliler Hareketi, yeni iletişim teknolojileri sayesinde küresel bir hareket haline gelmiştir. Sarı Yelekliler Hareketi'nin ''change.org'' sitesinde vergileri düşürme dilekçesi 850.000'den fazla kişi tarafından imzalanmıştı (Tapiero, 2018, s. 6). Online olarak başlayan ve farklı gruplardan birçok insanı bünyesinde barındıran hareket, taleplerinin karşılanamaması sonucu online ortamlarda düzenlenen sokak eylemlerine dönüşmüştü. Lidersiz örgütlenmeye sahip olma, belirli bir siyasi ideolojiye ait olmama, sarı yelek sembolü kullanılarak oluşturulan kolektif kimlik, yatay iletişim ve bunun küresel bir alana yayılması, Sarı Yelekliler Hareketi'ni karakterize eden niteliklerdir (Shultziner & Shoshan 2018, s. 14).

Sarı Yelekliler, hükümetin dizel yakıt için uzun süredir devam eden vergi avantajını kaldırma kararına yanıt olarak Fransa genelinde 300.000'e yakın sarı yelekli protesto gösterisi gerçekleştirmişti. Talepler, yakıt vergisi reformuna muhalefetin ötesinde, asgari maaşın ve satın alma gücünün artırılmasından daha genel olarak eşcinsel evliliğin kaldırılması gibi çeşitli konulara kadar çok farklı ve hatta heterojen şikayetleri kucaklamak için hızla büyümüştü (Çoban, 2020, s. 21).

Sarı Yelekliler, Başkan Emmanuel Macron hükümeti üzerinde önemli bir siyasi baskıyı harekete geçirmeyi başarmıştır. Dükkân önlerinin, arabaların ve hatta kamusal anıtların yıkımı, sarı yeleklilerin dünya genelinde ülkelerin gündemini meşgul etmesini sağlamıştır. Döner kavşaklardaki barikatlar ana arterleri tıkayarak protestoların ekonomik maliyetini artırmış ve aynı şekilde, hareketin şiddeti- ve gösterilerinin sıklığı- güvenlik güçlerini büyük ölçüde zorlamıştı.

4.4.2. Katılımcı Profili

Sarı Yeleklilerin büyük ölçüde spontane doğası, heterojen katılımı barındırması ve önceden var olan kuruluşlardan bağımsız yönü göz önüne alındığında, katılımcıların kökenlerini kategorize etmek veya sarı yeleklilerin ait olduğu sosyal grupları belirlemek güçleşmektedir. Ancak bu güçlüğe karşın katılımcıların, mütevazı gelir

düzeyi ve düşük eğitim seviyelerine, politikacılara ve partilere karşı güvensizliğe ve yeniden dağıtım taleplerine sahip olduğu söylenebilmektedir. Son olarak kırsal kesimde ve orta düzey çalışanlar arasında destekçilerin sayısı diğer kesimlere oranla fazladır. Hareketin ana aktörleri, başlangıçta sosyal medyada ve döner kavşaklarda bir araya gelerek, birbirilerine esnek-yatay ilişkilerle bağlı olan bireylerdir. Destekçileri, sağ yelpazeden en sola kadar çeşitlilik barındıran heterojen gruplardan oluşmaktadır. (Grossman, 2019, s. 8).

Sarı Yelekliler, ortalamadan biraz daha fazla ve orantısız bir şekilde beyaz Fransızlardan oluşmaktadır. Sınıfsal olarak, işçi sınıfı mesleklerinin (aktif çalışanlar ve işçiler, bazı emekliler ve işsizler) çekirdeğinden oluşmuş, fakat aynı zamanda bir dizi serbest meslek sahibi insanı ve küçük girişimciyi de içermekteydi. Sarı Yelekliler, bazı görüşlerde bugünün kapitalizminde bakım işinin ağırlığının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Yorumcuların çoğunluğunu alışılmışın dışında kadınlar oluşturmuştu. Katılımcıların çoğunluğunun daha öncesinde partiler veya sendikalarla deneyimi olmamış ve birçoğu küçük firmalarda güvencesiz bir şekilde bireylerden oluştuğu bilinmektedir. Kısaca Sarı Yelekliler Hareketi, çoğunlukla büyük şehir merkezleri ile banliyöler arasında parçalanmış sosyal alanlar arasında yaşayan çalışan ve alt-orta sınıflardan katılımcı kazanmıştı (Kipfer, 2019, s. 7).

Paris'te yaşayan Nadia Benkmis bir vatandaş olarak, Başkan Macron'u zenginlerin başkanı ve zenginlerin arkasındaki başkan olarak tanımlamıştı. Benkmis, ülkenin çoğunu harekete geçiren ocak ayında yürürlüğe girecek olan benzin vergisiyle Sarı Yeleklilere katılmaya karar verdiğini ifade etmişti. Başkan Macron, bu durumu iklim değişikliğine uyum sağlamanın bir yolu olarak açıklamış ancak insanların ulaşım noktasında arabalara güvendiği büyük şehirlerin dışında, başkanın işçi sınıfına kayıtsız olduğunun bir kanıtı olarak algılanmıştı. Vatandaşlar Başkan Macron'un dünyanın sonuyla ilgilendiğini ifade etmişlerdi ancak kendilerinin ayın sonunu merak ettiklerini belirtmişlerdi. Bu söylem, Macron, Sarı Yeleklilerin öfkesi karşısında gaz vergisini askıya almasından sonra bile devam etmişti (Morrison, 2019, s. 9).

4.4.3. Hareketin Hedefleri ve Talepleri

Sarı Yelekliler 29 Kasım tarihli bildiriyle, 42 talebi halkın emirleri başlığı ile kamuoyuna duyurmuştu. Yayınlanan bildiride milletvekilleri, halkın isteklerine boyun eğmeye ve bunları kanunlaştırmaya çağrılmıştı. Halkın Emirleri, vergi

adaletsizliği ve emekli maaşlarına dair bir dizi ekonomik talepleri içermektedir (Atlı, 2018, s. 4).

İlk talepleri dizel üzerindeki yeşil verginin kaldırılması olmuştu. Sonrasında mevcut asgari ücretin (vergilerden sonra ayda yaklaşık 1.350 dolar) artırılması istenmiştir. Ayrıca Ulusal Meclis'in feshedilmesi ve yeni seçimlerin yapılması da talepleri arasında yer almıştı. Protestocuların, Başkan Macron'un istifa etmesi yönünde bir isteği de bulunmaktaydı (Cigainero, 2019, s. 5).

Sarı Yelekliler 'in asgari ücretin iyileştirilmesine ilişkin azami aylık ücret sınırı belirlenmesi taleplerini tamamlayan bir madde olarak, aylık azami ücret belirlenmesi yer almıştır. 15.000 €olarak belirlenen azami ücret tutarı gelir adaletsizliğini dengelemeyi hedeflemektedir. Çiftçiler ve girişimciler de dahil olmak üzere herkese sosyal güvence talep edilmişti. Fransa'da ücretli kesim ile çiftçi, esnaf gibi meslek grupları arasında ayrımlar gözeten sağlık sigortasının (RSI: Régime Sociale Des İndépendants) adaletsiz olduğu, bu uygulamanın kaldırılarak bütün Fransız yurttaşlarına eşit bir sağlık sigortasının getirilmesi talep edilmişti (Atlı, 2018, s. 9).

Gayrimeşru borç faizlerinin yoksul halkın sırtına bindirildiğini öne süren eylemciler, borçlandırma politikalarına son verilmesini ve vergi kaçıranların tespit edilmesini talep etmişlerdi. 80 milyar dolara tekabül ettiği iddia edilen bu vergi açığının kapatılmasıyla, yoksulların borçların faizlerini karşılayacak maddi varlığın oluşturulacağına inanmışlardı (Atlı, 2018, s. 10).

Hareketin liderliği konusunda ise, Sarı Yeleklilerin güçlü ve kesin bir liderliği ya da insanları birleştiren bir teşkilatının olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Hareketin resmi bir organizasyonu, tanımlanmış bir lideri ve siyasi bir bağlantısı yoktur, bunun yerine neredeyse tamamen sosyal medyada koordine edilmişti (Willsher, 2018, s. 21). Merkezi bir örgütü veya lideri olmayan bu hareket, Macron'un istifası ve Fransız parlamentosunun feshedilmesi de dahil olmak üzere taleplerini oldukça genişletmişti. Hareketin sözcülerinden biri olan Benjamin Cauchy, taleplerinin karşılanmasını talep ederek, "Fransız halkı serçe değildir ve hükümetin kendilerine verdiği kırıntıları da istemezler. Bageti istiyorlar" ifadesiyle düşüncesini belirtmişti (Willsher, 2018, s. 17).

Taleplerin çoğunun temel olarak sosyal adalete odaklandığını söylemek mümkündür. İşçiler ve emekliler için daha düşük vergiler, zenginler için daha yüksek vergiler ve

işçi sınıfına yardım etmek için daha fazla kamu harcaması yapılması beklenmişti. Katılımcıların çoğu, halkın ulusal referandumlar düzenlemesini kolaylaştırmak istemişlerdi. Bir kesim gezegeni kurtarmak için daha fazla eylem istemekte diğer bir kesim de Fransız şirketlerinin kitlesel olarak kamulaştırılmasını, hatta tam bir devrim talep etmekteydi. (Dodman, 2020, s. 6).

4.4.4. Hareketin Sosyal Medya Bağlantısı

Başlangıçta demokratik bir hak arayışı olarak başlayan Sarı Yelekliler Hareketi, katılımcıların niceliğinin artmasıyla birlikte giderek şiddetlenmişti. Bu durumun dışında kalan ve protesto eylemlerine sıcak bakmayan halk kitlesi dahi olaylara eğilmeye başlamıştı. Bu ilginin nedenini büyük ölçüde, protesto hareketlerinde temel iletişim aracı olarak sosyal medya ve araçlarının kullanmasıyla açıklamak mümkündür.

6 Aralık 2018 tarihinde hükümetin önerilen vergi artışını iptal etmesinden saatler önce, Fransız gazetesi Le Figaro için yapılan bir ankette halkın %78'i, Sarı Yeleklerin Fransa'nın genel çıkarları için savaştığına inandığı sonucu ortaya çıkmıştı. Fransa'nın dört bir yanındaki kullanıcılar öfkelerini ifade eden ve hükümeti kınayan imgeleri ve metinleri Facebook'ta paylaşmışlardı. Bu sayfalar son haftalarda öne çıkarken, sözde "kızgın gruplar" 2018 yılından itibaren Facebook'ta yer almaya başlamıştı. Ülke coğrafyasında yer alan bölgeler için bu tür gruplar, politik ve ekonomik konularda insanların şikayetlerini paylaşmak amaçlı örgütlenmişlerdi (Turhan, 2018, s. 26).

Sarı Yelekliler Hareketi, sosyal medya aracılığı ile kısa sürede içerisinde pek çok bireye ulaşmayı başarmıştı. Öncelikle sosyal medyada ülke vatandaşlarının haberdar olması ve destek verenlerin protestolara katılımını sağlayan sosyal medya, sonrasında protestoların büyümesiyle birlikte dünya genelinde geniş yankı uyandırmıştır. Fransa'da haftalarca devam eden protestolar ve sosyal medyanın yarattığı etki kamusal alanın dijital ortama taşındığının açık bir kanıtı niteliğindedir (Toraman & Ormanlı, 2019, s. 196).

Hareketin öncelikle 2018 mayısında Facebook üzerinden filizlendiği ileri sürülmüştür ve sonraki süreçteki toplumsal hareketlerin, Sarı Yelekliler Hareketinde olduğu şekilde sosyal medyayı etkin ve yoğun kullanacağı söylenebilir. Birbirinden bağımsız bireylerden ve Facebook gruplarından bir araya gelen katılımcılar Sarı

Yelekliler Hareketi kapsamında çeşitli protestolar gerçekleştirmiştir. Ancak Facebook'u bu eylemlerin tek nedeni olarak işaret etmek eksik ve hatalı bir değerlendirme olacaktır. Bu hareketin çeşitli makro dengeler çerçevesinde şekillendiği bir gerçektir. Sosyal medya araçlarının etkinlik oluşturmaya uygun bir yapıda tasarlanması hareketin örgütlenme ve yayılma aşamalarında oldukça fayda sağlamıştır. Bu nedenle Sarı Yelekli protestocuları besleyen bir yönü bulunmaktadır. Ek olarak Sosyal medyanın Sarı Yeleklilerden tamamen bağımsız düşünülmesi de eksik ve hatalı bir yargı olacaktır (Tiryaki, 2020, s.162).

4.4.5. Sarı Yelekliler Hareketi'nin Fransa Dışındaki Etkileri

Macron hükümetinin benzin fiyatlarını artırma kararı sonrasında başlayan ve kısa sürede ülke geneline yayılan 'Sarı Yelekliler' hareketi, Avrupa'dan Afrika'ya çeşitli ülkelerde benzer gösteriler için öncü niteliği taşımıştır. Almanya, Belçika ve Bulgaristan, Burkina Faso'da hükümet karşıtı protestolar gerçekleştirilmiştir.

Brüksel'de Avrupa kurumları önünde bir araya gelen protestocular, Başbakan Charles Michel'a istifa çağrısında bulunmuş ve iki aracı yakmaya varan şiddet eylemleri gerçekleştirmişlerdi (Günaydın, 2018, s. 3).

Bulgaristan'da artan benzin fiyatlarına itiraz eden protestocular, sarı yerine mavi yelekler giyerek başken Sofya'da meydanlara inmişlerdi. Protestcular ülke genelindeki yolları kapatmış ve Türkiye sınırında da arabaların geçişine engel olmuşlardı. Burkina Faso'nun başkenti Vagadugu'da benzin fiyatlarına son zamanlarda getirilen yüzde 12'lik zam, halkın kırmızı yeleklerle meydanlara inmesine neden olmuştur. Dünyanın en az gelişmiş ülkelerinden biri olan ve nüfusunun yüzde 40'ının yoksulluk sınırı altında yaşadığı bu ülkede protestocular, söz konusu zamların bardağı taşıran son damla olduğunu ifade etmişlerdi. Devlet tarafından yalnız bırakıldıklarını ifade eden Burkina Fasolu protestocular, 'Pahalı hayatla mücadele koalisyonu' adı altında kurulan bir kolektifin çağrısı üzerine ülke genelinde eylemler düzenlemiştir (Günaydın, 2018, s. 5).

Sarı Yelekliler Hareketi'nin örgütlenmesini yalnızca Fransa'da değil, Belçika'dan Bulgaristan'a, Sırbistan'dan İsveç'e, İsrail'den Irak'a birçok ülkede görmek mümkündür (Henley, 2018, s. 28). Paris'teki vergi karşıtı gösteriler Irak'taki göstericiler tarafından da benimsenmiştir. Yaklaşık yüz eylemci sarı yelek giyerek su ve elektrik gibi temel hizmetleri talep etmek için Basra Valisi Asaad al-Eidani'nin

ofisine ilerlemişti (Givetash, 2018, s. 25). Dahası, Mısır'da üst düzey yetkililer, Hüsnü Mübarek ayaklanmasındaki aktivistlerin Fransa'daki Sarı Yelek Hareketi örneğini alabileceği endişesiyle 2011'de sarı yelek satışını kısıtlama kararı almıştır. Sarı yelek, polisin izniyle sınırlı bir şekilde satılmaktadır (Cömert, 2019, s. 21).

4.4.6. Hareketin Sonucu ve Analizi

Sarı Yelekliler Hareketi Fransa'nın on yıllardır gördüğü en kötü sivil kargaşayı ortaya çıkarmıştır. Söz konusu kargaşalar esnasında birçok insan hayatını kaybetmiş, yüzlerce kişi yaralanmış ve ülkenin kent merkezlerinde milyarlarca avroluk hasar oluşmasıyla sonuçlanmış ve bunun neticesinde Fransız hükümeti, bir noktada "ciddi şiddet" ve "demokrasi ve kurumları için muhtemel tehlikeler" konusunda uyarı da bulunmuştu.

Sarı yelekli protestocular, hareketlerinin başlamasından sonraki süreçte iniş ve çıkışlara rağmen Fransız siyasetinde bir güç olmayı başarmışlardır. Spontane ve görünürde örgütsel yapıları veya liderleri olmayan kırsal tabandan gelen bir protesto olarak Sarı Yelekliler, Fransız hükümetinin önemli politika değişikliğine ve tavizlerine yol açarak Fransa'daki siyasi manzarayı değiştirdiği söylenebilir. Diğer bir ifadeyle Sarı Yelekliler etkili bir şekilde mevcut Fransız düzenini sarsmıştır.

Sarı Yelekliler Hareketi'nin geleceği hakkında kesin bir yargıya varılamasa da Fransa'daki sosyal ve siyasi gelişmeler üzerinde ciddi bir etkisi olmuştur. Dahası diğer ülkelerdeki benzer protestolara ivme kazandırmıştır. Bu hareket, muhtemelen Fransız toplumunun ve diğer dünya toplumlarının hafızasında uzun süre yerini koruyacak ve etkileri hissedilmeye devam edecektir. Siyasi partiler veya sendikaların desteği ile ortaya çıkmayan bu oluşum, Fransa'nın, sessiz çoğunluğun uyanışı olarak görülmüş ve tahmin edilmesi zor sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Sarı Yelekliler Hareketi varlığını sürdüren bir toplumsal hareket olduğu söylenebilir. Katılımcı sayısının haftaya ve sayımı kimin yaptığına bağlı olarak 90.000 ila 1,3 milyon (polis sendikasına göre) ile 30.000 ila 280.000 (İçişleri Bakanlığı tahminleri; Paye, 2019) arasında değiştiği söylenmektedir. Gerçek sayı ne olursa olsun, Sarı Yelekliler Hareketi'nin yakın zamanda ortadan kalkmadığını söylemek mümkündür. Sarı Yelekliler 'in devam eden çekiciliğini açıklamaya yardımcı olan bir dizi gruplar arası ve grup içi süreçten bahsedilebilir. İlk olarak polis eylemleri Sarı Yelek protestolarının algılanan meşruiyetini artırmaktadır. İkincisi eşitsizlik mağdurları

arasında keskin bir şekilde çizilmiş sınırlar ve seçkinler (gruplar arası süreç) ve grup içi düzeyde dayanışma duygusunu artırmıştır. Birlikte, bu dinamikler Sarı Yelekli protestocular grubu içindeki uyumu daha da körüklemiş, böylece siyasileştirilmiş bir kimliği 'Sarı Yelekliler' olarak pekiştirerek, toplumsal eşitsizliği sürdürdüğü algılanan gruplara karşı seferberliği yönlendirme misyonu elde etmiştir.

4.4.7. Yeni Kamu Güvenliği Yasası ve Toplumsal Olaylar

2021 yılı Hükümetin polis memurlarına daha fazla yetki ve koruma sağlamayı amaçlayan tartışmalı bir güvenlik yasasını parlamentoya sunmasının ardından Paris, üst üste ikinci hafta sonu sokak protestolarıyla sarsılmıştı. Protestocuların vitrinleri kırması ve araçları ateşe vermesiyle şiddet olaylarına sahne olmuştu. 28 Kasım Cumartesi günü, tartışmalı yasayı protesto etmek için başkentte 46.000'den fazla kişi toplanmış çünkü Kamu güvenliği yasası protesto ve gösteri haklarını ciddi ölçüde kısıtlamıştır (Mori, 2021, s. 7).

Tasarı, diğer önlemlerin yanı sıra, belediye polis güçlerinin yetkilerini genişletmekte, polisin vatandaşları kamuda izlemek için insansız hava araçları kullanma yeteneğini de artırmaktadır. Polislere saldırmaktan suçlu bulunan kişilere verilen cezaları sertleştirmektedir. Küresel güvenlik yasasının 21 ve 22. maddeleri, polis ve jandarmaların vatandaşları kayıt etmek için vücut kameraları ve insansız hava araçları kullanmasına ve kaydedilen görüntülerin komuta merkezine canlı yayınlanmasına izin vermektedir (Breeden, 2021, s. 6).

Tasarının tartışmalara yol açan dikkat çekici maddesi, polisin kara ve hava kitlesel gözetimi düzenlemesine olanak tanırken; aynı zamanda polis memurlarının kayıt altına alınmasını kısıtlamakla ilgilidir. 24. madde, bir polis operasyonunda görev yapan bir polis ya da milis görevlisinin "yüz görüntüsünün veya başka herhangi bir kimlik unsurunun" yayınlanmasının, "fiziksel veya zihinsel bütünlüklerine zarar verme niyetiyle" yapılması halinde cezalandırılmasını öngörmektedir. Suçun cezası 1 yıla kadar hapis ve azami 45 bin Euro para cezası olacaktır (Coffey, 2021, s. 4).

Yeni Kamu Güvenliği Yasası, protestoların ne zaman, nerede ve nasıl gerçekleşebileceğine dair katı kurallar koyarak ve suçluları yüksek para cezalarıyla cezalandırarak protestoları sınırlandırmaktadır. Vatandaşlara karşı orantısız güç ve şiddet uygulayan polis memurlarının fotoğraflarını yaymak, tahliyeleri önlemeye

çalışmak veya önceden haber verilmeden protestolar yapmak için 45.000 Euro'ya kadar para cezasına çarptırılabilecektir. Ayrıca insanları gösterilere çağırmak için Twitter, Facebook veya Instagram kullanmak da para cezasına çarptırılabilir (Çağlar, 2020, s. 3).

Binlerce insan Paris'te ve Fransa'nın dört bir yanındaki şehirlerde yürümüştü, katılım tahminleri yetkililer ve aktivistler arasında büyük farklılıklar göstermiştir. Polis ülke genelinde toplam katılımı 34.000 olarak belirlerken, organizatörler 200.000'e yakın olduğunu belirmiştir. İçişleri Bakanı Gerard Darmanin, polisin ülke genelinde 24'ü Paris'te olmak üzere, 75 kişiyi tutukladığını, çıkan çatışmalarda 12 polis memuru ve milis görevlisinin yaralandığını ifade etmişti (Çağlar, 2020, s. 5).

Fransız polisinin bu protestoları sert bir şekilde ele alma biçimi, yalnızca polislik üzerinde incelemenin neden bu kadar gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Bu yasa, gazetecilerin polis şiddeti hakkında haber yapmasını engelleyebileceği gibi, bu durum son derece tehlikeli bir emsal teşkil edebilir. İnsan Haklarına, basın özgürlüğüne karşı ciddi bir darbe niteliğinde olduğu söylenebilir (Zecler, 2020, s. 3).

2022 Cumhurbaşkanlığı seçimleri de Sarı Yelekliler başta olmak üzere Fransız halkının, ikinci tur seçimleri öncesinde aşırı sağı protesto etmek için meydanlara çıkmasına neden olmuştu. Söylemleri "Kötü bir oy, öldüren bir oydan daha iyidir". Şeklinde olmuştu. Protestocular "aşırı sağa hayır" derken Emmanuel Macron'u da desteklemediklerini, fakat aşırı sağ rakibini saf dışı tutmak için mevcut cumhurbaşkanını desteklediklerini ve isteksizce oy kullanacaklarını ifade etmişlerdi. Emmanuel Macron, ikinci bir seçimde aşırı sağcı rakibi Marine Le Pen'i ekarte etmiştir. Bu durum Macron'u yirmi yıl sonra ikinci dönem kazanan ilk Fransa Cumhurbaşkanı yapmıştır. Fakat belirmek gerekir ki, bu seçimde aşırı sağ her zamankinden daha yakındı (Boyraz, 2022, s. 1).

İki aday arasındaki fark, açık bir zafer sağlayacak kadar büyük olsa da önceki anketlere göre daha küçük bir fark olarak değerlendirilebilir. Fransa İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre, Macron yüzde 58,5 ya da 18,8 milyon oy alırken, Le Pen yüzde 41,5 ya da 13,3 milyon oy aldı. 2017 seçimlerinde iki aday sırasıyla 20,7 milyon oy ile yüzde 66,1 ve 10,6 milyon oy ile yüzde 33,9 oy aldı. Bu noktada Sarı Yelekliler protestolarında sivillere uygulanan polis şiddeti ile koronavirüs salgının

siyasi ve ekonomik açıdan iyi yönetilememesinin, Macron'un güç kaybı yaşamasındaki temel faktörler arasında yer aldığı ifade edilebilir (Boyraz, 2022, s. 2).

Mevcut ekonomik krizi fırsata çevirmeyi bilen Le Pen fakirleşen halkın aşırı sola kaymasını engellemek adına kampanya süresince sosyalist vaatlerle seçmenin kararını etkilemeyi başarmıştı. Sarı Yelekliler Hareketi'nin sebebi olan akaryakıt fiyatlarını düşürmek adına sol partilerin vadettiği vergi indirimi, Le Pen'in önemli politikalarından biri oldu. Ayrıca emeklilik yaşını düşürmeyi ve asgari ücrete zam yapmayı da vadeden Le Pen böylelikle "zenginlerin Cumhurbaşkanı" olan Macron'a karşı önemli bir siyasetçi olarak kendini tanıtma fırsatı bulmuştur (Kavukçu, 2022, s. 3).

Son olarak Fransız seçmenin Macron'a inandığı için değil Le Pen'i cumhurbaşkanı olarak görmek istemediği için ikinci turda Macron'a oy verdiğini belirtmek önemlidir. İlk turda yüzde 28 ve ikinci turda yüzde 58 oy alan Macron açısından aradaki 30 puanlık fark, onu destekleyenlere değil Le Pen'i istemeyen insanlara aittir. Bu süreçte Macron'u başarılı kılan asıl faktör, ikinci tura giderken yaklaşık 19 milyon Le Pen karşıtını kendi etrafından toplayabilmesidir. Nitekim ikinci tur sonuçlarının belli olmasının ardından Macron'un "Birçok kişi aşırı sağı engellemek için bana oy verdi" ifadesi durumu açıkça ortaya koymaktadır (Boyraz, 2022, s. 3).

Sarı Yeleklilerin hareket süreci dikkate alındığında, kayda değer başarılar elde ettiğini söylemek mümkündür. Bu başarılardan biri olarak Macron hükümetinin mazot vergisini feshetmesi söylenebilir. Bu kayda değer sonuç, önemli çoğunlukta insanın neden her Cumartesi protesto etmek için kışın soğuğuna karşı koymaya devam ettiğini açıklama noktasında önemlidir. Katılımcıların siyasi tecrübelerinin yeterince olmamasına rağmen, göstericiler gerçek anlamda söz sahibi olabileceklerini fark etmiş oldular. (Grosman, 2019, s.12).

Sarı Yelekliler'in siyaseti demokratik olmayan olarak gördükleri partilerin ve kurumların kontrolünden alarak siyaseti geri alma girişimleridir. Della Sudda'nın belirttiği gibi, "Fransızların kendi kurumlarına ve anayasalarına ilgi göstermelerini sağlayan hareket, kendi başına dikkate değer bir başarıdır."

Sarı Yelekliler hareketini, çağdaşı hareketlerden özel kılan önemli nitelikler taşıdığı açıktır. Öncelikle, örgütlenme eksikliğine ve etkisiz liderliğine karşın protesto eylemlerini haftalarca sürdürmeyi başardı. İkincisi, şaşırtıcı bir şekilde geniş

kamuoyu onayına ve geniş medya kapsamına zarar vermeyen, şiddet içeren ve içermeyen taktiklerin benzersiz bir etkileşimini ortaya koymuştur. Hareketin, temelde mevcut siyasal kutuplaşmayı temsil ettiği açıktır. Aşırı sağ ve aşırı sol partilerin yükselmesi ve merkez partilerin çözülmesi Sarı Yeleklilerin Fransız siyasetine olan önemli etkileridir. Sarı Yeleklilerin, Fransız elitlere ve siyasilere son 20 yıldır kendilerini unutmuş olanlara 'biz varız' demenin bir yolu olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

4.5. George Floyd Protestoları

George Floyd'un 20 dolarlık sahte banknot kullanmaya çalıştığı yönündeki iddiasıyla, Mayıs 2020 de Minneapolis'te tutuklama sırasında bir polisin uzun süre ensesine diziyle basması sonucu hayatını kaybetmişti. George Floyd, ABD polisi tarafından öldürülen ilk ve tek siyah kişi olmasa da yavaş yavaş boğulduğu görüntüleri tüm dünyada hızla tepki toplamıştı. Ölümü, Florida'da silahsız bir Siyah genç olan Trayvon Martin'i vuran ve öldüren George Zimmerman'ın aklanmasının ardından 2013 yılında kurulan "Siyah Hayatlar Önemlidir Hareketi'nin desteği ile yeni protestolara yol açmıştı (Melendez, 2020, s. 6). Floyd'un öldürülmesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde Sivil Sivil Halklar Hareketi'nden bu yana en büyük ırk adaleti protestolarına yol açmıştır. Dahası, hareket bu ulusun sınırlarının çok ötesine ulaşmış ve ırkçılıkla küresel bir hesaplaşmaya ilham vermiştir (Doğru, 2020, s. 4).

Polis şiddetine, ülkenin tarihsel ve sistemik ırkçılığına karşı başlayan bir dizi protesto ve sivil ayaklanma formundaki kitlesel protestolar, uzun süredir devam eden sistemik ırksal eşitsizliklerin tezahürü olan bir dizi olayın ve birikmiş öfkenin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu Protestolar, polis şiddeti ve sistemik ırkçılığa karşı ülke çapındaki protestolarda şimdiye kadarki en geniş çaplı seferberliklerden biri olmuştur (Lankes, 2021, s. 2).

George Floyd, polis memuru Derek Chauvin'in tutuklama sırasında dokuz dakikadan fazla bir süre dizi ile boynuna baskı yapması sonucu öldüğü bilinmektedir. Yardım için yalvardığı ve nefes alamadığını söylediği bir video viral olmuştu. Ölümünden 48 saat sonra binlerce insan Amerika şehirlerinin sokaklarında yere yatıp "Nefes Alamıyorum" sloganları atarak olayı protesto etmişlerdi. George Floyd'un ambulans geldiğinde nabzının öncesinde durduğu belirtilmiştir ve yerel bir hastaneye götürüldükten kısa bir süre sonra öldüğü açıklanmıştı (Lankes, 2021, s. 3-6).

Bağımsız bir otopsi, Floyd'un sürekli basınçtan boğularak öldürüldüğünü açıklamıştı. Floyd ailesinin avukatı ise, ölümünün "beyne kan akışının olmamasına yol açan boyun ve sırt kompresyonu nedeniyle asfiksinin neden olduğu bir cinayet" olduğunu açıklamıştı. George Floyd un polis nezaretinde ölümü protestolara yol açan ilk Afro-Amerikalı olayı olmadığı gibi elde ettiği sonuç, yanıtın kalıcılığı ve yaygın olması gibi sebeplerden farklı olduğu söylenebilir (Doğru, 2020, s. 6).

Floyd'un öldürülmesinin ardından polis memurlarının siyahi şüphelilere karşı aşırı güç kullanmasına ve polisin hesap vermemesine karşı dünya genelinde protestolar düzenlenmişti. Protestolar cinayetten bir gün sonra Minneapolis'te başladı ve 50 ABD eyaletinin tümünde ve uluslararası ölçekte şehirlerde gerçekleşmişti. New York Times, Floyd'un öldürülmesinin ardından yaşanan olayları ve bununla ilgili videoyu "Amerika Birleşik Devletleri'nde Sivil Haklar döneminden bu yana en büyük protestolar" olarak nitelendirmiştir (BBC, Polisi haksız etmek gerçekten ne anlama geliyor, Erişim tarihi: 24.12.2022).

ABD genelinde ağırlıklı olarak beyaz olan şehirler ve kırsal topluluklar da dahil olmak üzere gösteriler gerçekleşmiştir. Yerel yönetimler, spor ve iş dünyası tavır almaya daha hazır görünmeyi tercih etmişlerdi, özellikle Minneapolis belediye meclisinin polis teşkilatını dağıtma sözü vermesi bu tavrın bir örneğidir. Ayrıca çok sayıda beyaz protestocu ve siyah aktivistlerle birlikte diğer etnik kökenlerden protestocuların katılımı, Black Lives Matter protestolarını bu sefer ırksal olarak daha çeşitli kılmaktadır (HABERTÜRK, George Floyd: bir yıl sonra, Erişim tarihi: 03.07.2020).

Amerika Birleşik Devletleri'nin dört bir yanında ortaya çıkan ve hızla büyüyen protestolar, kısmen siyah hayatlar önemlidir (BLM) hareketi tarafından koordine edilmiştir. Başlangıçta, ABD'de de on binlerce protestocu barışçıl bir şekilde meydanlarda yürümüş, ancak George Floyd'un ölümünden birkaç gün sonra bazı gösteriler şiddete dönüşmüştü. Birçok eyaletten yağma, vandalizm ve silahlı saldırı haberleri gündeme gelmişti. Lüks markaların yer aldığı mağazalar başta olmak üzere çoğu mağaza ve dükkânlar göstericiler tarafından talan edilmiş, arabalar ateşe verilmiş ve polisle çatışmalar yaşanmıştı. Bu yaşasan olaylar sonrasın hükümet yetkilileri, protestocuların iç terörizme yöneldiğini belirterek Ulusal Muhafızların seferber edilmesi karar vermişti. 34 eyalette 43 binden fazla ulusal muhafızı

protestolara karşı görevlendirilmiştir (Yürük, 2020, s. 3-4). CNN e göre protestolarda şiddet olayları ortaya çıkmaya başladıktan sonra 4.000'den fazla kişi tutuklanmıştır. Bunun sonucunda ABD Başkanı Donald Tump, askeri müdahaleyi düşündüğünü ifade etmiştir. Dahası 34 eyalette 43.000 Ulusal Muafız (National Guard) görevlendirilmiştir (Yürük,2020, s.4).

Washington DC'de gösterilerin tırmanmasının ve kontrol altına alınamamasının ardından iki gün boyunca sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti. Protestocular ile polisler arasında gerilim artmış ve James Madison'dan beri her başkan tarafından ziyaret edilen tarihi St. John Kilisesi'nin bodrum katı ve polis araçları ateşe verilmişti (Yürük, 2020, s. 5).

Diğer yandan, protestocular dünya genelinde ırksal adaletsizliği simgelediği düşünülen heykellerin kaldırılmasını ve ırkçılık karşıtı çabaların hızlandırılmasını talep etmeye başlamışlardı. Belçika'da başlayan protestolar sırasında protestocular, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ni sömürgeleştiren ve yönetimi altındaki milyonlarca Kongolu insanı öldüren Belçika Kralı II. Leopold'un sembollerini tahrip etmişlerdir. İngiltere'de göstericiler, 17. yüzyılda köle tüccarı olan Edward Colston'ın heykelini yıktılar. Londra protestolarının organizatörü Imarn Ayton o sırada CBS News'e verdiği demeçte, "Benim düşünceme göre İngiltere açıkça ırkçı bir ülke değil." "Örtülü ırkçı bir ülke. Bu yüzden ırkçılığımız konusunda çok daha incelikli ve kibarız." şeklinde düşüncesini ifade etmektedir (Shaw, 2021, s. 6).

Fransa'da protestocular, kökleri ABD'den farklı olan kendi ülkelerinin ırksal adaletsizlik ve polis vahşeti tarihine karşı meydanlara inmeye başlamıştı. Paris'teki binlerce protestocuya, 2016 yılında Floyd'a benzer koşullarda hayatını kaybeden Adama Traore'nin ailesi de katılmıştı. Üç polis memuru Traore'yi dizginlemek için ağırlığını onun üzerine koymuştu ve bir karakola götürüldükten sonra hayata döndürülememişti. Ölümü için herhangi bir suçlama yapılmamıştır. Almanya'da ise, ABD dışındaki en büyük protestolardan bazıları, kendi sömürge geçmişiyle ve ülkedeki ırkçılığa karşı duruşuyla hesaplaşma talebiyle gerçekleşti (Mark, 2020, s. 7). Son olarak, Kolombiya'da Floyd'un ölüm haberi, ülke içinde kötü üne sahip iki polis cinayeti ile desteklenmişti. 22 Mayıs 2020'de- Floyd'un öldürülmesinden birkaç gün önce, Anderson Arboleda adında genç bir Siyah adam, Pandeminin getirdiği sokağa çıkma yasağı kısıtlamalarını ihlal ettiği iddiasıyla polis tarafından

dövülerek öldürülmüştü. Protestocular, kısa süre sonra hem Arboleda hem de Floyd'un ölümlerinden etkilenen Bogota'daki ABD büyükelçiliğine yürümüşlerdi (ATLANTİK, George Floyd'u öldüren Amerika, Erişim tarihi: 19.05.2022).

Washington DC, Black Lives Matter hareketinin ulusal bir merkezi haline gelmişti. Şehir, Floyd'un ölümünden iki haftadan kısa bir süre sonra Beyaz Saray'ın yakınında Black Lives Matter Plaza'yı oluşturmuş ve günümüz de protesto ve aktivizm için düzenli bir toplanma alanı haline gelmiştir (Silverstein, 2021, s. 38).

Floyd'un ölümü ve ardından gelen protestolar, birkaç ay önce ortaya çıkan COVID-19 pandemisinin zemininde gerçekleşmişti. Birçok şehirde protestocular sokağa çıkma yasaklarını ihlal ederek protestolara katılmışlardı. (Silverstein, 2021, s. 32). Koronavirüs pandemisinin ortasında bir insanın öldürülmesi, hızla dünyaya yayılan kitlesel bir protestoya neden olmuştu. George Floyd'un 25 Mayıs 2020'de Minneapolis'te öldürülmesi, kısa sürede milyonlarca insanın katıldığı kitlesel gösterilere sahne olan bir öfke dalgasına yol açmıştı (

Diğer yandan, protestocular dünya genelinde ırksal adaletsizliği simgelediği düşünülen heykellerin kaldırılmasını ve ırkçılık karşıtı çabaların hızlandırılmasını talep etti. Belçika'da başlayan protestolar sırasında protestocular Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ni sömürgeleştiren ve yönetimi altındaki milyonlarca Kongolu insanı öldüren Belçika Kralı II. Leopold'un sembollerini tahrip etti. İngiltere'de göstericiler, 17. yüzyılda köle tüccarı olan Edward Colston'ın heykelini yıktılar. Londra protestolarının organizatörü Imarn Ayton o sırada CBS News'e verdiği demeçte, "Benim düşünceme göre İngiltere açıkça ırkçı bir ülke değil." "Örtülü ırkçı bir ülke. Bu yüzden ırkçılığımız konusunda çok daha incelikli ve kibarız." şeklinde düşüncesini ifade etmektedir.

Fransa'da protestocular, kökleri ABD'den farklı olan kendi ülkelerinin ırksal adaletsizlik ve polis vahşeti tarihine karşı yürüdüler. Paris'teki binlerce protestocuya, 2016 yılında 24. doğum gününde Floyd'a benzer koşullarda hayatını kaybeden Adama Traore'nin ailesi de katıldı. Üç polis memuru onu dizginlemek için ağırlığını koydu ve bir karakola götürüldükten sonra hayata döndürülemedi. Ölümü için herhangi bir suçlama yapılmamıştır. Almanya'da ise, ABD dışındaki en büyük protestolardan bazıları, kendi sömürge geçmişiyle ve ülkedeki ırkçılığa karşı duruşuyla hesaplaşma talebiyle gerçekleşti (Mark, 2020, s. 7).

Londra protestolarının organizatörü Imarn Ayton o sırada CBS News'e verdiği demeçte, "Benim düşünceme göre İngiltere açıkça ırkçı bir ülke değil." "Örtülü ırkçı bir ülke. Bu yüzden ırkçılığımız konusunda çok daha incelikli ve kibarız." şeklinde ifade etmiştir (NTV, İngiltere ve Hollanda'da George Floyd Protestoları, Erişim tarihi: 221,06. 2021).

Son olarak, Kolombiya'da Floyd'un ölüm haberi, ülke içinde kötü üne sahip iki polis cinayeti ile desteklenmiştir. 22 Mayıs 2020'de- Floyd'un öldürülmesinden sadece üç gün önce, Anderson Arboleda adında genç bir Siyah adam, koronavirüs sokağa çıkma yasağı kısıtlamalarını ihlal ettiği iddiasıyla polis tarafından dövülerek öldürüldü. Protestocular, kısa süre sonra hem Arboleda hem de Floyd'un ölümlerinden etkilenen Bogota'daki ABD büyükelçiliğine yürüdü.

Ölümler, çoğu şiddetli ve hatta ölümcül polis baskılarıyla sonuçlanan aylarca süren protestolara yol açtı. Kolombiya'da son zamanlarda eşitsizlik ve polis vahşeti protestoları sırasında, yerel eylemci gruplar en az 43 kişinin polis tarafından öldürüldüğünü söylüyor. 2.900'den fazla polis şiddeti vakası da rapor edilmiştir (Silverstein, 2021, s.10).

George Floyd'un ölümü ve ardından gelen protestolar, birkaç ay önce ortaya çıkan COVID-19 pandemisinin zemininde gerçekleşmişti. Birçok şehirde protestocular sokağa çıkma yasaklarını ve sokağa çıkma yasağını ihlal etmişti (Silverstein, 2021, s. 32).

4.5.1. George Floyd Protestoları ve Black Lives Matter Hareketi

Black Lives Matter, öncelikle bir mesajlaşma kampanyası olarak başlamıştır. George Zimmerman'ın, 17 yaşındaki siyahi genç Trayvon Martin'i silahla öldürmesi ve sonrasında beraat etmesine cevaben, üç aktivistin – Opal Tometi, Alicia Garza ve Patrisse Cullors – bu duruma tepkisiyle birlikte sosyal medyada protestolar başlamıştır. Sonra ki birkaç yıl içinde- Siyahların Hayatı Önemlidir bayrakları, hashtag'ler ve işaretler Siyahların yaşamlarını destekleyen yerel, ulusal ve hatta uluslararası protestoların ortak özellikleri haline geldikçe- bu mesajlaşma kampanyası, polis cinayetleri ve Siyahi insanlara karşı yapılan diğer vahşetlerden hesap sorulmasını talep eden merkezi olmayan bir sosyal hareket haline gelmiştir (Buchanan, 2020, s.4)

Mayıs 2020'nin sonundan günümüze kadar pandemi sırasındaki protestolarla ilgili konulara ABD'de yaşanan ırksal eşitsizlikler ve Black Lives Matter (BLM) hareketi hâkim olmuştu. BLM, 2012'de ırksal eşitsizliklere karşı mücadele eden hareketlerin enkarnasyonu olarak ortaya çıkmış ve protestolar polisin Afro-Amerikan vatandaşlarını yasadışı olarak öldürmesine tepki olarak gerçekleşmişti. Kuşkusuz hareket, George Floyd'un 25 Mayıs'ta öldürülmesinin ardından toplumsal tepkiler yoluyla önemli ölçüde daha fazla destek ve çekiş kazanarak yeni bir eylem nitelik kazanmıştı. Floyd'un ölümü üzerine başlayan protestolar ABD genelinde 550 lokasyonda gerçekleşmiş ve o zamandan beri günde ortalama 140 sokak protestosu ile yaklaşık 4.700 gösteri yaşanmıştı (Buchanan, 2020, s. 7).

Black Lives Matter, ABD tarihindeki en büyük sivil hareket olarak kabul görmektedir. 2013 yılında itibaren, çok sayıda Afro-Amerikalı vatandaşın, polis ve sistemin diğer uygulayıcıları tarafından öldürülmesinin sorumluluğunu talep etmek amacıyla ülke genelinde yerel BLM şubeleri kurulmuştu. BLM oluşumunun koordineli ancak merkezi olmayan bir çaba olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Son zamanlarda, hareketin organizasyon yapısı daha geleneksel ve hiyerarşik hale gelmiştir. BLM bölümleri hareketin liderlerini taban gruplarına karşı daha sorumlu olmaya yönlendirdiği için kamuoyu da değişim yoluna gitmektedir (Konadu, 2021, s. 5).

2013 yılından itibaren varlığını sürdüren BLM hareketi, ülke çapında tekrar gündeme getirmiş ve diğer ülkelerde de karşılık bulmasına yol açmıştır. Etkinliğini haftalardır sürdürmeye devam eden protestolar güvenlik güçleri ile halkı defalarca ve farklı şehirlerde karşı karşıya getirmiştir (Kara, 2020, s. 5). Medya çoğunlukla BLM'nin sokak protestolarına ve bunların vandalizm ve isyanlar gibi şiddetli sonuçlarına odaklanmıştır ancak sembolik eylemler, örneğin çevrimiçi eylemler, grafiti, anıt boyama ve diğerleri gibi farklı taktikler kullanılmıştır (Yoganathan, 2020, s. 13).

Özetle, George Floyd'un öldürülmesiyle tekrar gündeme gelen Black Lives Matter hareketi, Covid-19 pandemisinin ve protestoların devletler üzerinde ikiz bir baskı oluşturabileceğinin örneği niteliğindedir. 2013 yılından itibaren varlığını sürdüren hareket ülke çapında tekrar gündeme getirmiş ve diğer ülkelerde de karşılık bulmasına yol açmıştır. Etkinliğini haftalardır sürdürmeye devam eden protestolar

güvenlik güçleri ile halkı defalarca ve farklı şehirlerde karşı karşıya getirmiştir (Kara, 2020, s. 5).

4.5.2. Protestoların Sonucu ve Analizi

George Floyd'un polis şiddeti sonucu ölümü, ABD ve diğer ülkelerde ciddi tepkilere yol açmıştır. George Floyd'un bu küresel etkisi- Siyahların Hayatı Önemlidir protestolarının- dünyadaki hareketlere yön verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca düşünüldüğünde çoğu ülkenin kendilerine ait George Floyd'ları- polis vahşeti veya ırksal şiddet nedeniyle ölümü ulusal öfkeye neden olan bir insan- vardır. Öldürülmesinden bir yıl sonra birçok insan, temelde neyin değiştiğini sormaya başlamıştı. Bu sorular kısmen Amerika'da ırk eşitliği ve gerçek polis reformu olasılığı hakkındadır. Ancak aynı zamanda çevrimiçi kökenleri olan bir siyasi ve sosyal hareketin ABD ana akımına ne ölçüde girebileceğini ve gerçek değişimi ne ölçüde etkileyebileceği tartışmalı bir konudur.

Floyd'un öldürülmesinden bu yana geçen yıl, Black Lives Matter'a çevrimiçi ilgi istikrarlı bir şekilde arttığı gözlemlenmişti. 28 Ocak 2013 ile 30 Nisan 2021 arasında 50 milyondan fazla Twitter gönderisinin analizi, Floyd'un öldürülmesinin ardından Black Lives Matter için çevrimiçi desteğin artmasının kalıcı bir değişime, daha sesli ve ilgili bir çevrimiçi kamuoyuna yol açtığını belirtmişti. Black Lives Matter hareketinin politika ortamı üzerindeki etkisi belirsizliğini koruyor, ancak çevrimiçi varlığı şüphesiz daha güçlü bir konumda yerini almayı başarmıştı. (Wirtschafter, 2021, s. 5).

Washington, D.C., Black Lives Matter hareketinin ulusal merkezi olduğu kadar aynı zamanda protestoculara karşı ülkenin en kötü şöhretli baskılarının yapıldığı yer olma ününe sahiptir. Kolluk kuvvetleri, barışçıl protestocuları Lafayette Meydanı'ndan çıkarmak için göz yaşartıcı gaz ve isyan kontrol taktikleri kullandığında, eski Başkan Trump temizlenen caddeyi geçip tahrip edilmiş St. John Kilisesi'nin önünde bir İncil tutarak poz verebilmişti (Crutchfield, 2020, s. 4).

Bu olağanüstü ırksal hesaplaşma döneminde, halkın ırkçılığa ve polis vahşetine karşı tutumu da değişmektedir. En son Civiqs anketleri, Black Lives Matter'ı destekleyen Amerikalı seçmen sayısının George Floyd'un öldürülmesinin ardından yüzde 46'dan yüzde 53'e çıktığını göstermişti. Bu tutum değişikliği, ABD sokaklarında ve dünya çapında gösteri yapan milyonlarca savunucu ve müttefik tarafından ve eski Başkan

Trump ve bazı eyalet ve yerel yetkililerin çoğunlukla barışçıl protestoculara karşı emrettiği polis ve askerin aşırı güç kullanımıyla tetiklenmişti. Black Lives Matter ve müttefikleri, bu ırksal hesaplaşma anında bir Rubicon'u geçirmişlerdi. Bundan sonra yapılan şey, yalnızca Siyahların nasıl polise tabi tutulacağını değil, aynı zamanda toplumun tüm kurumları tarafından temel olarak nasıl görüldüğünü ve onlara nasıl davranıldığını ile ilgiliydi. (Crutchfield. 2020. s.6). BLM, Demokratları ulusal platformlarını ceza adaleti reformu gibi konuları içerecek şekilde yeniden yapılandırmaya zorlamış ve bu hareket, aktivist Chokwe Lumumba'nın Mississippi Jackson belediye başkanı olması gibi Siyah sol örgütçülerin kamu görevine seçilmesine katkıda bulunmuştu (Roberts, 2020, s. 5).

BLM nin kazanımlarından bir başka örnek olarak 2020'deki George Floyd gösterileri sırasında polis tarafından yaralanan protestoculara Denver'da bir sivil haklar anlaşmasında 14 milyon dolar tazminat verilmesi gösterilebilir. Üç haftalık bir duruşmanın ardından cuma günü bir jüri, Denver şehri ve ilçesinin 12 protestocunun Birinci ve Dördüncü Değişiklik haklarını ihlal ettiğini tespit ederek, jüri üyeleri, Denver'ın memurları gerektiği gibi eğitmediğini ve bunun da polisin davacıların anayasal haklarını ihlal etmesine neden olduğu yönünde karara varılmıştı (Rojas, 2021, s. 7).

BLM hareketinin polis yolsuzluğu konusundaki etkili ve yoğun çalışması Baltimore, Chicago, Ferguson ve Cleveland'da polis yolsuzluğunun yaygın bir şekilde varlığını doğrulayan dört ABD Adalet Bakanlığı raporunun yayınlanmasını teşvik etmiştir. Ayrıca, Siyah Hayatlar Hareketi'nin 50'den fazla siyah merkezli kuruluş tarafından kaleme alınan, çok gündemli bir dönüm noktası olan politika platformunu yayınlaması, hareketin geniş kapsamlı politika hedeflerini açıkça ortaya koymuştur. Bu başarıların bu kadar hızlı gerçekleşmesi de olağanüstü bir başarı olarak görülebilir (Rojas, 2021, s. 9).

Ayrıca, bir hareket olarak BLM'nin geniş kültürel etkisi oldukça fazla olmuştur. BLM, 21. yüzyılın örgütlenme çabalarında vazgeçilmez bir araç haline gelen aracılı seferberlik olarak adlandırılan şeyi popülerleştirmekten sorumlu hareket olarak değerlendirilmiştir. BLM, sosyal medya araçlarını kullanarak interneti bir kitle seferberliği aracı olarak başarıyla kullanan tarihteki ilk ABD sosyal hareketi özelliğine sahip olduğu açıktır (Roberts. 2018. s. 7).

4.6. Covid-19 (Sars Co-V2) Pandemi Protestoları

Protestolar, hükümetler ve vatandaşlar arasındaki anlaşmazlığı ifade etmenin en önemli yollarından biri olmuştur. Bununla birlikte, pandemi gibi küresel düzeyde bir acil durumda insanların protesto etme yeteneği belirsizlik barındırmaktadır. Söz edilen "yeni dönem" protestoların ilk örneklerinden biri İsrail'de, Netanyahu hükümetini sosyal mesafeyi koruyarak protesto eden bir grupta görülmüştü. Tel Aviv'de toplanan iki bin kişi kendilerini organize etmeyi başararak Rabin Meydanı'nı benekli bir görüntüye büründürdüler. Bu örnekler dünyanın diğer köşelerindeki protestocuları da duruma uyum sağlayarak gösterilerine devam etmeye teşvik etmişti. Şiddet içermeyen aktivizm türlerini araştıran bir grup akademisyen pandemi döneminde protestocular tarafında uygulanan yüze yakın yöntem belirlemişlerdir. Bunların arasında balkonlarda müzik çalmak veya çevrimiçi bildiri dağıtmak gibi tahmin edilmesi kolay aktiviteler olduğu gibi üç boyutlu yazıcılardan tıbbı malzeme üretmek gibi yeniliklerden de söz edilebilir. Çoğunlukla barışçıl olan bu eylemler güvenlik güçleri ile doğrudan bir çatışmaya yol açmasalar da COVID-19 önlemlerinin toplumsal hareketleri sonlandırmadığını ortaya çıkarmıştır (Kara, 2020, s. 6).

2019 yılından itibaren COVID-19 pandemisine yol açan SARS-CoV2 virüsünün yayılmasını engellemek için hükümetler, insanların hareketini ve virüsün bulaşmasını kısıtlamak için çeşitli seviyelerde sağlık önlemleri almak durumunda kalmıştı. Bu kısıtlamalara yanıt olarak, dünyanın çeşitli yerlerinde protestolar düzenlenmişti. Protestoların bir kısmı hükümetleri pandemiye karşı yeterince etkili davranmamakla eleştirirken, diğerleri önleyici tedbirlere karşı çıkarak bunların iptal edilmesi çağrısında bulunmuştur. 2021 Temmuz itibariyle Küresel Barış Endeksi kapsamında yapılan analize göre, dünya çapında pandemi ile bağlantılı, yaklaşık 100 ülke, Dünya Sağlık Örgütü'nün COVID-19'u küresel bir salgın olarak ilan etmesinden bu yana yaklaşık bir yıl boyunca ülke çapında sokağa çıkma yasağı ve evde kalma emirleri uyguladı. Ayrıca bu süreçte şiddet içeren yaklaşık 50.000 protesto gerçekleşmiştir. COVID-19 karantinaları birçok bölgede protestolara ilham vermiş ve 2020'nin sonlarından itibaren COVID-19 aşılarının dağıtımı da protestoların büyümesine yol açmıştır (Haddad, 2021, s. 6).

Pandemi ivmesinin hızlı yükselişi ekstra uygulamalar ve yasaklar getirilmesine sebep olmuştur. İlk süreçlerde maske, mesafe, sokağa çıkma yasakları ile başlayan süreç daha sonra sağlık hizmetlerine eklenen ek bütçeler, ticari etkinliklerin sınırlandırılması ve eğitime devam edilmemesi gibi uygulamalarla devam etmiştir. Tüm bu uygulamaların devamında asgari düzeyde de olsa güç kullanımı gerektirecek uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu nokta da oldukça yaygın olan, seyahat ve toplanma yasakları, karantina ve daha küçük bir grup ülke için geçerli olan olağanüstü hâl durumları örnek olarak gösterilebilir (Kara, 2020, s. 7).

Aşısız bireylerin veya yakın zamanda covid geçirmemiş bireylerin müze, bar gibi mekanlara girişini kısıtlayan covid tedbirleri daha fazla mekânda zorunlu hale getirilmiştir. Protestocular, hükümetin Covid-19 kısıtlamalarının kamusal yaşamın birçok alanında zorunlu hale getirilmesi planlarına tepki göstermiştir (Ellyatt, 2011, s. 2).

Bireylerin sosyal yaşam, iş hayatı ve seyahat gibi alışagelmiş yaşamlarının kısıtlanması sonucu meydanlarda toplanmalar ve protestolar ortaya çıkmaya başlamıştır. Kafeler, restoranlar ve barlar dahil olmak üzere konaklama gibi diğer sektörler de Bulgaristan, İtalya, Kosova, Meksika ve Karadağ dahil olmak üzere protestolar düzenlenmişti. Konaklama sektöründen bazıları pandemi sırasında hükümetlerin mali desteğinin olmaması nedeniyle protesto gösterileri düzenlerken, diğerleri sektörlerinin yeniden açılması çağrısında bulunmuştur (Furlong, 2021, s. 6).

Kamboçya, Laos, Hollanda, Panama, Peru, Tayvan ve Tacikistan gibi ülkelerde hazır giyim ve teknoloji imalatı, lojistik, ulaşım, inşaat ve madencilik gibi sektörlerdeki işçiler protestolar düzenledir. Bu protestolar, maaşların ödenmemesi, COVID-19 işyeri koruma önlemlerinin eksikliği, insanlık dışı çalışma koşulları ve pandemi sırasında istihdam eksikliği gibi bir dizi sorunla ilgili olarak düzenlenmişti (Furlong, 2021, s. 7).

Diğer ekonomik, sosyal ve kültürel haklara yönelik protestolar 33 ülkede meydana gelmişti. Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Yunanistan, Japonya ve Sırbistan'ın da aralarında bulunduğu ülkelerde bazı veliler, öğretmenler ve öğrenciler pandemi sırasında okulların kapatılması, çevrimiçi öğrenme ve güvenlik önlemlerinin iyileştirilmesi çağrısında bulunurken, diğerleri okulların ve üniversitelerin yeniden

açılması çağrısında bulunmak amaçlı protestolar gerçekletirilmişti (Levina, 2021, s. 13).

Afganistan, Şili, Honduras, Hindistan, Kazakistan, Kuzey Makedonya, Güney Afrika ve Venezuela gibi ülkelerde gıda güvensizliği, yoksulluk ve işsizliğe karşı protestolar düzenlendi. Kolombiya'daki bir protesto sırasında kullanılan "Açlık karantinaya girmez" mesajı, başta dışlanmış gruplardaki insanlar olmak üzere birçok kişinin pandemi sırasında yaşadığı sert ekonomik sonuçlara işaret etmektedir (Moulson, 2021, s. 6).

Aralarında Avustralya, Fransa, İtalya ve Yunanistan gibi Avrupa ülkelerinin de bulunduğu onlarca ülkede çok sayıda kişi protesto eylemlerine katılım sağladı ve daha fazla insanı aşı yaptırmaya teşvik etmeyi amaçlayan COVID-19 tedbirleri protesto edilmişti. Aşısızlara yönelik hükümet yaptırımlarına karşı çıkan olaylarda halk polisle şiddetli çatışmalar yaşamıştı. Hollanda'da, ocak ayının sonlarında İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk kez sokağa çıkma yasağı uygulandı ve sokağa çıkma yasağı getirilmesine karşı şiddetli protestolarla ilgili ülke çapında 500'den fazla tutuklama gerçekleşmişti. Dahası, Belçika, Avusturya, Macaristan, İspanya ve Danimarka'da pandemi kısıtlamalarına özellikle karantina uygulamalarına karşı protestolar düzenlenmişti (Sibley, 2021, s. 5).

Hollanda'da karantina kurallarına karşı şiddet içerikli protesto eylemleri gerçekleşmiştir. Rotterdam'daki protestoların şiddete dönüşmesi ve polisin ateş açmasından sonra Lahey'de insanlar polise havai fişeklerle ve bisikletleri ateşe vererek karşılık vermişlerdi. Rotterdam da yaşanan isyanların sonucu olarak, Lahey'deki çeşitli mahallelerde sorunlar yaşanmış ve diğer küçük Hollanda kasabalarında konuya dair kargaşa raporları hazırlanmıştır. Rotterdam belediye başkanı tarafından" şiddet cümbüşü" olarak nitelendirilen gösterilerin ardından 50′den fazla kişinin tutuklandığı açıklamıştı. Sidney'de izinsiz bir yürüyüşten sonra düzinelerce protestocu tutuklanmış ve bakan katılanları "moronlar" olarak nitelendirirmiştir. Organizatörler bu protestoyu bir özgürlük mitingi olarak adlandırmıştı. Katılımcılar, "Avustralya'yı Uyandırın" ve "Bataklığı Boşaltın" yazılı pankartlarla protestoları sürdürmüşlerdi (Sharma, 2021, s. 7).

Avusturya'nın mevcut COVID-19 dalgası nedeniyle dördüncü ulusal kilitlenmesine girmesinin ardından Viyana'da gerçekleşen protestolar büyümüştür. İnsanlar, evden

çalışma şartına ve zorunlu olmayan dükkân kapatılmaları kabul etmemişlerdi. Viyana'daki göstericilerin arasında aşırı sağcı sözde Kimlik Hareketi'nin üyeleri vardır ve aşırı sağ Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) web sitesinde mitingleri desteklemiştir. Aşırı muhafazakâr Katolik cemaatinin üyelerinden de protestolara destek v Batı Afrika ve Kanada'da EBOLA ve SARS'ın patlak vermesi sırasında, Batı Afrika ve Kanada'da benzer protesto ve damgalama kalıpları gözlemlenmişti. Güney Afrika Cumhuriyeti ve Hindistan'da sokağa çıkma yasaklarının uygulanması ciddi oranda şiddet uygulanması sonucu baskılanmıştır. Güney Afrika'da yaşananlar ordunun iç güvenlik amacıyla kullanılması sorununu tekrar gündeme taşıdı. İlginç bir örnek olarak Filipinler devlet başkanı karantinaya uymayanlara ateş açmakla tehdit edip ülke çapında 17000 kişinin gözaltına alınma kararını vermiş olması kabul edilebilir (Zwet, Barros & Engers. 2022. s. 3)

Brüksel başta olmak üzere birçok Avrupa şehrinde, on binlerce kişi Covid-19 tedbirlerini protesto etmek için meydanlarda toplanmıştır. Hollanda'da karantina kurallarına karşı şiddet içerikli protesto eylemleri gerçekleşmiştir. Rotterdam'daki protestoların şiddete dönüşmesi ve polisin ateş açmasından sonra Lahey'de insanlar polise havai fişeklerle ve bisikletleri ateşe vererek karşılık vermişlerdir. Rotterdam'daki isyanlardan sonra, Lahey'deki çeşitli mahallelerde sorunlar yaşanmış ve diğer küçük Hollanda kasabalarında kargaşa raporları hazırlanmıştır. Rotterdam belediye başkanı tarafından" şiddet cümbüşü" olarak nitelendirilen şiddetli gösterilerin ardından 50′den fazla kişi tutuklanmıştır. Sidney'de izinsiz bir yürüyüşten sonra düzinelerce protestocu tutuklanmış ve bakan katılanları "moronlar" olarak nitelendirmişti. Organizatörler protestoyu bir özgürlük mitingi olarak adlandırmıştı. Katılımcılar, "Avustralya'yı Uyandırın" ve "Bataklığı Boşaltın" yazılı pankartlar taşıdılar. Polisin bazı protestoculara karşı göz yaşartıcı gaz ve tazyikli su kullandığı Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un aşısız insanlar için restoranlara ve kamusal alanlara erişimi büyük ölçüde azaltacak sağlık kartına karşı ülke çapında protestolarda yaklaşık 160.000 kişi sokaklara çıkmıştı (Sharma, 2021, s. 7).

Avusturya, Hırvatistan ve İtalya'da da öfke yeni seviyeye tırmanırken binlerce gösterici sokaklarda toplanmıştır. Protestocular, biber gazı ve tazyikli suyla müdahale eden polis memurlarına havai fişek ile karşılık vermişlerdir. Protestocular

aşı olmayı reddeden bireylerin, restoran ve eğlence mekanlara girmesini engelleyen COVID-19 önlemlerinin kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Avusturya'nın mevcut COVID-19 dalgası nedeniyle dördüncü ulusal kilitlenmesine girmesinin ardından Viyana'da protestolar büyümüştür. İnsanlar, evden çalışma şartına ve zorunlu olmayan dükkân kapatılmalarına karşı çıkmaktadır. Viyana'daki göstericilerin arasında aşırı sağcı sözde Kimlik Hareketi'nin üyeleri vardır ve aşırı sağ Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) web sitesinde mitingleri desteklemiştir. Aşırı muhafazakâr Katolik cemaatinin üyelerinden de protestolara destek vermişlerdir (Censolo & Morelli, 2020, s. 7).

Sağlık kaygısı ve seferberlik algısının ön plana çıktığı bir dönemde kitlesel protesto hareketlerinin devam etmesi devletler ve hükümetler tarafından öngörülemeyen bir durum olmuştur. Cezayir ve Çin gibi birkaç ülke insanların hareketliliğinin azalması durumunu fırsat olarak görmüş ve devam eden sokak muhalefetini bastırmaya çalışmışlardı. Bu iki ülke yönetimleri kısa süre içinde başarılı olmuş olsa da COVİD-19 protestolarının mücadele eden hükümetlere fayda dahi sağlayabileceği intibası ortaya çıkarmıştır. Bunun nedeni popülasyonun büyük çoğunluğu sağlık ve aktivizm arasında bir seçim yapmak durumunda kaldığında öncelikle sağlık konusunu tercih edecek olmasıdır (Kara, 2020, s. 2).

Covid-19 pandemisi, sağlık alanında olduğu kadar şiddetli ve geniş kapsamlı yansımaları ile dünya genelinde hissedilen bir sosyal ve ekonomik bir kriz özelliğine sahiptir. Pandemi, yaşama ve çalışma başta olmak üzere yaşamımızın her alanını inkâr edilemez bir biçimde değiştirmiştir. Toplumsa hareketler de bu değişimden payını almıştır. Pandemi ve onun siyasi ve sosyal sonuçları, sosyal hareketlere çeşitli şekillerde zorluklar getirmektedir. Sokağa çıkma yasağı ve kısıtlamalar, sokak protestoları gibi birçok önde gelen seferberlik biçimini karmaşık hale getirmiştir. Bu tür zorluklar bazı durumlarda terhis olmaya yol açarken, diğer durumlarda çevrimiçi protestolarda olduğu gibi yeni örgütlenme ve seferberlik biçimlerine yol açmıştır. Ayrıca, fiziksel mesafe, yaygın örgütlenme biçimlerini, çerçevelemeyi ve kimlik oluşturmayı çeşitli şekillerde karmaşık hale getirmektedir (Kara, 2020, s. 6).

Meydana gelen protestolar ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir ancak dünya genelinde protestocuları motive eden bazı ortak faktörler belirlenmiştir. Ekonomik problemler ortak faktörlerden nispeten en önemlisi olarak görülebilir. Çalışamayan

ve gelirlerini kaybeden milyonlarca insan için COVID-19 kısıtlamaları/kilitlenmeleri mali açıdan yıkıcı olmuştur. Uluslararası Para Fonu (IMF) küresel salgının başlangıcından bu yana büyük ekonomilerde işsizlik oranın arttığı ve küresel ekonominin 2020'de yüzde 4,4 küçüldüğünü belirtmiştir. Özellikle kısıtlamaların/karantinaların finansal etkisi, insanların uzaktan çalışabilme olasılığının daha düşük olduğu ve bireylerin ve de işletmelerin kayıpları karşılamak için yeterli birikime sahip olma olasılığının daha düşük olduğu gelişmekte olan ekonomilerde keskin şekilde hissedilmiştir. Örneğin Lübnan'da, hükümetin sokağa çıkma yasağı getirmesinin ardından protestocular, hükümetin vatandaşlara daha fazla mali destek sağlamasını talep ederek sokaklara çıkmışlardır. Mali zorluklar Latin Amerika'daki protestoları da tetiklemiş ve karantina uygulanmasından sonra Peru ve Meksika'da protesto gösterileri düzenlenmiştir. Mexico City'deki restoran çalışanları, yenilenen sokağa çıkma yasağını tencere eylemi ile protesto etmişlerdir (Dorati, 2021, s. 3).

Protestolar, oldukça geniş bir geçmişe sahip ve çeşitli nedenlerden ilham alan protestocularla birlikte, ölçek, motivasyon ve tür bakımından çeşitlilik göstermiştir. Başlıca itici güçlerden biri, işletmelerin uzun süre kapanmak zorunda kalmasının neden olduğu ve özellikle konaklama endüstrisindeki geçici işçiler arasında yaygın işsizliğe yol açan ekonomik sıkıntı olmuştur. Gelecekle ilgili belirsizlik ve kontrol eksikliği hissi, komplo teorilerine (COVID -19'un bir aldatmaca olduğu ve hükümetlerin krizi kasten yarattığı gibi), aşı karşıtı inançlara inanma eğilimine yol açmıştır. Aşılama ve vatandaşların hareketlerinin kısıtlanması, hükümetin insanları kontrol etme planının bir parçası olduğu yönündeki bir teoridir. COVID-19 yanlış bilgisinin yayılması, bazı ülkelerdeki protesto hareketlerinde itici bir faktör olmuştur ve bazı organizatörler protestolardan gelir elde etmiştir (Dorati, 2021, s. 6).

Kontrol eksikliği, protestoların ve huzursuzluğun ortaya çıkmasında önemli bir faktör olarak kabul edilebilir. Kısıtlamalar/kilitlenmeler bireylerin günlük yaşamlarında aksamalar, kontrol eksikliği ve bunalım duygusu ortaya çıkarmıştır. Çünkü bireyler bir durum üzerinde kontrolleri olmadığını hissettiklerinde veya belirsizlik hissettiklerinde kendilerine güvende hissetmez ve daha sıkıntılı bir ruh haline bürünürler (Dorati, 2021, s. 5).

Son olarak belirsizliğin kullanımı protesto hareketlerinin ortaya çıkmasında etkili bir faktör olmuştur. Pandemi sürecinin başlangıcından itibaren insan sağlığı ile ilgili doğruluğu geçerli olmayan bilgiler sosyal medyada yayılmaya başlamıştır. Virüsün kökenine ilişkin teoriler, olası çareleri ve yayılmasını kontrol altına almak için tasarlanmış önlemler sanal mecrada paylaşılmıştı. Aşı kullanımına karşı çıkanlar dahil olmak üzere çeşitli insan gruplarının virüs ve aşılar hakkındaki belirsizliği kendi güçlerini artırmak için bir fırsat olarak kullanmaya çalıştığı karantina protestolarında da yanlış bilgiler ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ortaya atılan teorilerinin çoğu, iki temelsiz söylemden oluşmaktadır. Birincisi, COVID-19 bir aldatmaca olduğu veya mevsimsel gripten daha kötü olmadığı yönündeki iddiadır. Bu iddianın nedeni hükümetler bu krizi güçlerini artırmak için üretmiştir. İkincisi, virüsün hükümetler ve işletmeler tarafından güçlerini artırmak için bir komplonun parçası olarak kasıtlı olarak serbest bırakılmasıdır (Burges, 2021, s. 3).

Bristol Üniversitesi ve King's College London tarafından yakın zamanda yürütülen bir Birleşik Krallık araştırması, ankete katılanların yüzde 8'inin "Bill Gates'in insanlara mikroçipler yerleştirebilmesi için koronavirüse karşı toplu bir aşı programı istediğine" inandığını ortaya koymuştur (Burges, 2021, s. 4).

COVID-19 önlemlerine karşı gelişen protestoların, eklektik bir insan karışımı profili çizmiştir. Bu durum politik görüşleri olmayanlar, devlet karşıtı olanlar, ezoterik ve/veya aşı karşıtı olanlar şeklinde ifade edilebilir. Belçikada bulunan Leuven Katolik Üniversitesi siyaset bilimi profesörü Marc Hooghe, Alman kamu yayıncısı ZDF'de Belçika'daki gösterileri Fransa'nın 'sarı yeleklileri' hareketiyle karşılaştırarak, "hepsinin kendi motivasyonları olan çok farklı sosyal grupların bir kombinasyonunu" olarak nitelendirmektedir (Silverman, 2021, s. 11).

Almanya'da, yaklaşık 300 protestocu COVID -19 kısıtlamalarını protesto etmek için Berlin'deki bir ana meydanda bir araya gelmiş ve bu durum birçok protestocunun tutuklanmasıyla sonuçlanmıştır. Almanya Siegen Üniversitesi'nden sosyolog Johannes Kiess DW'ye verdiği demeçte, "Onları birleştiren şey, yalnızca COVID-19 politikalarıyla değil, aynı zamanda demokrasiyle, siyasi kurumlarla da olan hayal kırıklığıdır. Eski kültüre sahip çevrelerde modern karşıtı tutumlar da bir rol oynuyor." demiştir.

Hollanda'da ortaya çıkan protesto gösterilerinde ise polisin tazyikli su kullanması ve uyarı ateşi açması sonucu iki kişi yaralanmıştır. Ülkede artan vakalar arasında uygulanan kısmi Covid yasaklarına itiraz eden göstericiler, havai fişek ve taş atarak direniş göstermişlerdir. Ayrıca bir polis aracını ateşe vererek olayların şiddetini artırmışlardır. Birçok Hollandalı, dükkanların, barların ve restoranların akşam 8′de kapanmaya zorlanmasına ve karantina önlemlerine karşı çıkmışlardır (Chappell, 2021, s. 13).

Kanada genelinde uluslararası köprülerin ablukasını kapsayan ve küresel olarak benzer protestolara ilham veren aşı zorunlulukları ve COVID-19 kısıtlamalarına yönelik bir huzursuzluk dalgasının parçası olan Quebec City, Toronto, Winnipeg, Saskatchewan ve Edmonton'da gösteriler yerel düzeyde beklenirken katılım oldukça yüksek olmuştur. Quebec City, Ulusal Meclis önünde sağlık kurallarına karşı planlanmış bir "festival" beklentisiyle polis teşkilatına daha fazla yetki verme kararı almıştır. Belediye Başkanı Bruno Marchand yaptığı açıklamada, kentin yürütme komitesi tarafından polise trafik, park ve sokak kapanışlarını kontrol etme yetkisi veren ve de parklarda, kamusal alanlarda alkol tüketme yasağını geri getiren iki yeni belediye düzenlemesinin kabul edildiğini bildirmiştir (Bleich, 2021, s. 9).

Covid-19 pandemisi, sağlık alanında olduğu kadar şiddetli ve geniş kapsamlı yansımaları ile dünya genelinde hissedilen bir sosyal ve ekonomik bir kriz niteliğine haizdir. Pandemi, yaşama ve çalışma başta olmak üzere yaşamımızın her alanını inkâr edilemez bir biçimde değiştirmiştir. Sosyal hareketler de bu değişimden payını almıştır. Pandemi ve onun siyasi ve sosyal sonuçları, sosyal hareketlere çeşitli şekillerde zorluklar getirmektedir. Sokağa çıkma yasağı ve kısıtlamalar, sokak protestoları gibi birçok önde gelen seferberlik biçimini karmaşık hale getirmiştir. Bu tür zorluklar bazı durumlarda terhis olmaya yol açarken, diğer durumlarda çevrimiçi protestolarda olduğu gibi yeni örgütlenme ve seferberlik biçimlerine yol açmıştır. Ayrıca, fiziksel mesafe, yaygın örgütlenme biçimlerini, çerçevelemeyi ve kimlik oluşturmayı çeşitli şekillerde karmaşık hale getirmiştir (Cook, 2021, s. 13).

Aynı zamanda, pandemi çeşitli yeni protesto koalisyonlarına ve aktivist ağlarına yol açmaktadır. Covid-19 ve sonuçları, pandemi bağlamında yeni endişeler ve aciliyetler ortaya çıktıkça, birçok hareketi konu odaklarını, çerçevelerini ve merkezi muhataplarını yeniden formüle etme zorluğuyla karşı karşıya getirmektedir. Bu

nedenle, pandemi tüm krizler gibi hareketler için önemli zorluklar yaratırken, kemer sıkma, ırkçılık, iklim değişikliği ve gözetim gibi daha uzun süredir devam eden sorunları yeniden çerçevelemek için yeni fırsatlar da sunmaktadır. Ayrıca, liderlik ve pandemiye karşı devlet müdahalesindeki demokratik açıkları ele almak için harekete geçirilen hareket ağlarının yeniden canlandığını söylemek mümkündür. Acil çevreleme önlemleri hafifletildikten sonra bile, pandemi, seferberliğin gerçekleştiği sosyal ve politik bağlamı önemli ölçüde değiştirmiş olacaktır. Rasyonel önlemler alınmadığı takdirde, salgın sonrası dönemde artan eşitsizlikler ve insanların yaşam koşullarının kötüleşmesi sonucunda toplumsal protestolarda artış yaşanması muhtemel görünmektedir. Bu sorunlar, önümüzdeki aylarda toplumsal huzursuzluk dalgalanmaları nedeniyle son derece karmaşık durumlarla karşı karşıya kalınacağına işaret etmektedir.

5. SONUÇ

Kapitalist sistemin karşı karşıya kaldığı ekonomik krizler ve mevcut mücadele anlayışının toplumsal yığınlar tarafından yetersiz görülmesi, yeni toplumsal hareketleri bir alternatif olarak ortaya çıkarmıştır. 1968 Hareketi ile birlikte başlayan bu süreç, bir yandan geleneksel emek hareketinin eleştirisini gerçekleştirirken; diğer yandan dinamik bir yapı içerisinde gelişimini sürdürmüştür. Kimlik hareketleri ile başlayan bu süreç, 1990'lı yılların sonundan itibaren uluslararası düzeyde örgütlenme girişimleri ile devam etmiştir. Ancak 2008 Krizi, uluslararası girişimlerin eksikliklerinin daha görünür olmasını sağlamış ve böylece yeni toplumsal hareketlerin üçüncü gelişim dalgası olarak görülen örnekler ön plana çıkmıştır.

Dünya genelinde çeşitli mobilizasyonlarla başlayan ve hızla çeşitli ülkelere yayılarak hem birbirlerine oldukça benzer tarzda ve hem de her ülkenin yerel bağlamının etkisi altında birtakım farklılıklar içeren meydan hareketlerine yer veren mevcut çalışma, bu hareketlerin ne ölçüde yeni bir toplumsal hareket türü ortaya koyduğuna odaklanmıştır. Meydan hareketlerinin eski ve yeni olarak kategorize edilen toplumsal hareketler ile birtakım benzerliklerine karşın, her iki hareket türünden de farklılaştığı ifade edilmiştir.

2010 yılı sonrası ve günümüze kadar olan süreç toplumsal hareketlerin ve çatışmaların yoğun olarak tezahür ettiği bir dönem özelliği taşımaktadır. Arap Baharı protestoları, Hindistan, Irak, Lübnan, Yunanistan, İspanya, Fransa ve Latin Amerika'da ortaya çıkan protestolar bu durumun ürünleridir. Benzer motivasyonlarla ve taleplerle farklı ülkelerde ortaya çıkan bu hareketleri önceki hareketlerden önemli ölçüde farklılıklar taşımaktadır. Eylem repertuvarları, talep bileşenlerinin heterojenliği ve söylemleri açısından önceki hareketlerden dikkat çekici ölçüde farklılık göstermektedir. Eski ve Yeni toplumsal hareketlerden farklı nitelikler, motivasyonlar ve talepler taşıyan meydan hareketleri de bu çalışmanın odak noktası olmuştur. Kendisinden önceki hareketlerden, önemli ölçüde farklılıklar taşıyan bu hareketlerin belli ölçüde benzerlik taşıdığı da söylenebilmektedir.

Toplumsal hareketlerin tarihsel süreç içerisinde yaşadığı değişim/dönüşüm çerçevesinde meydan hareketleri olarak kavramsallaştırılan sosyal hareketler; bu

çalışmanın ana temasını oluşturmuştur. Meydanlar hareketi olarak adlandırılan şey, kamusal alanı müşterekler olarak yeniden icat eden kolektifleştirme pratikleriyle karakterize edilmektedir. Meydan hareketlerinde bireyler, yalnızca adalet ve doğrudan demokrasi talep etmekle kalmıyor, aynı zamanda geçici yeni dayanışma ve eşitlikçi örgütlenme biçimleri de oluşturmaktadırlar.

2010 yılı sonrası ortaya çıkan ve gündemi uzun süren işgal eden İspanya Indignados Hareketi ve Fransa Sarı Yelekliler Hareketi ‘‘meydan hareketleri’’ kavramı bağlamında örnek olay olarak incelenmiştir. Bu hareketleri ortaya çıkış motivasyonları, katılımcı profilleri, talepleri, örgütlenme yapıları ve söylemleri çerçevesinde, eski ve yeni toplumsal hareketlerden farklı bir hareket türü olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Meydan hareketlerinin eski ve yeni toplumsal hareketlerle olan benzerlik ilişkisi, toplumun farklı alanlarında ortaya çıkan tikel talepleri temsil etmesi ve bu talepleri eklemleyerek ilerlemesi şeklinde ifade edilmektedir. Eski hareketlere olan benzerliği ise, toplumu ikiye bölen bir çatışma ortamında ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle meydan hareketlerinin eşitlik inancıyla motive edildiği belirtmek gerekmektedir. Liberal temsili demokrasinin dar eşitliği değil, “kararların sonucunu belirlemede gücün eşitliğine atıfta bulunan geniş bir eşitlik ve sınıf sistemi, vatandaşların demokratik sistem içinde eşit olarak muamele görme kapasitesini ciddi şekilde sınırlamaktadır.

Meydanlardaki hareketler, kapsayıcı karar alma sistemleri ve merkezi liderlikten kaçınma yoluyla eşitliği garanti altına almaya çalışmış, bunun yerine hareketlerin birden fazla kişinin liderlik rolleri oynayabileceği liderliği vurgulamaktadır. Bu kesişen güç anlayışı, ekonomik sistemden siyasi yolsuzluğa, cinsiyet eşitsizliğine ve iklim değişikliğine kadar uzanan şikayetlerinde ele aldıkları konularda da belirgin olarak görülmektedir.

Meydan hareketlerinin bulundukları yere ve onları etkileyen belirli yerel konulara göre farklı odakları görülmektedir. Bununla birlikte, hareketin ortak bir endişesi, artan küresel ekonomik eşitsizlik ve birçoğunun temsili demokrasinin yapılarını baltalayan olarak gördüğü büyük finansal kurumlar ile hükümetler arasındaki vatandaşa yansıtılmayan anlaşmaların varlığı hareketlerin ortaya çıkış nedenlerindendir.

Hareket, (çoğunlukla kentsel) kamusal alanların işgalleri ve protesto kampları ve doğrudan demokrasi, halk meclisleri ve konsensüs karar alma süreçlerinin kullanımı ile karakterize edilmektedir. Aynı zamanda, adaletsizliğe karşı çeşitli mücadeleler ve bir dizi ortak siyasi uygulama arasındaki küresel yakınlıkları ifade eden meydanların işgal edilmesi teriminin dünya çapında yaygınlaşmasıyla da özdeşleşmektedir.

Bu hareketler, farklı sosyal ve kültürel geçmişlerden, farklı siyasi taleplerden insanların ortak bir paydada buluştuğu bir atmosfer oluşturulmuştur. Yaşam kalitelerini iyileştirmek ve kamusal alan haklarını geri almak hareketin hedeflerindendir. Çeşitli ve eşzamanlı gösteriler arasında birbirini takip eden uygulamaların ortak özellikleri belirlenmiştir. Bunlar merkezi açık kamusal ve yarı kamusal alanların uzun süreli işgali; ikinci olarak, sosyal ve ekonomik eşitsizliğin ele alınması gibi evrensel değişim talepleri; üçüncüsü, açık bir kolektivite ihtiyacı olan meclisler gibi yatay organizasyon yapılarının kullanılması olarak ifade edilebilmektedir.

Küresel düzeyde başlayan meydan hareketleri, eylem ve söylem biçimleriyle küresel bir karşı çıkışta bulunmuştur. Meydan hareketleri, toplumsal muhalefetin güçlü bir şekilde kamuoyu oluşturabileceğini ve devrimci olmasa da reformist amaçlarla toplumsal dönüşüm talep edebileceğini açık şekilde göstermiştir. Kapitalizmin krizi karşısında bu hareketler sosyalist ya da totaliter yönelimleri değil, sosyal adalet düşüncesini ön plana çıkartmıştır.

Eski ve eni toplumsal hareketlerle ilgili çalışmaların genelinde, önemli olanın yalnızca hareketlerin amaçlarına ulaşması olmadığı belirtilmektedir. Yapılan çalışmalarda bu hareketlerin başka bir dünyanın mümkün kılınması konusunda alternatifler sunup sunmadığının da dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu gerçekten yola çıkarak meydan hareketleri kimi alanlarda önemli etkiler ve dönüşümler yaratamasa da birçok konuda sunduğu alternatiflerle ve sağladığı etkinlikle yeni toplumsal hareketlerin güncel örnekler içerisinde önemli bir yerde konumlanmaktadır.

Mevcut çalışmanın güncelliği bağlamında COVİD-19 protestoları ve George Floyd Protestolarına da yer verilmektedir. COVID-19 salgını, dünyanın tüm bölgelerinde yaşamın tüm alanlarını ve toplumu sarstı. COVID-19 koşullarında eşitsizlikler ana odak noktası haline gelmektedir. Küresel salgın, ‘hızlandırılmış otoriterlik’, ırksal

eşitsizlikler, kadın haklarını kısıtlama baskısı, göç hareketlerinin engellenmesi ve biyopolitikaya tabi kontrollerin sıkılaştırılması gibi olguları pekiştirmektedir. Toplumsal hareketler, milyonlarca vatandaşı evde kalmaya ve 2019'da demokrasi ve sosyal adalet için kitlesel yurttaş protestoları dalgasına son vermeye çağıran karantina önlemlerinden derinden etkilemektedir. Ancak, toplumsal hareketler tarafından geliştirilen daha az görünür faaliyetlere daha yakından bakıldığında, sosyal adalet hareketlerinin beklenmedik koşullara uyum sağladığı ve bu zorlu dönemde aslında çok aktif olduğu görülmektedir.

George Floyd Olayı, Amerika'nın yüzyıllardır devam eden ırkçılık sorununu bir kez daha tüm gerçekliğiyle ortaya çıkarmıştır; ancak bunun son olay olacağına olan genel inanç oldukça zayıf görünmektedir. Bu konuda Amerikan Kongresi harekete geçmiş; birçok hukuki önlem alınarak, yeni yasalarla birlikte polis prosedürlerinin yeniden düzenleneceği belirtilmektedir.

Protestolar, polislik ve ırksal adaletsizlik üzerine evreselbir tartışmayı hızlandırmış ve ABD polisinin görevi kötüye kullanma, sistemik ırkçılık, nitelikli dokunulmazlık ve polis vahşeti ile mücadele etmeyi amaçlayan federal, eyalet ve belediye seviyelerinde sayısız yasa teklifine zemin hazırlamaktadır. Protestolar dünya çapında bir anıt kaldırma ve isim değişikliği dalgasına yol açtımıştır. COVID-19 salgını sırasında ve 2020 ABD başkanlık seçim sezonu ortasında gerçekleşmiştir. Protestolar 2020 boyunca ve 2021 yılına kadar devam etmiştir. Minneapolis'te 38. caddede ve aktivistlerin George Floyd Meydanı olarak adlandırdığı Floyd'un öldürüldüğü Chicago Avenue cadde kavşağında yapılan protestolar, Chauvin'in Mart ve Nisan 2021'deki ceza davasına ve Floyd'un Mayıs 2021'deki cinayetinin birinci yıl dönümüne denk gelmektedir.

Sosyal ve ekonomik adaletsizliği hedef alan meydan hareketinde geliştirilen sorunlar, çağdaş toplumda daha da artmasa da güncelliğini korumaktadır. Daha sonra ortaya çıkan hareketler için bir kıvılcım olarak 'dünün hareketlerinden' ilham alınması son derece önem taşımaktadır. Meydanların hareketinde, tüm bu eylem biçimleri kısmen kendiliğindendi, ancak nihai amaçları ortak bir zemin, ortak bir alan üretmektedir. Bu uygulamaları sürekli oluşum halindeki bir topluluğun parçaları olarak değerlendirmek ve bu eylemlerin potansiyel yeni bir kamusal alan oluşturduğu sonucuna varmak mümkün hale gelmektedir. Bu hareketler geçici bir kamusal alanın

oluşumu için koşullar yaratarak belirli koşullu olasılıklar ortaya koymaktadır. Kısa sürede oluşup yok olmasına rağmen yadsınamaz bir şekilde var olan bir başka gerçekliğin temellerini atmıştır.

Bu protestoların etkisini ve mirasını şu an kestirebilmek çok mümkün görünmemektedir; önümüzdeki yıllarda anlamak daha mümkün olacaktır. Ancak bu toplumsal hareketlerin, insanların hoşnutsuzluklarını ve sorunları dile getirmede oldukça başarılı olduklarını ve son 20-30 yıldır küresel düzeyde gündemi meşgul ettiği açıktır.

KAYNAKÇA

Bakan, S. (2019). Toplumsal Olayların Merkezi Fransa'daki Sarı Yelekliler Hareketi ve Protestoların Türkiye'ye Yansımaları. *Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 80-107.

Bilgin, N. (1994). *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu,* İzmir: Ege Yayıncılık.

Bingöl, D. D. Y. ve Tanriver, N. (2011). Bilgi Çağında Değişen Sosyal Hareketler: Sanal Eylemler. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, *6*(1).

Bozkurt, Y. ve Bayansar, R. (2016). Yeni Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Çevreci Hareket ve Gezi Parkı Olayları. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *14*(2), 276-293. doi:10.11611/JMER178655.

Bulut, Ç. K. (2014). Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsat Yaklaşımları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (39). https://iletisimdergisi.hacibayram.edu.tr/index.php/IKAD/article/view/150 adresinden erişildi.

Castaneda E (2012). The Indignados of Spain: A Precedent to Occupy Wall Street. Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest,

Castells, Manuel (2013). İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler. (Çeviren: Ebru Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Coşkun, M. (2006). Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye'de Eski Ve Yeni Toplumsal Hareketler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *61*(1), 67-102.

COŞKUN, M. K. (2005), Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler: Türkiye'de Demokratik Açılımlar, Yayınlanmamış Doktora Çalışması (Ankara).

Çaycı, B., B. (2015). Yeni Dijital Çağda Toplumsal Hareketlerde Meydana Gelen Dönüşüm Transformatıon Of Socıal Movements In The New Dıgıtal Age. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, *5*. doi:10.7456/10501100/003

Çetinkaya, Y. D. (2021). *Toplumsal Hareketler & Tarih, Teori ve Deneyim,* İstanbul: İletişim Yayınları.

Çoban, B. (2007). Küreselleşme Sürecinde Demokrasi Mücadelesi: Sivil Toplum Kuruluşları ve yeni Toplumsal Hareketler. *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 159-166). https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=Vjyz_JQAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=Vjyz_JQAAAAJ:ndLnGcHYRF0C adresinden erişildi.

Çoban, B. (2009). Küreselleşme Sürecinde İnsan Hakları Mücadelesi ve Yeni Toplumsal Hareketler. *Marmara İletişim Dergisi*, (15), 0-0.

Çoban, B. (2009). Toplumsal Hareketler ve Radikal Medya. *Küreselleşme, Direniş ve Ütopya -Yeni Toplumsal Hareketler*. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=Vjyz_JQAAAAJ&citation_for_view=Vjyz_JQAAAAJ:W7OEmFMy1HYC adresinden erişildi.

Çoban, B. (2011a). Şeyh Bedreddin Hareketinin Manifestosu Olarak Varidat. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=Vjyz_JQAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=Vjyz_JQAAAAJ:AzKEL7Gb_04C adresinden erişildi.

Çoban, B. (2011b). Toplumsal Hareketler ve Yeni Alternatif / Radikal Medyalar. *Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, *14*, 5-18.

Çoban, B. (2012). Ötekiler ve Alternatif Medya. *Azınlıklar ve Medya*. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=Vjyz_JQAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=Vjyz_JQAAAAJ:NyGDZy8z5eUC adresinden erişildi.

Çoban, B. (2014). Yeni Toplumsal Hareketlerin Eleştirisi. *Marmara İletişim Dergisi*, *13*(13), 21-34.

Çokluk, N. (2019). Postmodern Status of New Social Movements: A Research on Yellow Vests. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 1-29. doi:10.26650/CONNECTIST2019-0025

Çömlekçi, M. F. (2019). Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Ağlarda İletişim: Eleştirel Bir Yaklaşım. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *8*, 3001-3020. DOI:10.15869/itobiad.601542

Davıd A. Snow, Sarah A. Soule, Hanspeter Krıesı, And Holly J., ve McCAMMON. (2019). *The Wiley Blackwell Companion to Social Movements*. Wiley Blackwell.

Dede, A. (2015). *Yeni Dünya'nın dinamiği: yeni toplumsal hareketler.* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Dede, A. (2018). *Talepkar Bir Hareket Olarak Yeni Toplumsal Hareketler,* Konya: Literatürk Academia.

Diani, M. (1992). The Concept of Social Movement. 8 Temmuz 2021 tarihinde https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1467-954X.1992.tb02943.x adresinden erişildi.

Emre, Ö.P. Çoban,B, ve Şener, G. (2014). Humorous form of protest: Disproportionate use of intelligence in Gezi Park's resistance'. https://scholar.google.com.tr/citations?view_op=view_citation&hl=tr&user=1iEyJfkAAAAJ&citation_for_view=1iEyJfkAAAAJ:u-x6o8ySG0sC adresinden erişildi.

Erzi, B. (2010). *Performance and creatıvıty ın new socıal movements.* İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Fırat, D. (2014). *Sokağın Belleği 1 Mayıs 1977'den Gezi Direnişine Toplumsal Hareketler ve Kent Mekânı,* Ankara: Dipnot Yayınları.

Goodman, P. S. (2019, April 15). Inequality fuels rage of "Yellow Vests" in equality-obsessed France. The New York Times. Retrieved from https://www.nytimes.com/2019/04/15/business/yellow-vests-move- ment-inequality.html

Goodwin J, Jaspers J ve Polletta F (2001). Passionate Politics: Emotions and Social Movements. Oxford: Oxford University Press.

Hardt, M. Ve Negri, A. (2012a) Duyuru (çev. A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hira, İ. (2016). Yeni Toplumsal Hareketler: Politik Öncelikten Kimlik Vurgusuna. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, *11*(1), 143-156.

Işık, G. (2011). *Toplumsal Hareketler Politikadan Edebiyata, Sanattan Sinemaya, Medyadan Toplumsal Algıya Teorik ve Pratik Analizler ve Yansımalar,* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Karahan, A. (2018). Kitle Davranışı Kuramları. Teori ve Politika, (21).

Karakoç, E. ve Taydaş, O. (2020). *Toplumsal Hareketler ve Medya & Kavramlar, Kuramlar ve Tartışmalar,* Konya: Literatürk Academia.

Kavada, A. (2021). Progressive Social Movements, The Authors. IPPR Progressive Review published by John Wiley & Sons Ltd on behalf of Institute of Public Policy Research, 3-10.

Kern, T. (2021). *Social Movements*. *Soziologie—Sociology in the German-Speaking World* (ss. 399-414). De Gruyter Oldenbourg. adresinden erişildi.

Kızmaz, N. (2010). Ağ Toplumu Bağlamında Orta Doğu'da Meydana Gelen Toplumsal Hareketler, Toplum Bilimleri Dergisi, 8 (16), 51-74.

Klein, N. (2009). The shock doctrine. Waterstone, Google scholar.

Kriesi, H., Lorenzini, J., Wüest, B. ve Hausermann, S. (Ed.). (2020). *Contention in Times of Crisis: Recession and Political Protest in Thirty European Countries*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108891660

Morris, A. D. ve Herring, C. (1987). Theory and Research in Social Movements: A Critical Review. *Annual Review of Political Science*. adresinden erişildi.

Ozen, H. (2015). Meydan Hareketleri ve 'Eski' ve 'Yeni' Toplumsal Hareketler. *Mülkiye Dergisi*, *39*, 11-40.

Porta Della, D. ve Diani, M. (2020). *Toplumsal Hareketler.* (Çev. C. Gülbudak, P. Çakır). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sanlı, L. (2003). *Toplumsal Hareketler Konuşuyor,* İstanbul: Alan Yayıncılık.

Sen, A. ve Avcı, Ö. (2016). *Why socıal movements occur: theorıes of socıal movements.* Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi. 9(1), 125-130.

Sezer, T. (2011). *Söylem analizi: Pkk örneği.* Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Stoller, M. (2011) The Anti-Politics of #OccupyWallStreet. Available at http://www.nakedcapitalism.com adresinden erişildi.

Tandoğan, Ş. M. (2020). Toplumsal Hareketten Siyasi Harekete: İspanya-Indignados Hareketi ve Lübnan-Beyrut Medineti Hareketi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *7*, 706-730. doi:10.30798/makuiibf.790837

Tatar, T. (2013). Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Projeler. *ORSAM-Ortadoğu Araştırmaları Merkezi*, *5*(57). https://www.orsam.org.tr/tr/yeni-toplumsal-hareketler-ve-kuresel-projeler/ adresinden erişildi.

Tilly, Charles (2008). Toplumsal Hareketler. (Çeviren: Orhan Düz). İstanbul: Babil Yayınları.

Tiryaki, S. (2020). *Toplumsal Hareketler ve Medya,* Konya: Literatürk Academia.

Touraıne, A. (1985). An Introduction to the Study of Social Movements. *Social Research*, *52*(4), 749-787.

United World International. (2018, December 19). Alain de Benoist about the Yellow Vests Revolution [Video file]. Retrieved from https://www.youtube. com/watch?v=x6rh9fM-X7c.

Uysal, A. (2016). *Toplumsal Hareketler Sosyolojisi,* Ankara: Tezkire Yayınları.

Wallerstein I (2002). New Revolts against the System. New Left Review, 18, 29- 39.

Yaş, S. Z. (2010). *Siyasete Katılım ve Toplumsal Hareketler,* Ankara: Astana Yayınları.

Yıldırım, Y. (2015). Avrupalı Toplumsal Hareketlerin Yükselişi: 2012-2014 Arası Kurulan Birliktelikler. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 70(4), 983-1002. DOI 10.1501/SBFder_0000002379

Yıldırım, Y. (2012) Yeni Toplumsal Hareketlerin Siyasal Olanı Belirlemedeki Rolü: Avrupa Sosyal Forumu ve Hareketlerin Avrupa'sını Kurmak, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Yıldırım, Y. (2013). Kent Aracılığı ile Ortak Olanı Kurmak: "Öfkeliler" ve "İşgal Et" Hareketleri. *Mülkiye*, *37*(1), 143-162.

Yücel, N. (2014). *Yeni toplumsal hareketler bağlamında mısır ayaklanması ve stratejik çatışma analizi.* Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Zald, M. N. ve Ash, R. (1966). Social Movement Organizations: Growth, Decay and Change. *Social Forces*, *44*(3).

ÖZGEÇMİŞ

ORCİD	0000-0002-2256-0522
Adı Soyadı	Nuray KANER
Doğum Yeri	Ankara
Doğum Tarihi	11.05.1996

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversite
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS (.....) YÖKDİL (70) TOEFL (....) EILTS (....)

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	RMS Savunma ve Havacılık

Görevi/Pozisyonu	İnsan Kaynakları
Tecrübe Süresi	İki yıl

İLETİŞİM

e- mail	nuraykaner2@gmail.com